

Stavovi darovitih učenika o sudjelovanju u natjecateljskim aktivnostima

Rendulić, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:847102>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-14**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

**STAVOVI DAROVITIH UČENIKA O SUDJELOVANJU U
NATJECATELJSKIM AKTIVNOSTIMA**

Diplomski rad

Marija Rendulić

Zagreb, 2024.

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za pedagogiju

**STAVOVI DAROVITIH UČENIKA O SUDJELOVANJU U NATJECATELJSKIM
AKTIVNOSTIMA**

Diplomski rad

Marija Rendulić

Mentor: prof. dr. sc. Ante Kolak

Zagreb, 2024.

Sadržaj

1. Uvod	1
TEORIJSKA POLAZIŠTA RADA	2
2. Definiranje darovitosti i karakteristike darovitih učenika	2
2.1 Teorijsko određenje darovitosti	2
2.2 Karakteristike darovitih učenika	3
3. Motivacija darovitih učenika	5
3.1 Vrste motivacije	6
3.1.1 Ciljne orijentacije učenika	6
3.1.2 Intrinzična spram ekstrinzične motivacije	6
3.2 Poticanje motivacije kod darovitih učenika u nastavi	8
3.3 Povezanost emocija s motivacijom učenika	10
4. Odgojno-obrazovne potrebe darovitih učenika	11
4.1 Forsiranje i etiketiranje darovitih učenika kao posljedica njihove identifikacije	13
4.2 Odgojno-obrazovna podrška darovitim učenicima	14
4.3 Uloga učitelja u radu s darovitim učenicima	15
4.4 Mentorski rad kao nastavna strategija u radu s darovitim učenicima	17
5. Ostali oblici odgojno-obrazovne podrške darovitim učenicima	19
5.1 Individualizirani i diferencirani kurikulum	19
5.2 Suradničko učenje	20
5.3 Dodatna nastava	20
5.4 Izborna nastava	21
5.5 Izvannastavne aktivnosti	21
6. Natjecanja i smotre kao oblici odgojno-obrazovne podrške darovitim učenicima	23

EMPIRIJSKI DIO RADA	26
7. Metodologija istraživanja	26
7.1 Cilj istraživanja i istraživačka pitanja	26
7.2 Uzorak.....	27
7.3 Način provođenja istraživanja	28
7.4 Postupci i instrumenti istraživanja	28
7.5 Obrada podataka	29
8. Analiza rezultata i rasprava	30
8.1 Strukturalna obilježja sudionika	30
8.2 Motivacija darovitih učenika za sudjelovanje na natjecanjima i smotrama	32
8.3 Pripreme darovitih učenika za sudjelovanje na natjecanjima i smotrama	35
8.4 Utjecaj okoline na darovite učenike i njihovo sudjelovanje na natjecanjima i smotrama	42
8.5 Iskustvo sudjelovanja darovitih učenika na natjecanjima i smotrama	52
9. Rasprava	58
10. Zaključak.....	63
11. Literatura	66
12. Prilozi.....	73
12.1 Prilog 1: Izjava povjerenstva za etičnost u pedagoškim istraživanjima.....	73
12.2 Prilog 2: Protokol intervjua.....	74
12.3 Prilog 3: Informativno pismo za roditelje.....	76
12.4 Prilog 4: Obrazac za informirani pristanak roditelja	79
12.5 Prilog 5: Informativno pismo za sudionike.....	80
12.6 Prilog 6: Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju	83

12.7	<i>Prilog 7: Kodovi i teme</i>	85
------	--------------------------------------	----

Stavovi darovitih učenika o sudjelovanju u natjecateljskim aktivnostima

Sažetak

Jedan od oblika odgojno-obrazovne podrške darovitim učenicima je sudjelovanje na natjecanjima i smotrama. Kao i svako drugo ponašanje, i njihovo sudjelovanje može biti motivirano raznim čimbenicima. Cilj je ovog istraživanja ispitati stavove darovitih učenika o motivaciji za sudjelovanje, kao i o samome sudjelovanju na natjecanjima i smotrama. Istraživanje je utemeljeno na kvalitativnoj istraživačkoj metodologiji. U istraživanju je sudjelovalo osam potencijalno darovitih učenika iz jedne osnovne škole s područja Karlovačke županije. Rezultati istraživanja pokazali su da su se učenici na sudjelovanje odlučili na poziv učitelja te su imali želju za stjecanjem novih znanja i vještina. Osim toga, vanjski motivatori poput pohvala, nagrada i podrške roditelja, učitelja i prijatelja utjecali su na darovite učenike i njihovo sudjelovanje u natjecateljskim aktivnostima. Učenici su se za sudjelovanje na natjecanjima i smotrama pripremali na dodatnim nastavama, sudjelovanjem u izvanškolskim aktivnostima i kod kuće. U pripremama su im najviše pomagali njihovi učitelji mentori i roditelji. Period prije natjecanja bio je obilježen negativnim emocijama, a emocionalno stanje učenika značajno se popravilo kako je natjecanje ili smotra završila. Negativne emocije nisu imale negativan utjecaj na motivaciju učenika. Unatoč negativnim emocijama, učenicima se svidjelo sudjelovati na natjecanjima i smotrama te imaju želju za ponovnim sudjelovanjem. Ovim istraživanjem uviđa se potreba dodatnih istraživanja odgojno-obrazovne podrške darovitim učenicima te kvaliteti iste, kao i čimbenicima koji motiviraju darovite učenike.

Ključne riječi: daroviti učenici, natjecanja, smotre, motivacija

Attitudes of gifted students about participation in competitive activities

Abstract

One of the forms of educational support provided to gifted students is participation in competitions and reviews. Like any other behavior, their participation can be motivated by various factors. The aim of this research is to examine the attitudes of gifted students about the motivation for participation, as well as the actual participation in competitions and reviews. The research is based on qualitative research methodology. Eight potentially gifted students from an elementary school in Karlovac County participated in the research. The results of the research show that students decided to participate at the teacher's invitation and had a desire to acquire new knowledge and skills. In addition, external motivators such as praise, rewards and support from their parents, teachers and friends influenced gifted students and their participation in competitive activities. Students prepared for participation in competitions and reviews in extra classes, by participating in extracurricular activities and at home. In the preparations their teachers mentors and parents helped them the most. The period before the competition was marked by negative emotions, and the emotional state of the students significantly improved as the competition or review ended. Negative emotions did not have a negative impact on students' motivation. Despite the negative emotions, the students liked participating in the competitions and reviews and have a desire to participate again. This research recognizes the need for additional research into educational support for gifted students and its quality, as well as the factors that motivate gifted students.

Key words: gifted students, competitions, reviews, motivation

1. Uvod

Daroviti učenici već desetljećima svake godine sudjeluju na brojnim natjecanjima i smotrama na kojima iskazuju postojeća i stječu nova znanja i vještine. Postoje brojni čimbenici koji mogu utjecati na darovite učenike da se uključe u natjecanja ili smotre i pripremaju za njih. U Republici Hrvatskoj dostupno je jako malo istraživanja o darovitim učenicima općenito, a istraživanja o natjecanjima i smotrama kao oblicima odgojno-obrazovne podrške darovitim učenicima gotovo su nepostojeća. Njihovi stavovi o sudjelovanju u natjecateljskim aktivnostima pružit će značajan uvid u slabo istraženo područje obrazovanja darovitih učenika. Uz osobni interes za ovo područje, upravo zbog nedostatka istraživanja ovog područja odlučila sam se istražiti ovu temu i doći do novih spoznaja koje bi mogle doprinijeti pedagoškoj znanosti i praksi. S obzirom na to da će se istraživati stavovi darovitih učenika o sudjelovanju u natjecateljskim aktivnostima primarno je područje ovog istraživanja obrazovanje darovitih učenika. Uz to, ovo istraživanje povezano je i s područjem školske pedagogije i područjem didaktike.

U skladu s time, ovaj se rad fokusira na dobivanje uvida u razloge darovitih učenika za sudjelovanje na natjecanjima i smotrama, načine pripremanja te njihovo iskustvo sudjelovanja. Ovaj rad sastoji se od dva dijela, teorijskog i empirijskog. U teorijskom dijelu definirat će darovitost i karakteristike darovitih učenika. Zatim će se detaljnije objasniti motivacija darovitih učenika za sudjelovanje na natjecanjima i smotrama. Nakon toga, navest će se odgojno-obrazovne potrebe darovitih učenika kao i oblici rada s darovitim učenicima koji im pružaju odgojno-obrazovnu podršku. Detaljnije će se opisati natjecanja i smotre kao oblik odgojno-obrazovne podrške darovitim učenicima. U empirijskom dijelu ovog rada odredit će se problem i cilj istraživanja i u skladu s njima postaviti istraživačka pitanja. Nadalje, objasnit će se odabir uzorka, način provođenja istraživanja kao i korišteni postupci i instrumenti istraživanja. Također, prikazat će se rezultati dobiveni istraživanjem kao i njihova analiza. Empirijski dio istraživanja završit će ključnim razmatranjima i preporukama za daljnja istraživanja. S obzirom na to da istraživanja ovog područja rada s darovitim učenicima nisu brojna, ovaj rad može poslužiti kao poticaj za razmišljanje i unaprjeđenje budućeg rada učitelja i ostalih odgojno-obrazovnih djelatnika s darovitim učenicima.

TEORIJSKA POLAZIŠTA RADA

2. Definiranje darovitosti i karakteristike darovitih učenika

2.1 *Teorijsko određenje darovitosti*

Kada se raspravlja o djeci s posebnim potrebama, pod tim pojmom podrazumijeva se „svako ono dijete koje se razlikuje od prosječnog djeteta u određenoj društvenoj i kulturnoj zajednici u senzornim, komunikacijskim i intelektualnim sposobnostima, kao i socijalnom ponašanju i emocionalnom doživljavanju i tjelesnim osobinama.“ (Vizek Vidović i sur., 2014, 108) Iako se često pod tim nazivom označavaju samo učenici s teškoćama, Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN, 126/2012) u skupinu djece s posebnim potrebama svrstava i darovite učenike. Kako bi se osigurao razvoj njihovih sposobnosti, odgojno-obrazovna ustanova dužna ih je identificirati i usredotočiti se na zadovoljavanje njihovih spoznajnih, socijalnih, emocionalnih i tjelesnih potreba uz neprestano praćenje i vrednovanje postignuća darovitih učenika. (MZOS, 2011)

Kontinuirano istraživanje darovitosti kroz povijest dovelo je do pojave brojnih teorijskih pravaca i pripadajućih definicija darovitosti koji ju na što bolji način pokušavaju opisati. Neki autori, poput Howarda Gardnera, fokusiraju se na utjecaj genetskih činitelja na iznadprosječno razvijene neke sposobnosti, koje je Gardner podijelio na logičko-matematičku, lingvističku, vizualno-spacijalnu, tjelesno-kinestetičku, glazbenu, interpersonalnu i intrapersonalnu. (Vizek Vidović i sur., 2014) Ako se neka od tih inteligencija javi u značajno većem intenzitetu, pojedinac će biti darovit u tom području. (Vizek Vidović i sur., 2014) Još neke od značajnijih teorija su teorije usmjerene na kognitivne modele koji ističu kognitivno funkcioniranje pojedinca, zatim pristupi usmjereni na postignuće koji ističu da je nužno da se darovitost iskazuje upotrebom znanja na način koji donosi nešto novo, originalno i značajno te obogaćuje ili mijenja čovjekovu stvarnost. (Vlahović-Štetić, 2008) Bitno je spomenuti najznačajnijeg predstavnika ovog pravca, Renzullija, koji govori da se darovito ponašanje manifestira u interakciji triju osnovnih skupina ljudskih osobina: natprosječne opće i/ili specifične sposobnosti, visoke usmjerenosti na zadatak i visokog stupnja kreativnosti. (Renzulli, 1986, prema Vlahović-Štetić, 2008) Mjesto preklapanja ove tri osnovne skupine osobina tvori prostor u kojem se iskazuje

darovitost u specifičnim područjima aktivnosti. (Renzulli i Reis, 1985, prema Cvetković-Lay i Sekulić Majurec, 1998; Renzulli, 1986, prema Vlahović-Štetić, 2008) Osim toga, ističu se još i sustavski pristupi koji naglasak stavljaju na cjelokupni sustav u kojem dijete živi koji ima važno djelovanje na razvoj darovitosti. (Vlahović-Štetić, 2008)

Da bi se pojedinca proglasilo darovitim, mora zadovoljiti određene kriterije koje Sternberg i Zhang (1995, prema Vlahović-Štetić, 2008) nazivaju kriterijima izvrsnosti, rijetkosti, pokazljivosti, produktivnosti i vrijednosti. Naime, postignuće pojedinca mora biti izuzetno u usporedbi s referentnom skupinom, ali se i rijetko pojavljivati, a svoju darovitost pojedinac mora moći prezentirati na jednom ili više mjerenja. (Vlahović-Štetić, 2008) Također, potencijal darovitog pojedinca mora se iskazati kao produktivna darovitost te ju društvo mora smatrati vrijednom. (Vlahović-Štetić, 2008) Da bi se potencijalna darovitost pojedinca iskazala kao produktivna darovitost, odnosno izrazito natprosječno postignuće, potreban je utjecaj velikog broja okolinskih čimbenika kojima je dijete izloženo i koji oblikuju njegovo jedinstveno iskustvo i ličnost. (Cvetković-Lay i Sekulić Majurec, 1998) Prijelaz između potencijalne u manifestnu darovitost predstavlja prostor odgojno-obrazovnih utjecaja koji utječu na to koji će se potencijal, i u kojoj mjeri, ispoljiti kroz iznimna postignuća. (Mlinarević i Zrilić, 2021)

Iako se znanstvenici nisu usuglasili o određivanju fenomena darovitosti te postoje brojne definicije darovitosti, jedna od najprihvaćenijih upravo je ona autora Korena (1989.) koja glasi: „Darovitost je sklop osobina koje omogućuju pojedincu da dosljedno postiže izrazito iznad prosječan uradak u jednoj ili više aktivnosti kojima se bavi.“ (Cvetković-Lay i Sekulić Majurec, 1998, 15) Darovitost pojedinca može se izražavati u jednom ili više područja, a najprihvaćenija podjela je ona koju daje Koren (1989) kada darovitost dijeli na šest područja: opće intelektualne sposobnosti; stvaralačke, odnosno kreativne sposobnosti; specifične školske sposobnosti; socijalne i rukovodne sposobnosti; umjetničke sposobnosti i psihomotorne sposobnosti.

2.2 Karakteristike darovitih učenika

Darovita djeca svoje sposobnosti iskazuju već u predškolskoj dobi. Njihovi odgajatelji opisuju ih kao djecu koja imaju bolja i viša postignuća jer nešto rade uspješnije, drugačije,

brže i prije nego njihovi vršnjaci. (Cvetković-Lay i Sekulić Majurec, 1998) Autorica Winner (2005) ističe tri netipična obilježja koja koristi za opisivanje darovite djece, a radi se o *prijevremenoj razvijenosti, inzistiranju da sviraju po svom i posjedovanju žari za svladavanjem*. Ona navodi da se darovita djeca razvijaju prije svojih vršnjaka pa tako u određenom području napreduju većom brzinom nego prosječna djeca. (Winner, 2005) Nadalje, sviranje po svom odnosi se na drugačije učenje s obzirom na kvalitetu nego što to čine ostala djeca budući da oni pretežno uče samostalno te od odraslih rijetko traže pomoć. (Winner, 2005) Žar za svladavanjem podrazumijeva snažnu motiviranost za shvaćanje područja u kojem iskazuju darovitost, a karakteriziraju ju i intenzivan i opsesivan interes te posjedovanje sposobnosti oštrog fokusiranja. (Winner, 2005)

Uz visokorazvijene sposobnosti, pojedinac treba posjedovati specifične osobine ličnosti kako bi se detektirala darovitost. Te osobine, koje čine osnovne sastavnice darovitosti, najbolje je klasificirala Čudina-Obradović (1991). Daroviti pojedinci imaju specifičnu motivaciju za rad te izražavaju veliku usmjerenost na cilj i pritom posjeduju veliku radnu energiju, otvoreni su prema novitetima, a specifične interese ispoljavaju rano u razvoju. (Čudina-Obradović, 1991) Također, imaju pozitivnu sliku o sebi te ih karakterizira autonomnost i otpornost na stres. (Čudina-Obradović, 1991)

Kognitivne vještine pojedinca odnose se na mogućnost korištenja intelektualnih kapaciteta u nekom danom trenutku. (Vizek Vidović, 2008) Bez obzira na područje darovitosti, uočene su zajedničke kognitivne osobine darovitih pojedinaca. Karakterizira ih sposobnost zadržavanja i usmjeravanja pažnje na značajne informacije kao i posjedovanje sposobnosti sintetičkog razmišljanja, odnosno mogućnosti uočavanja odnosa u području svoje nadarenosti. (Čudina-Obradović, 1991) Nadalje, razvijena im je sposobnost analitičkog mišljenja koja omogućava prepoznavanje i otkrivanje novih problema kao i sposobnost djelotvorne pohrane informacija koja darovitima omogućava kreiranje bogate i organizirane mreže pojmova i specifičnih znanja. (Čudina-Obradović, 1991) Na kraju, autorica ističe da daroviti pojedinci imaju sposobnost brzog pretraživanja dugoročnog pamćenja pomoću kojeg imaju pristup relevantnim informacijama. (Čudina-Obradović, 1991)

Daroviti učenici skloni su perfekcionizmu, odnosno podložni su postavljati si izuzetno visoke standarde za svoje aktivnosti ili ponašanja. (Altun i Yazici, 2014) Iako se mentalno vrlo brzo razvijaju, često si postavljaju standarde koji nadmašuju njihov fizički i društveni razvoj. (Altun i Yazici, 2014) Stoga je preduvjet za motivirano ponašanje stvaranje optimalne razine pobuđenosti. (Vizek Vidović, 2008) Autorica navodi još neke motivacijske koncepte koji su mjerodavni za određenje darovitosti, a radi se o potrebama za postignućem i samoostvarenjem, osjećaju samodjelotvornosti, uvjerenjima o uzrocima uspjeha i neuspjeha, percepciji spolnih uloga kao i ciljevima povezanim s postignućem i ovladavanjem. (Vizek Vidović, 2008) Neki elementi detaljnije će se objasniti u poglavlju posvećenom motivaciji.

Osim u kognitivnim obilježjima, daroviti se učenici u odnosu na svoje vršnjake mogu razlikovati prema društvenim, emocionalnim i fizičkim karakteristikama. (Altun i Yazici, 2014) Pregledom nekoliko longitudinalnih studija koje su se istraživale tjelesno-zdravstveni status darovitih pojedinaca, Koren (2011) je došao do zaključka se daroviti učenici ubrajaju u rizičnu skupinu, osobito u području mentalnog zdravlja, na što se organiziranim odgojnim mjerama može preventivno djelovati.

3. Motivacija darovitih učenika

S obzirom na već navedene osobine darovitih učenika, jasno je da se motivacija označava kao komponenta darovitosti. Kada govori o karakteristikama darovitih, autorica Winner (1996, prema Letić Lungulov i Džinkić, 2020) osim visoke sposobnosti za učenje i autonomnog napretka, ističe unutarnju motivaciju koju određuje kao žudnju za ovladavanjem konkretnim područjem. Isto tako, Renzullijeva troprstenasta teorija podrazumijeva motivaciju kao jednu od tri osnovne skupine osobina koje karakteriziraju darovitost. (Renzulli i Reis, 1985, prema Cvetković-Lay i Sekulić Majurec, 1998) Autor Grgin (2004) naglašava da se motivacijom naziva sve ono što dovodi do učenja i što određuje njegovo trajanje, intenzitet i smjer. Povezati ju možemo sa školskim uspjehom, ali i boljom disciplinom, većim zadovoljstvom učenika i učitelja i stvaranjem pozitivnih stavovima prema školi. (Grgin, 2004) Čimbenici koji utječu na motivaciju učenika su mnogobrojni, počevši od interesa i ciljeva učenja učenika, preko stečenog iskustva i ostvarenih postignuća

u nekom području, sve do karakteristika onoga što uči, ponašanja svojih vršnjaka te potencijalnih nagrada i kazni koje mu mogu dati učitelji i roditelji. (Vizek Vidović i sur., 2014) S obzirom na brojne elemente koji na nju utječu, Palekčić (2015) zaključuje da motivacija, posebice ona za učenje u školi, nastaje kao rezultat međudjelovanja učenika sa svim elementima njegove okoline učenja. Sukladno tome, istraživanje motivacije u nastavnom procesu pedagoški je problem. (Palekčić, 2015)

3.1 Vrste motivacije

S obzirom na to da se ovaj rad bavi stavovima darovitih učenika o sudjelovanju u natjecateljskim aktivnostima, potrebno je ukratko predstaviti nekoliko koncepata motivacije značajnih za ovu problematiku.

3.1.1 Ciljne orijentacije učenika

Teorija ciljnih orijentacija predstavlja jedan od pristupa motivaciji prema kojem ciljne orijentacije učenika djelomice mogu objasniti različite akademske ishode učenika. (Koludrović i Reić Ercegovac, 2013) Temeljni pojam teorije su osobni ciljevi koji se definiraju kao „uvjerenje učenika o značenju ili svrsi akademskog rada, zalaganja i uspjeha.“ (Urdan i Maehr, 1995, prema Koludrović i Reić Ercegovac, 2013, 495) Ciljevi, odnosno ishodi učenja, mogu se razvrstati u dvije skupine: ciljeve usmjerene na ovladavanje zadatkom i ciljeve usmjerene na izvedbu. (Vizek Vidović i sur., 2014) Ciljevi ovladavanja zadatkom odnose se na usredotočenost na stjecanje kompetencija u svrhu uspješnog rješavanja zadatka, a zasnivaju se na uspostavi unutarnjih normi izvrsnosti. (Vizek Vidović i sur., 2014) Učenici koji su usmjereni na zadatak često imaju bolji školski uspjeh i veću akademsku samoeфикаsnost te nerijetko koriste ефикасније strategije suočavanja i više vrednuju trud i zalaganje. (Koludrović i Reić Ercegovac, 2013) S druge strane, ciljevi izvedbe karakteriziraju učenike kojima je postizanje uspjeha i rezultata boljih od drugih u glavnom fokusu te ih uspoređivanje svojih postignuća s postignućima drugih, kao i postizanje dobrih rezultata, motivira za učenje. (Koludrović i Reić Ercegovac, 2013)

3.1.2 Intrinzična spram екstrinzične motivacije

Jedna od podjela motivacije pojedinca razlikuje intrinzičnu i екstrinzičnu motivaciju.

U intrinzičnu motivaciju ubraja se „sve ono što iznutra navodi đake na aktivnost učenja i što tu aktivnost energizira, usmjeruje i određuje joj trajanje. U njezinoj se osnovi mogu nalaziti potrebe (prirodene i stečene), interesi (uži i širi), sposobnosti i na njima oblikovane sklonosti, stavovi, vrijednosti, očekivanja, kognitivne prosudbe i odluke te njima izazvane emocije.“ (Grgin, 2004, 165) Ova vrsta motivacije temelji se na unutarnjim potrebama učenika kao što je potreba za znanjem, radoznalost, vlastiti osjećaj kompetencije te rasta i razvoja. (Vizek Vidović i sur., 2014) Zbog uživanja u procesu učenja, intrinzična motivacija predstavlja najviši stupanj motiviranosti te doprinosi stjecanju najkvalitetnijeg znanja. (Jakšić, 2003) Ova vrsta motivacije darovitim učenicima omogućava veliku zainteresiranost za područje njihova interesa kao i ustrajnost da rade na onome što ih zanima. (Sekulić-Majurec, 2002) Također, intrinzično motivirani daroviti učenici izuzetno brzo usvajaju znanje i vještine iz područja njihova interesa. (Sekulić-Majurec, 2002) Bitno je naglasiti kako na „javljanje“ intrinzične motivacije kod učenika značajno utječe vrsta i način provođenja nastave o čemu će detaljnije biti rečeno u sljedećem poglavlju koje govori o načinima poticanja motivacije kod učenika. (Palekčić, 2015)

S druge strane, ekstrinzičnu ili vanjsku motivaciju učenika definiraju „kako njima atraktivni vanjski ciljevi koje učenjem nastoje dostići tako i svi oni okolni utjecaji koji ih navode i usmjeravaju na učinkovitije učenje.“ (Grgin, 2004, 171) Sukladno tome, ekstrinzično motiviranim učenicima bitna može biti povratna informacija, dobar rezultat na testu, dobre ocjene, učiteljeva pohvala, dopuštenje za bavljenje aktivnošću koju vole, diploma, medalja ili neka druga nagrada. (Vizek Vidović i sur., 2014) Osim toga, Grgin (2004) u vanjske ciljeve učenja ubraja mogućnost zaposlenja na boljem radnom mjestu koje osigurava povoljnije uvjete življenja, želju za usrećivanjem roditelja, mogućnost nastavka školovanja bez većih teškoća i želju za dobivanjem više ocjene. Istraživanjem koje je 1982. Grgin proveo kako bi saznao što učenike navodi, a što odbija od učenja, pokazalo se da su ustanovljeni oblici ekstrinzične motivacije uključivali ove vanjske bliže i dalje ciljeve: steći zvanje koje žele, zaposliti se na boljem radnom mjestu, bez teškoća nastaviti školovanje, dobiti više ocjene i slično. (Grgin, 2004)

Jednu od najznačajnijih vrsta motivacije predstavlja upravo motivacija za postignućem koju Palekčić (2015) označava kao jedan oblik ekstrinzične motivacije. Detaljnije, motiv za postignućem je „složena motivacijska dispozicija čije su komponente: natjecanje s drugim ljudima, ustrajnost u postizanju cilja, postizanje ciljeva kao izvor zadovoljstva i usmjerenost na planiranje.“ (Franceško, Mihić, Bala, 2002, prema Letić Lungulov i Džinkić, 2020, 134) Učenici s visoko razvijenom motivacijom za postignućem žele i očekuju uspjeh, a ako do njega ne dođe, najčešće ulažu veći trud sve dok im ne uspije. (Vizek Vidović i sur., 2014) Njihova posvećenost i uključenost u određeni zadatak rezultat je motiva za postignućem koji je, u odnosu na prosječne učenike, zapaženiji kod darovitih učenika koje karakterizira potreba da više saznaju ili da nešto bolje naprave. (Letić Lungulov i Džinkić, 2020)

3.2 Poticanje motivacije kod darovitih učenika u nastavi

Učitelji su dužni podržavati i osnaživati intrinzičnu motivaciju učenika, posebno kada učenici postižu visoko iznadprosječne rezultate. (Grgin, 2004) Intrinzična motivacija kod učenika može se poticati na razne načine, a samo neki od njih su: sudjelovanje u aktivnostima za koje su zainteresirani, prilagođavanje gradiva interesima učenika, korištenje novih i zanimljivih sredstava u nastavi, poticanje aktivnog sudjelovanja u nastavi pomoću projekata ili igara, davanje povratnih informacija, poticanje njihove radoznalosti, povezivanje gradiva s osobnim životom učenika te pomaganje učenicima da sami postave svoje ciljeve. (Vizek Vidović i sur., 2014)

Kao oblik ekstrinzične motivacije, najčešće nagrade koje učitelji koriste su ocjene i pohvale, zatim pismena pohvala upućena roditeljima, slobodno vrijeme ili neka posebna privilegija u razredu. (Vizek Vidović i sur., 2014) Bitno je istaknuti da se pohvalama i nagradama zadovoljava vrlo izrazita potreba za afirmacijom vlastite osobnosti, pred sobom i pred drugima. (Grgin, 2004) Za razliku od nagrada koje imaju vrlo pozitivan utjecaj na motivaciju u učenju, kazne najčešće smanjuju zalaganje i učinkovitost učenika. (Grgin, 2004) Još jedan faktor koji utječe na učenike su očekivanja njihovih učitelja i učiteljica. Naime, mnoga istraživanja potvrđuju da se učenici u određenom stupnju ponašaju sukladno njihovim očekivanjima pa tako pozitivna očekivanja, odnosno vjerovanje učitelja da učenik može i želi

učiti, doista utječu na učenike te su oni napredniji od onih čiji učitelji ne vokaliziraju svoja očekivanja od učenika. (Vizek Vidović i sur., 2014)

Uz već spomenute načine poticanja intrinzične i ekstrinzične motivacije kod darovitih učenika, još neki elementi posebno motiviraju darovite učenike. Bitno je stvoriti odgovarajuću obrazovnu podršku za darovite učenike koja uključuje, između ostalog, pružanje odgovarajućih obrazovnih izazova, suradnju s učenicima sličnih interesa i sposobnosti kao i samostalan rad učenika. (Letić Lungulov i Džinkić, 2020) Nadalje, najveći utjecaj na razvoj motivacije darovitih učenika ima učitelj, i to kad je u ulozi voditelja i savjetnika te usmjerava nastavu na učenike, surađuje s njima i prilagođava ju prema njihovim potrebama i interesima. (Letić Lungulov i Džinkić, 2020) Da je učiteljeva uloga u poticanju motivacije kod darovitih učenika ključna, ističe i Banić (2009) koja navodi da je jedan od ciljeva u radu učitelja postići da učenici spoznaju, razviju i iskoriste svoje mogućnosti, a to se, između ostalog, postiže motiviranjem učenika. Na motivaciju mogu utjecati kvalitetom nastave, stalnim poticanjem na rad, ocjenjivanjem te stvaranjem motivirajućeg i stvaralačkog ozračja u razredu. (Banić, 2009) Nažalost, neki učitelji ponekad na pogrešan način pokušavaju motivirati učenike, i to *prisilom*. (Banić, 2009) Međutim, učenici koje se na nešto prisiljava skloniji su postizati loše rezultate i gube zanimanje za učenje. (Banić, 2009) Također, za motivaciju učenika u nastavi važni su nastavni ciljevi, odnosno dostignuća koja učenici trebaju postići. (Trškan, 2006) Postavljeni ciljevi usmjeravaju pozornost učenika na postavljene zadatke, povećavaju ustrajnost i poboljšavaju razvoj novih strategija za dostizanje ciljeva. (Trškan, 2006)

Istraživanje Raboteg-Šarić i suradnica (2009) kojim se ispitalo odnos između kvalitete školskoga života, školskog uspjeha, motivacije i neprimjerenih ponašanja učenika u školi polučilo je zanimljive rezultate. Naime, kod učenika koji su sudjelovali u istraživanju s dobi se smanjivala intrinzična motivacija za učenje, a povećavala se usmjerenost na izvedbu. (Raboteg-Šarić i sur., 2009) Autorice su ove rezultate interpretirale kao veću usmjerenost učenika na vanjske kriterije akademske uspješnosti kada im se bliži kraj osnovnoškolskog obrazovanja. (Raboteg-Šarić i sur., 2009) Vidljivo je da učenici uviđaju njihovu važnost kao

kriterija za upis u srednju školu i nastavak školovanja te im se smjer motivacije mijenja s unutarnjih ciljeva prema vanjskima. (Raboteg-Šarić i sur., 2009)

3.3 Povezanost emocija s motivacijom učenika

Emocije mogu imati utjecaj na učenikove misli, njegovu motivaciju za učenjem, ponašanje, učenje i postignuće. (Burić, 2008) S obzirom na to da se znanstvenici nisu usuglasili oko definicije emocije, u literaturi postoji više definicija koje opisuju pojam emocija. Oatley i Jenkins (2003, 93, prema Bogнар i Dubovicki, 2012, 152) navode jednu od njih: „Emocija je obično izazvana svjesnim ili nesvjesnim vrednovanjem nekog događaja bitnog za neki važan cilj; emocija se osjeća kao pozitivna kad se cilj ostvaruje, a kao negativna kad je ostvarivanje cilja zapriječeno.“ Kao što je vidljivo iz ove definicije emocije su orijentirane prema nekom važnom cilju, mogu biti pozitivne ili negativne, a izostaju ako neki događaj nije usmjeren nekom važnom cilju. (Bogнар i Dubovicki, 2012) S obzirom na to da mogu biti pozitivne i negativne, mogu imati pozitivan i negativan utjecaj na motivaciju. Pozitivne emocije, poput uživanja u učenju, jačaju intrinzičnu i ekstrinzičnu motivaciju učenika, dok negativne emocije, poput bespomoćnosti, mogu imati negativan utjecaj na motivaciju. (Burić, 2008) I pozitivan i negativan utjecaj mogu imati neke emocije poput tjeskobe, srama ili ljutnje te mogu istovremeno negativno utjecati na intrinzičnu, a povoljno na ekstrinzičnu motivaciju i obrnuto. (Burić, 2008) Isto tako, vanjski pozitivni čimbenici koji utječu na učenike, poput podrške okoline, povezani su s pozitivnim emocijama, dok su negativni čimbenici, poput pritiska za postignućem, povezani s doživljajem negativnih emocija učenika. (Burić, 2008) Nadalje, Pekrun (2006, prema Burić, 2008) pojašnjava da se emocije mogu javljati tijekom aktivnosti učenja, ali mogu biti i vezane uz ishode učenja te ih učenik doživljava prije, tijekom i nakon neke aktivnosti učenja, primjerice pisanja nekog ispita. Prije aktivnosti učenja mogu se javljati emocije poput emocije uživanja, nadanja uspjehu, anksioznosti zbog mogućeg neuspjeha i slično. (Pekrun, 2006, prema Burić, 2008) Učenici mogu doživljavati emocije o nekoj aktivnosti nakon što se ona odvila, pa Pekrun navodi uživanje u uspjehu, ponos ili zahvalnost kao neke od pozitivnih, a sram, ljutnju ili tugu kao neke od negativnih emocija. (Pekrun, 2006, prema Burić, 2008) Kao što je već navedeno, kod učenika se može javiti ispitna anksioznost koju su istraživali brojni autori. Istraživanja ove emocije pokazala

su da na pojavu ove negativne emocije kod učenika utječu, između ostalog, pritisak za postignućem i natjecanje u razredu. (Pekrun, Goetz i Titz, 2002; Glaser-Zikuda, Fuss, Laukenmann, Metz i Randler, 2005, prema Burić, 2008) Ispitna anksioznost kod učenika može biti različitog intenziteta koji ovisi o raznim faktorima poput vrste ispita, pripremljenosti za ispit, općoj sklonosti studenta za područje koje se ispituje i slično. (Erceg Jugović i Lauri Korajlija, 2012) Ako je visokog intenziteta, može dovesti do otežavanja kognitivnih procesa nužnih za uspješno obavljanje zadataka, dok ispitna anksioznost blagog intenziteta može služiti kao motivator u obavljanju zadataka. (Erceg Jugović i Lauri Korajlija, 2012)

Emocije mogu biti povezane s učeničkim ciljevima postignuća, odnosno ciljnim orijentacijama učenika. Istraživanje Pekrun, Elliot i Maier (2006, prema Burić, 2008) pokazalo je da je ciljna orijentacija na učenje kod učenika bila povezana s uživanjem u učenju, ponosom i nadom, dok je orijentacija na izvedbu pozitivno povezana s ponosom. S druge strane, orijentacija na izbjegavanje izvedbe povezala se s anksioznošću, bespomoćnošću i sramom.

4. Odgojno-obrazovne potrebe darovitih učenika

Osobine darovitih učenika opisane u ovome radu determiniraju određene posebne obrazovne potrebe darovitih učenika. Kirk i Gallagher (1989, prema Vizek Vidović, 2008) navode najistaknutije od njih: potrebu za druženjem s vršnjacima iste kronološke dobi i sličnih visoko razvijenih sposobnosti, zatim potrebu za radom u obogaćenim i proširenim odgojno-obrazovnim programima, kao i potrebu za neovisnošću u učenju. Naposljetku, ističu se potreba za izazovima koji mogu rezultirati povremenim neuspjehom te potreba za participacijom u širokim programima koji potiču cjelokupni razvoj pojedinca. (Kirk i Gallagher, 1989, prema Vizek Vidović, 2008) Međutim, školsko poučavanje u najvećoj je mjeri prilagođeno učenicima prosječnih sposobnosti. (Pavlin-Bernardić, 2008) Iako takva nastava može biti kvalitetno izvedena, ne znači da će odgovarati darovitim učenicima. (Pavlin-Bernardić, 2008)

S obzirom na to da se daroviti učenici nalaze unutar odgojno-obrazovnog sustava u kritičnom razdoblju za razvoj svojih visokih potencijala i ostvarenje darovitosti, ključno je pružiti im odgojno-obrazovnu podršku. Potrebno je stvoriti okruženje za učenje u kojem se potiče razvoj motivacije kod djece kao i pozitivni stavovi prema obrazovanju i znanju. (Mlinarević i Zrilić, 2021) U tome pomaže podrška obitelji darovitog učenika ali i povezivanje odgojno-obrazovnih institucija koje je dijete pohađalo, trenutno pohađa ili će pohađati, stručnjaka zaposlenih u njima i šire društvene zajednice. (Mlinarević i Zrilić, 2021) Daroviti učenici su samostalniji i snalažljivi te često svoje obrazovne potrebe rješavaju samostalno. (Kadum i Hozjan, 2015) Od njih se nerijetko očekuje da se prilagode zahtjevima koji nisu primjereni njihovih sposobnostima i potrebama, a gradivo koje se poučava često im je poznato ili ga vrlo brzo svladavaju, tako da višestruko ponavljanje istih stvari koje već znaju dovodi do dosade i pada motivacije za rad. (Karijašević, 2011) Posljedično može doći do lošijeg školskog uspjeha ili problema s disciplinom. (Pavlin-Bernardić, 2008) Rješenje ovakvih situacija nalazi se u poučavanju koje je primjereno njihovim sposobnostima i kojem im pruža izazov, čime se omogućuje da daroviti učenici uče brže i obrađuju kompleksnije gradivo od onog kojim se bave njihovi vršnjaci. (Pavlin-Bernardić, 2008)

Sustavna briga o darovitim pojedincima zadaća je svake zemlje, pa tako i Republike Hrvatske, jer su daroviti učenici i mladež golem i ključan nacionalni resurs. (Vojnović, 2008) Hrvatska zbog znatnog tehnološkog i gospodarskog zaostajanja treba osigurati mogućnosti za razvoj, a to može postići ulaganjem u darovite i kreativne pojedince. (Vojnović, 2008) Da su odgojno-obrazovne ustanove dužne omogućiti darovitim učenicima raznovrsne programe može se iščitati iz Pravilnika o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika (NN, 34/1991), kao i iz Pravilnika o srednjoškolskom obrazovanju darovitih učenika (NN, 90/1993). Iako u Hrvatskoj postoje individue koje se bave darovitom djecom i mladeži, ne postoji učinkovito osmišljen sustav koji bi jamčio uspješno organiziranu skrb o darovitima tijekom njihovog školovanja, kao i obrazovanje mentora i učitelja. (Vojnović, 2008) Sustavna briga za darovite u Hrvatskoj zaostaje, a to potvrđuje činjenica da su Pravilnici o osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju darovitih učenika stari 30 i više godina.

Kako bi odgoj i obrazovanje darovitih učenika bili primjereni, potrebno je ispuniti neke elemente uz pomoć kojih Freeman (2001, prema Mlinarević i Zrilić, 2021) daje okvir za odgoj i obrazovanje darovitih, a radi se o potrebi poštivanja i poticanja specifičnih odgojno-obrazovnih potreba darovite djece, izraženim sposobnostima učitelja u poučavanju kao i potrebi poticanja motivacije u učenju. Programi za darovite učenike koji se provode u Hrvatskoj temelje se na zadovoljavanju specifičnih interesa darovitih, njihovom poticanju i poticanju njihove motivacije za rad. (Sekulić-Majurec, 2002) Njima se češće potiče ekstrinzična nego što se zadovoljava intrinzična motivacija učenja što potvrđuje činjenica da se odgojno-obrazovna potpora darovitih najčešće svodi na njihovo uključivanje u razna natjecanja. (Sekulić-Majurec, 2002)

4.1 Forsiranje i etiketiranje darovitih učenika kao posljedica njihove identifikacije

Kako bi se darovitim učenicima pružila sustavna briga, primarno je osigurati sustavnu i multidimenzionalnu identifikaciju. (Škoda Đurin, i sur., 2020) Identifikacijom nazivamo postupak izdvajanja darovitih pojedinaca iz ukupne populacije s ciljem omogućavanja organizirane odgojno-obrazovne podrške darovitim učenicima u njihovom daljnjem razvoju. (Kadum i Hozjan, 2015) Iako bi identifikacija darovitog pojedinca trebala omogućiti daljnji razvoj darovitosti osiguravajući pritom poticajnu okolinu, u nekim slučajevima može doći do negativnog utjecaja identifikacije, a autorica Čudina-Obradović (1991) ističe dvije mogućnosti: forsiranje i etiketiranje.

Roditelji u postupak razvijanja darovitosti svog djeteta često naglasak stavljaju na svoju motivaciju, želju za uspjehom i svoje kriterije za uspjeh djeteta. (Kadum i Hozjan, 2015) Sukladno navedenom, roditelji mogu biti previše nametljivi pa djeci oduzimaju inicijativu, mogućnost da osjete odgovornost za pogreške i da dožive ponos zbog vlastitog uspjeha. (Kadum i Hozjan, 2015) Sve metode koje dovode do dugotrajnog sukoba i konflikta pri čemu se narušavaju odnosi u obitelji mogu se smatrati forsiranjem. (Čudina-Obradović, 1991)

„Etiketu „darovit“ dobivaju djeca koja su identificirana kao darovita, ona djeca koja odstupaju od prosjeka u pozitivnom smislu, što zapravo znači da njihove pozitivne osobitosti ne nailaze uvijek na prihvatanje i odobravanje.“ (Kadum i Hozjan, 2015, 81) Negativne posljedice koje slijede iz etiketiranja darovitog pojedinca mogu osjećati članovi njegove

obitelji, kao i njegovi vršnjaci i učitelji, dok za mnoge obitelji darovito dijete predstavlja veliku odgovornost, kako emocionalnu tako i ekonomsku. (Kadum i Hozjan, 2015) Također, kod braće i sestara darovitih može doći do ljubomore i zapostavljenosti, ali ih se i bez identificiranja može etiketirati kao darovite zbog toga što je jedno dijete iz obitelji već identificirano kao darovito. (Kadum i Hozjan, 2015) U razrednom odijelu zbog loših odnosa može doći do socijalnog izoliranja darovitog učenika. (Kadum i Hozjan, 2015) Na učitelje darovitih učenika mogu utjecati povećani zahtjevi i vremensko opterećenje potrebno za rad s darovitim učenicima te zbog toga mogu osjećati otpor što se ponekad tumači kao negativan stav prema darovitom učeniku ili darovitima općenito. (Čudina-Obradović, 1991) Etiketiranje može utjecati i na samog darovitog učenika, točnije na njegovu vlastitu sliku o sebi, stoga je bitno kod učenika poticati razvijanje pozitivne slike o sebi koja se nalazi u osnovi samopouzdanja i osjećaja vlastite kompetentnosti. (Kadum i Hozjan, 2015)

4.2 Odgojno-obrazovna podrška darovitim učenicima

Brojni autori različito klasificiraju oblike odgojno-obrazovne potpore, no najčešće se spominju tri oblika, a to su: akceleracija, obogaćivanje programa i grupiranje učenika različitih sposobnosti.

Zbog utjecaja brojnih činitelja poput genetskih faktora ili okruženja u kojem žive, djeca se nejednako brzo razvijaju. Iz te činjenice proizašla je ideja o akceleraciji učenika koji napreduju brže ili bolje nego njihovi vršnjaci. (Kadum i Hozjan, 2015) Akceleracija se definira kao „skup mjera i postupaka kojima se nadarenim učenicima omogućuje da školski program svladaju brže i/ili u mlađoj dobi nego što je to uobičajeno.“ (Pavlin-Bernardić, 2008, 51) George (2005) ističe da akceleracija podrazumijeva nastavne strategije koje za posljedicu imaju smještanje djeteta u napredniji razred iznad njegove kronološke dobi. Pavlin-Bernardić (2008) nadodaje još neke oblike akceleracije poput polaska u školu prije zakonski određene kronološke dobi, akceleracije u predmetu, sažimanja predmeta, izvanškolskog obrazovanja, obrazovanja na daljinu i ranijeg polaska na fakultet. Svrha je akceleracije u odgojno-obrazovnom sustavu optimalnije ostvarivanje didaktičkog načela individualizacije nastave, što znači da se tijekom nastavnog procesa trebaju uvažavati individualne razlike među učenicima, s tim da je potrebno u obzir uzeti razne faktore poput njihove psihofizičke

sposobnosti, tempa rada, radnog iskustva, mogućnosti usvajanja znanja, načina reagiranja i slično. (Karijašević, 2013) Ako se škola i roditelji darovitog učenika odluče za program akceleracije, on treba biti zasnovan na osobitostima i nastojanjima tog pojedinog djeteta. (Kadum i Hozjan, 2015)

Sljedeći oblik podrške u odgoju i obrazovanju darovitih učenika predstavlja obogaćivanje koje se opisuje kao širenje i produbljivanje iskustava učenja na način da se učenicima pružaju iskustva i aktivnosti izvan redovnog kurikuluma te se time razvija intelektualna darovitost i talentiranost najsposobnijih. (George, 2005) Uobičajeni nastavni sadržaj može biti jednoličan i ograničavajući za darovite učenike, stoga je fokus u poučavanju potrebno staviti na primjenu znanja, a nastavne teme trebaju se obrađivati detaljnije i svestranije. (Pavlin-Bernardić, 2008) Kadum i Hozjan (2015) navode da se u okviru redovne nastave vrše diferencijacija nastavnih sadržaja i individualizacija učenja, dok se izvan redovite nastave darovitima najčešće nude mogućnosti dodatnog rada, rada u sekcijama, rada s mentorom, samostalnog rada te mogućnost sudjelovanja na natjecanjima. U ovakvom radu potrebno je voditi brigu da obogaćeni sadržaji pridonose cjelokupnom razvoju djeteta. (Pavlin-Bernardić, 2008)

Učenike sličnih interesa i sposobnosti može se grupirati na nekom mjestu u isto vrijeme. Darovite učenike može se grupirati prema razini njihovih sposobnosti kako bi se zadovoljile njihove specifične potrebe. (Kadum i Hozjan, 2015) Shodno tome, Pavlin-Bernardić (2008) navodi da se učenike može grupirati u posebne razrede za djecu sličnih sposobnosti, akcelerirane razrede, razrede s obogaćenim programom, a grupirati se mogu i unutar razreda ili na temelju postignuća u nekom predmetu, bez obzira na dob učenika. Iako se ovi postupci često kritiziraju, istraživanja su pokazala da izdvajanje darovitih učenika u zasebne razrede ne utječe na manjak samopouzdanja i postignuće prosječnih učenika. (Pavlin-Bernardić, 2008)

4.3 Uloga učitelja u radu s darovitim učenicima

Učitelji imaju jednu od najvažnijih uloga u obrazovanju i životu darovitog pojedinca. Sudjeluju u njihovoj identifikaciji, a trebaju zadovoljavati njihove različite potrebe, poticati ih i uvažavati njihove osobitosti te primjenjivati prikladne modele poučavanja. (Mlinarević i

Zrilić, 2021) Da bi u tome bili uspješni, potrebno je da razvijaju vlastite kompetencije za rad s darovitima, a autori navode da su to:

- uporaba i razvoj profesionalnih znanja i vrijednosti u funkciji stvaranja stimulativnih situacija učenja;
- komunikacija i interakcija s učenicima, roditeljima, drugim učiteljima i lokalnom zajednicom i društvom kao cjelinom;
- preuzimanje odgovornosti za planiranje, programiranje i upravljanje nastavom, učenjem i poučavanjem;
- praćenje napredovanja učenika;
- planiranje i evaluacija vlastitog rada i permanentnog profesionalnog usavršavanja.

(Kadum i Hozjan, 2015, 117)

Kako bi uspješno radili s darovitim učenicima, njihovi učitelji moraju posjedovati određeni stupanj hrabrosti i samoinicijativnosti kako bi nastavu prilagodili darovitim učenicima. (Mlinarević i Zrilić, 2021) Isto tako, potrebno je da učitelji iskazuju svoju inteligenciju, kreativnost i motiviranost za rad kako bi darovitim učenicima, koji im predstavljaju izazov u radu, mogli ponuditi više razine informacija i kreativnosti. (Karijašević, 2011) U postupanju s darovitim učenicima učitelji trebaju imati suradničku ulogu te im pomagati na način da im osiguravaju dobre uvjete i sredstva za rad. (Sekulić-Majurec, 2002) Na taj način, učitelji gube ulogu voditelja odgojno-obrazovnog procesa, smanjuje se naglasak s davanja informacija, a poželjno je od učenika tražiti samoaktivnost, poticati ih na samostalno traženje informacija i rješenja problema. Takvim pristupom potiče se njihova produktivna darovitost. (Sekulić-Majurec, 2002) Čudina-Obradović (1991) naglašava da učitelj prilikom razvoja darovitosti učenika treba omogućiti pristup izvorima specifičnog znanja kao i instrumentima i načinu upotrebe istih. Bitno je da razvija ljubav i interes prema aktivnostima i područjima za koje učenik pokazuje da ga zanimaju. (Čudina-Obradović, 1991) Iako je učitelj vrlo važan za daljnje razvijanje darovitosti učenika, on treba surađivati s njegovim roditeljima, uspostaviti kontakte sa stručnjacima iz područja koje učenika interesira te mu pomoći u pronalasku mentora koji će mu omogućiti daljnji napredak. (Čudina-Obradović, 1991)

Novija istraživanja ističu da se poticanje razvoja darovitosti treba usmjeriti na skladan razvoj ličnosti u cjelini umjesto na razvoj pojedinih sposobnosti. (Sekulić-Majurec, 2002) Zrilić i Marin (2017) u svom pregledu zakonskog okvira odgoja i obrazovanja darovitih učenika u Republici Hrvatskoj ističu da, unatoč dokumentima koji su na snazi te kojima se naglašava potpora darovitim učenicima, nedostaje sustavna podrška toj skupini učenika. Nerijetko se događa da škole ne provode identifikaciju darovitih, učitelji ne potiču njihovu različitost, izostaje individualizirani pristup i obogaćivanje programa, a ponekad se darovitost učenika ignorira. (Zrilić i Marin, 2017) Učitelji u radu s darovitim učenicima mogu stvoriti loše okruženje za razvoj darovitosti pojedinog učenika. Čudina-Obradović (1991) navodi da takvo okruženje karakterizira nepovjerenje koje učitelj ima u učenike, naglasak na pukom reproduciranju sadržaja kao i veliki fokus na ocjenama i vanjskim kriterijima učenja. Istraživanje Jukić i Jakovčević (2012) pokazalo je da se učitelji u Hrvatskoj ne osjećaju dovoljno osposobljenima za rad s darovitim učenicima. Stoga autorice predlažu uvođenje obveznog predmeta pedagogije djece s posebnim potrebama na svim nastavničkim studijima čime bi se učiteljima omogućilo odgovarajuće obrazovanje za rad s darovitim učenicima koje bi rezultiralo u njihovoj većoj sigurnosti i osposobljenosti za rad s tom skupinom učenika. (Jukić i Jakovčević, 2012) Obrazovanje učitelja za rad s darovitim učenicima može se unaprijediti i „kroz obrazovne programe, izučavanjem pedagoških i psiholoških disciplina kao i didaktike i odgovarajućih metodika nastave, preko izbornih programa za usavršavanje učitelja koji imaju poseban interes za rad s darovitim, koji su motivirani za višu razinu samostalnog i kreativnog rada i za one koji već polučuju zapažene rezultate u odnosu na druge učitelje.“ (Kadum-Bošnjak, 2013, prema Kadum i Hozjan, 2015, 118) Kako daroviti učenici ne bi tratali svoj potencijal u odgojno-obrazovnom sustavu koji ih često ne prepoznaje i zanemaruje, potrebna je sustavska promjena i suradnja obrazovne politike, učitelja, znanstvenika i roditelja darovitih učenika. (Mlinarević i Zrilić, 2021)

4.4 Mentorski rad kao nastavna strategija u radu s darovitim učenicima

Uz pomoć nastavnih strategija potiče se učenikova aktivnost kao i upravljanje vlastitim procesom učenja kako bi se ostvarili odgojno-obrazovni ciljevi. (Cindrić i sur., 2010) Brojni autori navode razne vrste nastave kao oblika nastavnih strategija, no najčešće se navode

projektna, problemska, heuristička, istraživačka i mentorska nastava. Svaka od tih nastavnih strategija vrlo je korisna u radu s darovitim učenicima. Rad na projektu predstavlja jedan od najboljih pristupa rada za darovite učenike jer potiče neovisnost u samostalnom izboru teme više nego što to dopušta redovita nastava. (Duvnjak i Cvetković-Lay, 2017) Problemska nastava, između ostalog, ističe jedinstven način promišljanja u problemskim situacijama karakterističan za darovite učenike. (Kosanović, 2019) Dobrobiti darovitim učenicima pruža i istraživačka nastava koja kod učenika potiče razvoj sposobnosti potrebnih za uspješan poslovni život te se stvaraju predispozicije za cjeloživotno učenje. (Kadum i Hozjan, 2015) Svi navedeni oblici nastave razvijaju mnogobrojne sastavnice darovitosti, no posebno se ističe mentorska nastava zbog važnosti koju ima u pripremanju darovitih učenika za sudjelovanje na natjecanjima i smotrama, stoga ju je potrebno detaljnije objasniti.

Mentorska nastava ili mentorski rad odnosi se na sustav rada u kojem dominira mentorski rad učitelja ili druge za to određene osobe s pojedinim učenikom. (Kadum i Hozjan, 2015) Mentori darovitom učeniku mogu biti učitelji, stručni suradnici u školi, stariji učenici, volonteri, kao i gostujući stručnjaci. (MZOS, 2011) Osim prenošenja i razvijanja znanja i sposobnosti, mentori imaju ulogu učitelja, voditelja, uzora, pa čak i prijatelja darovitog učenika. (MZOS, 2011) Mentor im može pružiti emocionalnu i društvenu podršku kada se suočavaju s teškoćama koje nastaju kao posljedica nesrazmjera emocionalnoga, društvenoga i intelektualnoga stupnja zrelosti. (MZOS, 2011) Takav oblik nastave karakterizira rad u duljem vremenskom periodu u kojem se obrađuje tema za koju učenik pokazuje interes. (George, 2005) Njegov samostalan rad na problemu popraćen je konzultacijama s mentorom koje učenika potiču i usmjeravaju u radu, a upravo su konzultacije s mentorom obilježje mentorske nastave. (Kadum i Hozjan, 2015) Budući da se ovaj oblik nastave temelji na samostalnom radu učenika, potrebno je da imaju visoku razinu samodiscipline i sposobnosti kao i svladanu tehniku individualnog rada. (Poljak, 1985, prema Kadum i Hozjan, 2015) Također, učeniku se daje sloboda da istražuje i prati određene pojave te do izražaja dolaze njegove sposobnosti, a time se ispunjavaju njegove obrazovne potrebe, odnosno potreba za nezavisnošću i potreba za izazovima. (Kosanović, 2019) Zbog ovih razloga, ali i činjenice da su daroviti učenici samostalniji i snalažljiviji od ostalih učenika, te svoje obrazovne potrebe

često rješavaju samostalno, mentorska je nastava prikladan oblik rada s darovitim učenicima. (Matijević, 1996, prema Kadum i Hozjan, 2015) Isto mišljenje dijeli Adžić (2011) koji tvrdi da se najbolji rezultati u radu s darovitom djecom zamjećuju upravo u mentorskoj nastavi u kojoj učitelj ima dovoljno vremena za učenika i njegove individualne potrebe, a učenik ima mogućnost predložiti kojim sadržajima se želi baviti. Mentorski način rada posebice pridonosi razvoju sposobnosti kod darovitih učenika jer može trajati u skladu s interesom i dubinom ulaska u određenu materiju, za razliku od klasičnog školskog poučavanja koje je ograničeno uobičajenim trajanjem školskog sata. (Adžić, 2011) Cindrić i suradnici (2010, 190) ističu tri temeljna uvjeta potrebna za uspješan mentorski rad: „Tijekom mentorskog rada ne smije biti bilo kakvog oblika prisile na učenika, a treba isticati i poticati kvalitetu rada te omogućiti samovrednovanje. Kvalitetnog mentora voditelja učenici žele slijediti i oponašati jer vjeruju da im istinski želi pomagati. Kvaliteta bilo čijeg života ne može se poboljšati prisilom.“

5. Ostali oblici odgojno-obrazovne podrške darovitim učenicima

Kada se govori o načinu organizacije odgojno-obrazovnog rada i programa za darovite učenike, Nacionalni okvirni kurikulum (MZOS, 2011) ističe da je škola dužna darovitim učenicima osigurati uključenost u odgojno-obrazovni program u skladu s razinom i vrstom njihove darovitosti, dodatnu nastavu kao i druge oblike rada koji potiču njihove sposobnosti i stvaralaštvo. Mlinarević i Zrilić (2021) navode da se podrška darovitim učenicima može pružati u redovnoj, ali i izvan redovite nastave u okviru dodatne nastave, izvannastavnih aktivnosti, uključivanjem učenika u natjecanja i smotre, ali i slične aktivnosti u školi i izvan nje. U ovom dijelu rada ukratko će se opisati uloga nekih oblika podrške darovitim učenicima tijekom kojih se učenici mogu pripremati za sudjelovanje na natjecanjima i smotrama ili ih ti oblici podrške potiču na želju za prezentiranjem vlastitih sposobnosti.

5.1 Individualizirani i diferencirani kurikulum

S obzirom na osobine i potrebe darovitih učenika, potrebno je omogućiti individualizirano učenje i poučavanje te diferenciranje sadržaja kako bi se omogućilo da svako dijete ostvari svoj puni potencijal. (Mlinarević i Zrilić, 2021) Individualizirani kurikulum temelji se na

procjeni sposobnosti, interesa i potreba svakog učenika kao i područja koje treba razvijati. (Mlinarević i Zrilić, 2021) On je prisutan u svim suvremenim odgojno-obrazovnim sustavima ako se pruža različit program različitim kategorijama učenika, točnije učenicima s posebnim potrebama u koje se ubrajaju i daroviti učenici. (Mlinarević i Zrilić, 2021) Oblikovanje individualiziranog kurikulumu zahtijeva odgovarajuću prilagodbu, odnosno diferencijaciju sadržaja i vremena koje je potrebno za svladavanje istoga, kao i diferencijaciju tijekom poučavanja i oblika rada, a primjenom diferenciranog kurikulumu u redovitoj nastavi omogućilo bi se darovitim učenicima da bolje napreduju u redovnoj nastavi u društvu svojih vršnjaka. (Mlinarević i Zrilić, 2021)

5.2 Suradničko učenje

Suradničko učenje odnosi se na strategiju učenja u malim skupinama uz pomoć pozitivne interakcije prilikom čega su svi učenici u timu jednako važni što im predstavlja zadovoljstvo. (Mlinarević i Zrilić, 2021) Ovakav oblik učenja provodi se u učionicama gdje se odvijaju rasprave i prikazi tih rasprava koje imaju trajne pozitivne posljedice na obrazovanje djece poput većeg samopouzdanja i solidarnosti budući da učenici pomažu i uče jedni od drugih. (Mlinarević i Zrilić, 2021) Najčešći oblici rada koji promiču suradničko učenje su rad u paru i grupni rad, a učitelji se mogu koristiti strategijama poput pedagoških radionica, slagalica i raznim igrama. (Mlinarević i Zrilić, 2021)

5.3 Dodatna nastava

Kao jedan od oblika obogaćivanja nastavnih programa izvan redovite nastave primjenjuje se dodatna nastava. (Kadum i Hozjan, 2015) Kao i druge vrste aktivnosti za darovite, dodatna nastava potiče razvoj nekih komponenti darovitosti. (Sekulić-Majurec, 2002) Ovaj oblik nastave namijenjen je darovitim učenicima koji izražavaju veće sposobnosti u pojedinim nastavnim disciplinama u kojoj mogu produbiti i proširiti postojeće znanje, uočavati uzročno-posljedične veze među stvarima i pojavama, pronalaziti uzroke i osmišljavati drugačija i originalna rješenja za probleme. (Karijašević, 2011) Iako su škole dužne sustavno pratiti darovite učenike, poticati ih i organizirati im dodatni rad prema njihovim interesima, sposobnostima i sklonostima, Miliša (2000, prema Vojnović, 2008) navodi kako se mogućnosti dodatne nastave koriste na vrlo ograničen način, ponajviše za učenike koji se

pripremaju za razna natjecanja, susrete ili smotre. Ovu tvrdnju potvrđuje i Nastavni plan i program za osnovnu školu (NN, 102/2006) u kojem je navedeno da se dodatnim radom nerijetko nastoji potaknuti sudjelovanje učenika na natjecanjima, susretima i smotrama. Bitno je napomenuti da nema dostupnih podataka o udjelu darovitih učenika koji sudjeluju u aktivnostima dodatne nastave kao i o vrstama aktivnosti koje se na dodatnoj nastavi odvijaju. (Vojnović, 2008)

5.4 Izborna nastava

Uz redovitu nastavu, Nastavni plan i program za osnovnu školu (NN, 102/2006) prepoznaje izbornu nastavu kao oblik odgojno-obrazovnog rada u školi koji za svrhu ima omogućiti slobodu u kreiranju odgojno-obrazovnog procesa te proširiti i produbiti znanje i sposobnosti u onom području za koje učenik pokazuje sklonosti i pojačan interes. Miliša (2000, prema Vojnović, 2008) ističe da je ovakav oblik nastave izuzetno važan u radu s darovitima. Izborni programi objavljuju se zajedno s redovitim nastavnim programima u osnovnoj školi, a škole mogu prema mogućnostima škole i interesima učenika osmisliti različite izborne programe i zatražiti njihovu verifikaciju. (Miliša 2000, prema Vojnović, 2008) S obzirom na nedostatak dokumentacije, pretpostavlja se da je izbornih programa u hrvatskim osnovnim i srednjim školama sve manje, što je za darovite učenike izrazito nepovoljno stanje. (Miliša 2000, prema Vojnović, 2008)

5.5 Izvannastavne aktivnosti

Učenici se izvan redovite nastave mogu opredijeliti za različite izvannastavne aktivnosti koje njihova škola ima u ponudi. Izvannastavnim aktivnostima nazivamo „odgojno planirane djelatnosti koje omogućavaju svestrano potvrđivanje učenikove ličnosti gdje samostalno uče i ostvaruju svoje interese i specifične sposobnosti, posebice darovitih učenika, a učitelju/nastavniku daju mogućnost proširenog obrazovnog utjecaja“. (Mlinarević i Zrilić, 2021, 267) Prema Nastavnom planu i programu za osnovnu školu (NN, 102/2006) izvannastavne aktivnosti u osnovnoj školi organiziraju se za sve učenike, one prosječnih sposobnosti, učenike koji zaostaju za očekivanom razinom učenja, kao i učenike s posebnim potrebama i darovite učenike, koji se za njih mogu opredijeliti u skladu s interesima i sposobnostima. S obzirom na sadržaje i područja ostvarivanja nastavnih aktivnosti opisanima

u Nastavnom planu i programu za osnovnu školu (NN, 102/2006), izrađen je prikaz područja izvannastavnih aktivnosti prema kojima se mogu osmišljavati specifične izvannastavne aktivnosti:

1. Jezično-medijsko-umjetničko područje;
2. Glazbeno-plesno područje;
3. Prirodoslovno-matematičko područje i tehničko stvaralaštvo;
4. Sportsko-zdravstveno-rekreacijsko područje;
5. Njegovanje nacionalne i kulturne baštine;
6. Očuvanje prirode i okoliša, potenciranje zdravog načina života;
7. Društveno-humanistički projekti i radionice te učeničko zadrugarstvo. (Vidulin-Orbanić, 2008, prema Mlinarević i Zrilić, 269)

Izvannastavne aktivnosti važne su za otkrivanje, poticanje i praćenje rada darovitih učenika jer se jedino u školi sustavno prati i radi s darovitima uz potrebne stručne, organizacijske i materijalne uvjete. (Miliša, 2000, prema Vojnović, 2008) Ovakve aktivnosti bitne su za cjelokupni razvoj učenika jer su svojim sadržajima i aktivnostima sličnije stvarnosti, potrebama i željama učenika, pozitivno utječu na učenikovu osobnost i stvaraju uvjete za kulturni napredak, kao i očuvanje i promicanje kulturne raznolikosti. (Mlinarević i Zrilić, 2021) Uloga je učitelja u provođenju izvannastavnih aktivnosti poticati kreativnost, interese i talente djece te je prilikom toga obvezan uvažavati individualne osobitosti svakog djeteta, a onima najsposobnijima ima priliku ponuditi iskazivanje vlastitih mogućnosti. (Mlinarević i Zrilić, 2021) Zadatak mu je poticati, usmjeravati i ohrabrivati ideje učenika i inicijativu u aktivnostima jer na taj način kreira poticajno okruženje za zadovoljenje učeničkih potreba i interesa. (Mlinarević i Zrilić, 2021) Unatoč tome, istraživanja pokazuju da se u izvannastavnim aktivnostima kreativni potencijali i sposobnosti učenika ne iskorištavaju dovoljno, a učitelji svojim metodama rada ne pridonose razvijanju i poticanju talenata učenika. (Mlinarević i Zrilić, 2021) Neki od oblika izvannastavnih aktivnosti kojima se posvećuje iznimna pažnja su natjecanja, smotre i susreti, o kojima će više biti rečeno u sljedećem poglavlju.

6. Natjecanja i smotre kao oblici odgojno-obrazovne podrške darovitim učenicima

Odgojno-obrazovna podrška darovitim učenicima može se omogućiti na razne načine. U skladu s predmetom istraživanja ovog diplomskog rada, potrebno je detaljnije objasniti natjecanja i smotre na kojima daroviti učenici mogu sudjelovati ovisno o njihovim interesima i sposobnostima. Osim što je sudjelovanje u ovakvim aktivnostima jedan od pokazatelja interesa i obrazovnih postignuća učenika u nekom području, indirektno mogu ukazivati na uspješnost usavršavanja učitelja. (Begić i sur., 2016, prema Zidar i sur., 2018) Kadum i Hozjan (2015) sudjelovanje na natjecanjima ubrajaju u oblike obogaćivanja nastavnog programa izvan redovite nastave. Nacionalni okvirni kurikulum (MZOS, 2011) svrstava ih u programe u redovnoj nastavi, a sudjelovanjem učenici imaju priliku demonstrirati vlastite sposobnosti i potom iskusiti njihovo vrednovanje i samovrednovanje. (Mlinarević i Zrilić, 2021)

U dokumentu Opća pravila za provedbu natjecanja i smotri učenika osnovnih i srednjih škola Republike Hrvatske u školskoj godini 2022./2023. (AZOO, 2021) koji izdaje Agencija za odgoj i obrazovanje, natjecanje se definira kao „pravilima određen postupak iskazivanja sposobnosti, vještina i znanja učenika osnovnih i srednjih škola Republike Hrvatske pisanim ili usmenim oblicima, pojedinačno ili u skupini“. Osim na natjecanjima, učenici svoje sposobnosti mogu iskazati na smotri koja se određuje kao „pravilima određen postupak predstavljanja postignuća u vještinama i umijećima učenika osnovnih i srednjih škola Republike Hrvatske“. (AZOO, 2021) Isti dokument navodi kako se natjecanja i smotre u pravilu sastoje od školske, županijske, odnosno međužupanijske i državne razine. (AZOO, 2021)

Iz predmetnih kurikuluma i izvannastavnih aktivnosti koje se provode tijekom školske godine, a ujedno su i sastavni dio Kurikuluma škole, proizlaze odgojno-obrazovni ishodi koji su zastupljeni na svim razinama natjecanja i smotri. (AZOO, 2021) „Osim u natjecanjima znanja daroviti učenici sve češće se natječu sa svojim radovima na sajmovima inovacija, sudjeluju u start up projektima i istraživačkim projektima.“ (MZO, 2017) Sudjelovati mogu svi učenici koji su se svojim sposobnostima, znanjem ili vještinama istaknuli u odnosu na vršnjake, a prezentirati se mogu pojedinačno ili kao članovi skupine, ovisno o pravilima

natjecanja ili smotre na kojoj žele sudjelovati. (AZOO, 2021) Kako bi daroviti učenici postigli što uspješnije rezultate, potrebna im je podrška koja se očituje kao emocionalna podrška i podrška u specifičnome području učenja koja se odnosi na dodatnu nastavu ili mentorski rad tijekom kojih se učenici pripremaju za natjecanja. (MZO, 2017) Također, pripreme se učenicima mogu omogućiti i za vrijeme redovite nastave, posebno ako su kurikulum prošli ubrzano. (MZO, 2017) Učenika ili skupinu učenika na natjecanja ili smotre, u pravilu, prati mentor koji ga je pripremao za isto. (AZOO, 2021) Upotrebu ovih načina pripreme učenika za natjecanja i smotre potvrđuje i istraživanje naziva „Ispitivanje nekih karakteristika i prosudbi učenika sudionika županijskih natjecanja i susreta“ koje je 1996. godine provedeno na učenicima osnovnih i srednjih škola Primorsko-goranske županije. (Janeš i sur., 1996) Istraživanje je pokazalo da su se učenici koji su se natjecali u prirodoslovno-matematičkom području najčešće pripremali tijekom dodatne nastave i u radu s mentorom, dok su učenici s interesom u jezično-umjetničkom području za pripreme najviše koristili razne vrste slobodnih aktivnosti u školi i izvan nje. (Janeš i sur., 1996) Škole u Republici Hrvatskoj dužne su učenicima na početku svake školske godine omogućiti slobodan izbor raznolikih i kvalitetnih sadržaja, provoditi izvannastavne aktivnosti i organizirati dodatnu nastavu pomoću kojih potiču i razvijaju stvaralačke mogućnosti učenika. (AZOO, 2021) Učenici moraju uložiti puno truda i slobodnog vremena u pripremu za natjecanja i smotre, prilikom čega im mentori pomažu razviti vještine i talent, kao i proširiti i učvrstiti znanje, što može povoljno utjecati i na same mentore. (Mori, 2021) Sudjelovanjem na natjecanjima i smotrama kod darovitih učenika može se poticati motiv za postignućem i stremljenje prema izvrsnosti. (MZO, 2017) Isto tako, sudjelovanje u takvim nastojanjima učenike može potaknuti na daljnji razvitak vlastitih znanja, vještina, sposobnosti i vlastite kreativnosti. (AZOO, 2021) Prilikom pripremanja za sudjelovanje i samog sudjelovanja na natjecanju ili smotri, učenici su izloženi složenim zahtjevima koji od njih iziskuju ulaganje dodatnoga truda u pripremu i angažiranje svih potencijala. (MZO, 2017) „Što su pripreme sistematičnije i iscrpnije, što je njihovo trajanje i odvijanje više usklađeno s ciljevima razvoja darovitih, to će i ukupni odgojno-obrazovni učinci natjecanja i susreta biti veći.“ (Janeš i sur., 1996, 182) Njihovi roditelji, mentori i učitelji mogu očekivati vrhunske rezultate, no bitno je istaknuti da je za postizanje istih potrebna odgovarajuća emocionalna i psihološka podrška

tijekom cijelog procesa pripremanja kako bi se, između ostalog, naučili nositi s potencijalnim neuspjehom. (MZO, 2017) Natjecanje među učenicima vodi razvoju vještina, potiče radne navike i poboljšava cjelokupan skup stavova, mišljenja i spoznaja koje osoba ima o sebi. (Kao, 2011, prema Ballam, 2015) Zadaci s kojima se učenici susreću na natjecanjima od njih iziskuju više razine kognitivnih procesa i kreativnost prilikom rješavanja problema, čime se podupire razvoj darovitosti. (MZO, 2017) Iako natjecanja mogu imati razne prednosti, ne smiju se zanemariti određene otežavajuće okolnosti. Naime, bez odgovarajuće kontrole i organizacije, natjecanje može dovesti do osjećaja neuspjeha i nezdrave težnje za perfekcionizmom. (Riley i Karnes, 2009, prema Ballam, 2015) Natjecanja su prikladnija za neke vrste darovitosti i područno specifične darovitosti, ali i za određene, samostalnije, darovite učenike. (MZO, 2017) Neki daroviti učenici imaju poteškoća s uključivanjem u natjecanja zbog vlastitih specifičnih karakteristika ili karakteristika njihova okruženja. (MZO, 2017) Preciznije, može se raditi o teškoći koja im ograničava mogućnost sudjelovanja ili o tome da ne zadovoljavaju preduvjet izvrsnoga školskog uspjeha, općenito ili u konkretnom predmetu. (MZO, 2017) Stoga je bitno omogućiti ravnopravan pristup svim skupinama darovitih učenika. (MZO, 2017) Jednake uvjete za sudjelovanje učenicima s teškoćama, kao i ostalim učenicima, dužan je osigurati organizator natjecanja ili smotre. (AZOO, 2021) Bitno je naglasiti da izloženost odgovarajućim razinama natjecanja može biti ključna za razvoj darovitosti jer se u svakodnevnim situacijama daroviti učenici rijetko mogu susresti s izazovima ili doživjeti neuspjeh. (Udvari i Schneider, 2000, prema Ballam, 2015)

U školskoj godini 2022./2023. Agencija za odgoj i obrazovanje organizirala je, provela i financirala 38 natjecanja i smotri koji su se proveli u osam područja: jezično-umjetničko, prirodoslovno-matematičko, humanističko, tehničko, umjetničko, zdravstveno, ekološko i ostali programi. (AZOO, 2023)

U skladu sa svime navedenim ovaj rad naglasak stavlja na stavove darovitih učenika o sudjelovanju u natjecateljskim aktivnostima, točnije na natjecanjima i smotrama, odnosno na razloge za sudjelovanje, pripreme kao i čimbenike koji su utjecali na njih i njihovo sudjelovanje, njihovo iskustvo sudjelovanja i emocije koje su osjećali te je li to utjecalo na njihovu motivaciju i želju za daljnjim sudjelovanjem na natjecanjima i smotrama.

EMPIRIJSKI DIO RADA

7. Metodologija istraživanja

7.1 Cilj istraživanja i istraživačka pitanja

Istraživanje stavova darovitih učenika o sudjelovanju u natjecateljskim aktivnostima utemeljeno je u teorijskom okviru ovoga rada. Prema Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN, 126/2012) uz učenike s teškoćama, u skupinu djece s posebnim potrebama svrstavaju se i daroviti učenici. Odgojno-obrazovne ustanove dužne su ih identificirati, usmjeriti se na zadovoljavanje njihovih potreba te pratiti i vrednovati njihova postignuća kako bi se osigurao njihov razvoj kao i razvoj njihovih sposobnosti. (MZOS, 2011) Postoje različiti oblici odgojno-obrazovne podrške koja se pruža darovitim učenicima, a jedan od oblika podrazumijeva njihovo sudjelovanje na natjecanjima i smotrama koje im pruža mogućnost razvijanja i iskazivanja sposobnosti, vještina i znanja. Na motivaciju za bilo koje ponašanje, pa tako i sudjelovanje na ovakvim događajima mogu utjecati različiti čimbenici. Međutim, o problematici natjecanja učenika i njihovoj motiviranosti za sudjelovanje na natjecanjima i smotrama nema puno znanstvenih istraživanja na području Republike Hrvatske. Prema dostupnoj literaturi, sudjelovanje učenika na natjecanjima i smotrama ispitivalo se daleke 1996. godine u istraživanju Janeš i suradnica. (Janeš i sur., 1996) Prema tome, cilj je ovog istraživanja ispitati stavove darovitih učenika o motivaciji za sudjelovanje, kao i o samome sudjelovanju na natjecanjima i smotrama. Svrha je ovog istraživanja dobiti uvid u razloge darovitih učenika za sudjelovanje, načine priprema za natjecanja i smotre, koji su čimbenici utjecali na darovite učenike i na njihovo sudjelovanje, kako je izgledalo njihovo iskustvo sudjelovanja, koje su emocije osjećali te je li to utjecalo na njihovu motivaciju i želju za daljnjim sudjelovanjem na natjecanjima i smotrama. Istraživanje je usmjereno na period školske godine 2022./2023. u kojoj su se održala natjecanja i smotre na kojima su sudionici sudjelovali. U skladu s navedenim ciljem istraživanja proizlaze sljedeća istraživačka pitanja:

1. Kako su se daroviti učenici odlučili sudjelovati na natjecanjima ili smotrama?
2. Kako su se daroviti učenici pripremali za sudjelovanje na natjecanjima ili smotrama?

3. Koji čimbenici su utjecali na darovite učenike i njihovo sudjelovanje na natjecanjima ili smotrama?
4. Kako daroviti učenici gledaju na iskustvo sudjelovanja na natjecanjima ili smotrama te utječe li to na njihovu želju za ponovnim sudjelovanjem?

Nakon što su se formulirala istraživačka pitanja sastavljen je protokol za provedbu polustrukturiranog intervjua (prilog 2).

7.2 Uzorak

Uzorak je ovog istraživanja prigodan neprobabilistički, a čine ga potencijalno daroviti učenici jedne osnovne škole na području Karlovačke županije koji su u prethodnoj školskoj godini sudjelovali barem na županijskoj razini natjecanja ili smotre. Pod pojmom potencijalno darovitih učenika podrazumijevaju se učenici koje su mentori odabrali za sudjelovanje na natjecanju ili smotri sukladno njihovim izraženim interesima, vještinama i mogućnostima iz područja natjecanja. U suradnji s pedagoginjom škole izdvojili su se učenici koji odgovaraju traženoj skupini ispitanika. Prema Etičkom kodeksu istraživanja s djecom (2020, 11) „za dijete do četrnaest godina informirani pristanak, u pravilu pismeni, prvo daje roditelj, pri čemu je dovoljno dobiti informirani pristanak jednog roditelja u slučaju zajedničke roditeljske skrbi.“, i „nakon dobivenog roditeljskog pristanka potrebno je zatražiti pristanak od djeteta“. U skladu s time, odabranim učenicima podijelile su se kuverte koje su sadržavale *Informativno pismo za roditelje* (prilog 3) i *Informirani pristanak roditelja* (prilog 4), zatim *Informativno pismo za sudionike* (prilog 5) i *Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju* (prilog 6) te *Izjavu povjerenstva za etičnost Odsjeka za pedagogiju* (prilog 1). Nakon pristanka sudionika na intervju, u suradnji s pedagoginjom škole dogovoreni su detalji provedbe intervjua.

U ovom istraživanju sudjelovalo je osam učenika predmetne nastave. Ukupno je bilo pet sudionica i tri sudionika. Sudjelovalo je troje učenika petih razreda, četvero učenika sedmih razreda i jedan učenik osmih razreda.

7.3 Način provođenja istraživanja

Istraživanje je provedeno tijekom listopada 2023. godine. Potencijalne sudionike istraživanja izdvojila je pedagoginja škole te su im se dodijelile kuverte koje su sadržavale *Informativno pismo za roditelje* (prilog 3) i *Informirani pristanak roditelja* (prilog 4), zatim *Informativno pismo za sudionike* (prilog 5) i *Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju* (prilog 6) te *Izjavu povjerenstva za etičnost Odsjeka za pedagogiju* (prilog 1). Informativnim pismom za roditelje nastojalo se roditelje potencijalnih sudionika obavijestiti o svrsi, cilju i postupku provedbe istraživanja te ostalim relevantnim informacijama. Kao što je već ranije navedeno, *Informativno pismo za roditelje* i obrazac za *Informativni pristanak roditelja* dodijelili su se u skladu s uputama Etičkog kodeksa istraživanja s djecom (2020). Nakon čitanja *Informativnog pisma* roditelji su potpisali *Informativni pristanak roditelja* kojim su dali pismeni pristanak za sudjelovanje djeteta u istraživanju. Slično kao i *Informativno pismo za roditelje*, *Informativno pismo za sudionike* sadržavalo je informacije o svrsi, cilju i postupku provedbe istraživanja, zatim dobrovoljnosti sudjelovanja i povjerljivosti prikupljenih podataka kao i ostale relevantne informacije. Nakon što su pročitali *Informativno pismo*, učenici su potpisali *Suglasnost za sudjelovanje o istraživanju*. Istraživanje je provedeno u prostorijama škole u dogovoru s pedagoginjom i učiteljima koji su svojim učenicima dozvolili izbivanje sa sata razrednika. Prije svakog intervjua nastojalo se dodatno utvrditi razumiju li učenici svrhu, cilj i način provedbe istraživanja te se omogućilo dodatno postavljanje pitanja. Tijekom provedbe intervjua nastojala se stvoriti i održati ugodna atmosfera kako bi sudionicima bilo ugodno sudjelovati u razgovoru i odgovarati na pitanja. Prosječno trajanje intervjua bilo je 23 minute.

7.4 Postupci i instrumenti istraživanja

Sukladno cilju istraživanja i istraživačkim pitanjima, ovo istraživanje utemeljeno je na kvalitativnoj istraživačkoj metodologiji. Svrha je kvalitativnog pristupa dobiti dubinski uvid i razumijevanje problema koji se istražuje. (Tkalac Verčić, Sinčić Ćorić, Pološki Vokić, 2014) Bitno je naglasiti da je kvalitativna metodologija orijentirana na pojedinačne slučajeve, odnosno naglasak je stavljen na dobivanje uvida u osobno shvaćanje i iskustvo pojedinca. (M. Q. Patton, 1990, prema Bogнар, 2000; Tkalac Verčić, Sinčić Ćorić, Pološki Vokić, 2014)

U skladu s time, istraživanja temeljena na kvalitativnoj metodologiji usmjerena su na opis, tumačenje i razumijevanje značenja koje ljudi pridaju vlastitom okruženju. (Cutlife i McKenna, 1999 prema Mejovšek, 2008) Za prikupljanje podataka u ovome istraživanju odabrana je metoda polustrukturiranog intervjua. Milas (2005) ističe da se ovom metodom nastoji dobiti bolji uvid u područje koje je nedovoljno istraženo što je karakteristično za kvalitativnu metodologiju koja istražuje ono što je manje poznato ili čak nepoznato. Prilikom intervjuiranja ispitivač ima unaprijed pripremljena pitanja na kojima će se temeljiti intervju, ali nastoji slijediti logiku razgovora u kojem ispitanik ima slobodu odgovaranja. (Mejovšek, 2008; Tkalac Verčič, Sinčić Ćorić, Pološki Vokić, 2014) Na ovaj način nastoji se zadržati prirodna atmosfera razgovora iako je intervju vođen od strane istraživača. (M. Q. Patton, 1990, prema Bognar, 2000) *Protokol polustrukturiranog intervjua* (prilog 2) utemeljen je na teorijskom dijelu ovog rada te cilju istraživanja i istraživačkim pitanjima. Sastoji se od 15 pitanja s potpitanjima kojima prethodi nekoliko pitanja vezanih za strukturalna obilježja uzorka. Tijekom intervjua pitanja su se postavljala u skladu s tijekom razgovora koji je najčešće bio podudaran redoslijedu pitanja iz protokola. Ponekad su se pitanja postavljala različitim redoslijedom što je u skladu s metodom polustrukturiranog intervjua. U skladu s obilježjima polustrukturiranog intervjua, neka pitanja i odgovori potaknuli su stvaranje novih pitanja i ideja koji su obogatili intervju i ovo istraživanje. Intervjui su snimani diktafonom na mobilnom uređaju kako ne bi došlo do ispuštanja detalja prilikom analize te kako bi se podaci lakše i kvalitetnije transkribirali i analizirali. (Mejovšek, 2008)

7.5 Obrada podataka

Podaci prikupljeni provedbom polustrukturiranog intervjua analizirani su metodom kvalitativne tematske analize. Prema autoricama Braun i Clarke (2006, 6) tematska analiza definira se kao „metoda za identifikaciju, analizu i izvješćivanje o obrascima (temama) unutar podataka.“ Pažljivim iščitavanjem pretražuju se podaci s ciljem pronalaska ponavljajućih obrazaca pomoću kojih se identificiraju teme koje postaju kategorije za analizu. (Rice i Ezzy, 1999, 258, prema Fereday i Muir-Cochrane, 2006) Metoda kvalitativne tematske analize sastoji se od nekoliko koraka. Prvi korak analize je upoznavanje s prikupljenim podacima. (Braun i Clarke, 2006) Svaki intervju snimao se pomoću diktafona

na mobilnom uređaju. Prije izrade transkripata dodatno se preslušala snimka svakog intervjua kako bi se što bolje razumjele informacije uz pozadinski šum ili buku te kako bi se lakše izradio transkript svakog intervjua. Nakon izrade transkripata intervjua, isti su se temeljito iščitavali nekoliko puta kako bi se uočili obrasci i ponavljanja. (Braun i Clarke, 2006) Nakon upoznavanja s podacima uslijedio je proces kodiranja, odnosno dodjeljivanja kodova izjavama sudionika istraživanja značajnim za analizu. Tako određeni kodovi grupirali su se u skladu s temama koje se izravno odnose na postavljena istraživačka pitanja. (Bognar, 2000; Crabtree i Miller, 1999, prema Fereday i Muir-Cochrane, 2006) Bitno je napomenuti da su kodovi i teme bili podložni promjenama tijekom analize u skladu s postulatima tematske analize. Nakon toga, zaključci dobiveni tematskom analizom podataka interpretirali su se te je izrađeno izvješće u kojem su se prezentirali dobiveni rezultati. (Braun i Clarke, 2006) U analizi rezultata naglasak je stavljen na prikazivanje iskaza koji su zajednički većini sudionika, kao i onih koji se razlikuju od iskaza većine.

8. Analiza rezultata i rasprava

Poglavlja koja slijede prikazat će analizu dobivenih podataka uz osvrt na relevantnu literaturu. Nakon prikaza strukturalnih obilježja sudionika slijedi analiza svake pojedine analizirane teme zasnovane na istraživačkim pitanjima.

8.1 Strukturalna obilježja sudionika

U ovome istraživanju sudjelovalo je 8 učenika predmetne nastave koji pohađaju jednu osnovnu školu na području Karlovačke županije. Sudjelovalo je ukupno 5 učenika i 3 učenika. Troje je učenika pohađalo peti razred, četvero učenika sedmi razred, a jedan učenik osmi razred. Sudionici su intervjuirani na temelju sudjelovanja na natjecanjima i smotrama u prošloj školskoj godini 2022./2023., kad su pohađali za jedan razred niže od razreda koji su pohađali u trenutku intervjuiranja, što je vidljivo u Tablici 1.

Tablica 1: Raspodjela učenika po razredima u trenutku sudjelovanja na natjecanju ili smotri

Razred koji su pohađali u trenutku sudjelovanja	4. razred	5. razred	6. razred	7. razred	8. razred
Broj sudionika istraživanja	3	0	4	1	0

S obzirom na nedostatak pedagoške dokumentacije kojom se utvrđuje darovitost učenika, sudionici ovog istraživanja, kao potencijalno daroviti učenici, sudjelovali su barem na županijskoj razini barem jednog natjecanja ili smotre. Podaci o natjecanjima i smotrama na kojima su sudionici sudjelovali prikazani su u Tablici 2. Iako su neki učenici sudjelovali na više natjecanja, prikazana su samo natjecanja i smotre na kojima su učenici sudjelovali barem na županijskoj razini. Kako bi se osigurala anonimnost sudionika u analizi istraživanja neće se navoditi konkretno osvojena mjesta nego će ostvareni rezultati biti prikazani na skali *pri vrhu poretka – u sredini poretka – pri dnu poretka*, s iznimkom Međunarodnog natjecanja „Klokan bez granica“ i natjecanja „Dabar“ čiji se rezultati izražavaju u postotku najbolje napisanih te nije moguće ugroziti anonimnost sudionika. U slučaju da se sudionici nisu mogli sjetiti ostvarenog rezultata, ostvareni rezultat označen je znakom /.

Tablica 2: Prikaz natjecanja ili smotri na kojima su sudionici istraživanja sudjelovali

Šifra sudionika	Natjecanja ili smotre na kojima je sudionik sudjelovao	Ostvareni rezultat (<i>pri vrhu poretka/u sredini poretka/pri dnu poretka</i>)
S1	Natjecanje iz matematike – županijska razina	Pri vrhu poretka
	Međunarodno natjecanje „Klokan bez granica“	10% najbolje napisanih
	Natjecanje „Dabar“	10% najbolje napisanih
	61. Hrvatsko natjecanje učenika i studenata glazbe i plesa – solisti; gitara – županijska razina	Pri dnu poretka
S2	Međunarodno natjecanje „Klokan bez granica“	10% najbolje napisanih
	Natjecanje Kros – županijska razina	Pri vrhu poretka
S3	Natjecanje iz hrvatskoga jezika – županijska razina	Pri vrhu poretka

	Natjecanje iz geografije – županijska razina	Pri vrhu poretka
	Smotra Lidrano – županijska razina	/
S4	Natjecanje iz matematike – županijska razina	Pri vrhu poretka
	Međunarodno natjecanje „Klokan bez granica“	10% najbolje napisanih
S5	Smotra učeničkih zadruga – državna razina	Pri vrhu poretka
S6	Natjecanje iz matematike – županijska razina	Pri vrhu poretka
	Natjecanje iz geografije – županijska razina	Pri vrhu poretka
	Natjecanje iz informatike – županijska razina	U sredini poretka
S7	Smotra učeničkih zadruga – državna razina	Pri vrhu poretka
S8	Natjecanje iz matematike – županijska razina	Pri dnu poretka
	Natjecanje iz geografije – županijska razina	Pri dnu poretka

8.2 Motivacija darovitih učenika za sudjelovanje na natjecanjima i smotrama

Kao što je navedeno u teorijskom dijelu, tema natjecanja i smotri poprilično je neistražena na području Republike Hrvatske. Kako bi mogli raspravljati o stavovima darovitih učenika o sudjelovanju u natjecateljskim aktivnostima, potrebno je saznati iz kojih razloga su se sudionici odlučili na sudjelovanje na odabranim natjecanjima i smotrama. U skladu s prvim istraživačkim pitanjem koje glasi: „*Kako su se daroviti učenici odlučili sudjelovati na natjecanjima ili smotrama?*“ primarna pitanja koja su se postavila učenicima bila su: „*Kako si se odlučio/la za sudjelovanje na natjecanju ili smotri?*“ i „*Jesi li zainteresiran/a za područje kojim si se bavio/la na natjecanju ili smotri? Vidiš li svoju budućnost u tome?*“.

Na početku intervjua sudionicima se postavilo sljedeće pitanje: „*Kako si se odlučio/la za sudjelovanje na natjecanju ili smotri?*“. Ovim pitanjem nastojalo se uvesti sudionike u temu razgovora, ali i dobiti odgovor na pitanje njihove motivacije za sudjelovanje. Bitno je istaknuti da su se svi sudionici odlučili na sudjelovanja na jednom ili više natjecanja na poziv učitelja ili učiteljice koji im predaju pojedini predmet za koji su zainteresirani. Sudionici S1, S2, S4, S5, S7 i S8 ne navode da su sami izrazili želju za sudjelovanjem, već da su pristali na poziv učitelja.

„Nastavnici su me pitali jer sam dobra na nastavi općenito i onda sam pristala.“ (S8)

S3 je za 2 natjecanja na kojima je sudjelovao samostalno izrazio interes za natjecanjem, dok je za jedno natjecanje pristao na poziv učiteljice. Slično je i sa sudionicom S6 koja je na jednom natjecanju sudjelovala na poziv učiteljice, dok je za preostala 2 naglasila da se samostalno odlučila za sudjelovanje.

„Za geografiju i za hrvatski sam sam rekao da želim ići, a engleski je nastavnica pitala da li želim ići i onda sam rekao da želim.“ (S3)

Iz odgovora sudionika na ovo pitanje jasno je da posjeduju unutarnju motivaciju za sudjelovanjem te da su orijentirani na zadatak, odnosno usmjereni su na proces učenja, stjecanje znanja ili vještina za uspješno obavljanje zadatka te dokazivanje vlastite kompetentnosti. Većina sudionika (S1, S3, S4, S5, S6, S7 i S8) navodi kako su im predmeti iz kojih su sudjelovali na natjecanjima ili smotrama zanimljivi te su za njih zainteresirani, vole gradivo i htjeli su se okušati u natjecanju.

„Pa uglavnom, jednostavno, kad sam to prvi put vidjela, činilo mi se zanimljivo i ovako u školi većinom volim matematiku i logiku. I, jednostavno, nekako, ne znam. Uglavnom bilo je zanimljivo, htjela sam pokušat.“ (S1)

„Pa, većinom sam se prijavio zato što to volim i želim, mislio sam da to mogu napraviti.“ (S4)

„Pa, volim te predmete i zanimljivi su mi i zainteresirana sam za njih.“ (S6)

Sudionica S5 uključila se u rad školske učeničke zadruge kako bi se lakše mogla izraziti, a ističe kako se na sudjelovanje na smotri odlučila zbog zabave i stjecanja novih iskustava.

„Pa ja mislim da ja to više radim zbog zabave i tako to. (...) Iskreno, ja mislim da su ta natjecanja jako dobra zato što zapravo stječemo iskustva i nekako, lijep je osjećaj kada uspiješ u nečemu što želiš.“ (S5)

Osim S5, kao razlog sudjelovanja zabavu posebno naglašava sudionik S4 kao i S7 koji zabavu navodi kao jedini motiv za sudjelovanje.

„Ja na ta natjecanja idem zbog zabave.“ (S7)

S druge strane, sudionica S6 napominje da joj je jedan od motiva za sudjelovanje bio širenje vlastitog znanja o nekom području koje će steći pripremom za natjecanje, a poslužiti će joj u daljnjem školovanju. Osim o njenoj unutarnjoj motivaciji, ovaj odgovor pruža informacije o ostalim čimbenicima koji su utjecali na njezino sudjelovanje koji će se detaljnije analizirati u kasnijem poglavlju.

„Najveći razlozi su mi to za upis u srednju da mi pomaže, a i isto tako jer sama svoje znanje malo povećavam i to. Onda opet volim kad znam nešto. Možda mi sad to neće trebat ali za, ne znam, godinu, dvije ili kasnije će mi trebati i onda ću bit sretna što sam nešto naučila. I tako, drago mi je da idem.“ (S6)

Također, i sudionica S2 je za sudjelovanje na natjecanju bila značajno motivirana unutarnjim potrebama što potvrđuje njezin odgovor u kojem navodi da voli isprobavati nove stvari. Na taj način stječu se nova iskustva što je jedna od glavnih odrednica intrinzične motivacije. Svi sudionici istraživanja navode da su imali želju sudjelovati na natjecanju ili smotri na koju su išli, najčešće bez pritiska da moraju ostvariti neki rezultat ili očekivanja nagrade, izuzev S6. To dobro zaključuje sudionica S5:

„Pa, naprimjer, da sad nismo uspjeli, da nismo prošli, to ne bi bilo ništa toliko strašno, zato što, ja mislim barem, da je najvažnije probati, pa ako ide, ide, ako ne ide, ne ide. Tako smo i mi išli zapravo.“ (S5)

Nadalje, sudionicima se postavilo sljedeće pitanje: *„Jesi li zainteresiran/a za područje kojim si se bavio/la na natjecanju ili smotri? Vidiš li svoju budućnost u tome?“*. Već iz odgovora o razlogu sudjelovanja vidljivo je da su sudionici istinski zainteresirani za područje kojim su se bavili na natjecanjima ili smotrama, što su potvrdili pozitivnim odgovorima na ovo pitanje. Promišljanja nekih sudionika o vlastitoj budućnosti u nekom od tih područja potvrđuju njihov interes. Sudionici S1, S2, S3, S4 i S6 imaju viziju čime se žele baviti u budućnosti te je to u suglasju s područjem kojim su se bavili na natjecanjima. S2, učenica koja se bavila sportskim natjecanjima želi biti učiteljica tjelesnog ili trenerica nekog sporta. S1 navodi da nije sigurna

kojim zanimanjem se želi baviti, ali smatra da će baviti nečime što uključuje područja iz kojih je sudjelovala na natjecanjima.

„Sumnjam da ću sad bit nešto na terenu il neki policajac, vatrogasac il tako nešto, ne vidim se baš u tome, ali mislim da ako i budem nešto od toga da ću sačuvat dio matematike i gitare recimo.“ (S1)

S3 se nekim dijelom želi baviti geografijom kojom se bavio za natjecanje, dok S4 ističe da se želi baviti matematikom ako bude mogao.

„Mislim, ja bih htio raditi nešto sa matematikom samo još uvijek ne znam šta mogu raditi i hoću li ostati dobar u matematici.“ (S4)

Sudionica S5 ističe da ju područje kojim se bavi interesira te bi se voljela nastaviti baviti time u slobodno vrijeme, ali ne bi htjela izabrati zanimanje na temelju toga. Sudionici S7 i S8 ne iznose jasno mišljenje o viziji budućnosti, dok S6 navodi da u budućnosti želi biti liječnica te želi nastaviti sudjelovati na natjecanjima. Iz ovih odgovora jasan je interes većine sudionika za područjem kojim su se bavili za natjecanje ili smotru te njihova motivacija da prošire svoje znanje.

Prvim se istraživačkim pitanjem pokušalo dobiti odgovore na to iz kojih su razloga daroviti učenici odlučili sudjelovati na natjecanjima i smotrama. Iz prikazane analize vidljivo je da su se svi sudionici odlučili na sudjelovanje na poziv svojih učitelja, a neki su također samostalno izrazili želju za sudjelovanjem. Isto tako, posjedovali su unutarnju motivaciju za sudjelovanje koju objašnjavaju zanimljivošću predmeta natjecanja, stjecanjem novih iskustava i zabavom, kao i interesom većine sudionika za daljnjim bavljenjem područjem koje ih zanima. U nastavku slijedi analiza načina na koje su se daroviti učenici pripremali za sudjelovanje na natjecanjima i smotrama.

8.3 Pripreme darovitih učenika za sudjelovanje na natjecanjima i smotrama

Kako bi na natjecanju ili smotri pokazali svoje mogućnosti i ostvarili što bolji rezultat, daroviti učenici se na razne načine mogu pripremati za ista. Drugim istraživačkim pitanjem *„Kako su se daroviti učenici pripremali za sudjelovanje na natjecanjima ili smotrama?“* nastojalo se dobiti uvid u pripreme učenika, a pitanja koja su se u ovom istraživanju koristila

za to bila su redom: „*Opiši mi proces pripreme za natjecanje ili smotru.*“, „*Je li ti u pripremama pomagao učitelj mentor? Ako da, na koji način?*“, „*Jesu li ti u pripremama pomagali roditelji? Ako da, na koji način?*“, „*Koliko dugo su trajale pripreme?*“, „*Jesi li uz pripreme mogao uspješno obavljati ostale obaveze u školi?*“ te „*Jesi li u pripreme za natjecanje ili smotru ulagao svoje slobodno vrijeme?*“. Osim pitanja osmišljenih prije početka održavanja intervjua, tijekom intervjua došlo je novih saznanja i ideja, a samim time i do razvijanja novih pitanja koja će se detaljnije analizirati u nastavku.

Sudionicima se prvo postavilo pitanje: „*Opiši mi proces pripreme za natjecanje ili smotru.*“. Većina sudionika najprije navodi sudjelovanje na dodatnoj nastavi u sklopu koje su se pripremali za sudjelovanje na natjecanjima, što je u skladu s literaturom u kojoj se ističe da je svrha dodatne nastave poticaj i priprema učenika na sudjelovanje na natjecanjima. (Miliša, 2000, prema Vojnović, 2008; NN, 102/2006) Sudionica S2, učenica koja je sudjelovala na županijskoj razini natjecanja Kros ističe kako za to područje nema dodatne nastave te se na taj način nije mogla pripremati. Ona je istaknula kako se pripremala sudjelujući na redovitim sportskim treninzima u sklopu izvanškolskih aktivnosti. S druge strane, petero sudionika (S1, S3, S4, S6 i S8) navode kako su se za natjecanja pripremali na dodatnim nastavama iz područja natjecanja.

„*Znači imamo dodatne i onda tamo vježbamo.*“ (S8)

Sudionike se upitalo da detaljnije opišu kako su izgledale pripreme na dodatnoj nastavi. Svi sudionici koji su pohađali dodatnu nastavu (S1, S3, S4, S6 i S8) navode kako su na tim satima rješavali listiće sa zadacima, najčešće onih s prošlih natjecanja, koje bi im pripremili njihovi učitelji ili učiteljice.

„*Dobivali smo većinom listiće, a i recimo, nastavnica bi nam upalila na projektor zadatke sa natjecanja i onda bi u bilježnice rješavali i pisali odgovore.*“ (S1)

„*Pa, većinom sam samo imao zadatke na papirima i probao naći način da ih lakše riješim.*“ (S4)

Osim rješavanja zadataka, sudionici koji su sudjelovali na županijskoj razini natjecanja iz geografije (S3, S6 i S8) ističu da su na dodatnoj nastavi ponavljali gradivo koje su obradili na satovima redovne nastave te se na taj način pripremali za natjecanje.

„Odredimo na početku godine, zauzmemo neki termin predsata dok je sve slobodno i onda taj dan dođemo na predsat. I onda naprimjer sa nastavnicom iz geografije, vezano za to, mi prolazimo gradivo koje smo obradili na satu, samo malo detaljnije. Ona nas nešto pita pa joj mi odgovaramo ili možda nam priča nešto novo, detaljnije što nećemo obraditi na satu nego posebno.“ (S6)

„Iz geografije imali smo predsat i svi bi sjedili u krugu oko stola i onda bi nas nastavnica ispitivala pitanja iz knjige.“ (S8)

Osim na dodatnoj nastavi, učenike se upitalo jesu li se ikad našli u situaciji da su na redovnoj nastavi rješavali zadatke za natjecanja ili se na neki način pripremali za natjecanja. Ovim pitanjem nastojalo se saznati koriste li učitelji vrijeme s redovnog sata kako bi učenike pripremali za natjecanja. S1, učenica koja je sudjelovala na županijskoj razini natjecanja iz matematike, ističe kako se nekada događa da bolji učenici iz razreda zadatke koje im zada nastavnica dovrše prije nego ostali učenici. Tada mogu raditi neku slobodnu aktivnost kako bi se održala radna atmosfera u učionici, a S1 ističe da bira rješavati matematičke zadatke. Neki sudionici (S3 i S6) navode da su se tijekom redovnog sata nastave pripremali za natjecanja, a S6 posebno ističe kako nekim nastavnim satima nije prisustvovala kako bi se mogla pripremati za natjecanje.

„Pa, to malo rjeđe, ali bilo je i toga.“ (S3)

„Naprimjer prošle godine bi nas nastavnica iz matematike sa sata razrednika izvukla, negdje sredinom sata, i onda bi ovdje u kancelariji od psihologinje bili i rješavali bi zadatke.“ (S6)

Na upit sudionici je li se ona htjela na taj način pripremati, S6 odgovara da se na nekim satima redovne nastave radije pripremala za natjecanje nego sudjelovala u aktivnostima.

„Pa da, htjela sam jer to mi je za natjecanje na koje ću ići. Što se više pripremam to ću imati bolji rezultat ostvaren. Tako da mi nije smetalo i vrijeme bi mi brže prošlo jer na satu

razrednika bi većinom pričali o naprimjer nekim zadaćama i ispitima ili bi ponavljali za sljedeći predmet, a sljedeći sat bi prošle godine bio i ovako i onako matematika.“ (S6)

Sudionici S5 i S7, učenici koji su sudjelovali na državnoj razini Smotre učeničkih zadruga Republike Hrvatske, navode da su se za istu pripremali na susretima učeničke zadruge škole izrađujući rukotvorine. Oni ističu da su se za svoje izlaganje na državnoj smotri pripremali ponajviše uvježbavanjem govora koji bi im pripremile učiteljice mentorice.

„I onda je, meni je mama pomagala kako to smisliti, jer mi smo imali tekst, ali mi nismo trebali taj tekst naučiti napamet nego kako mi to radimo zapravo, svojim postupcima. Tako da, na početku sam mislila da ću nešto zaboraviti, ali kasnije su nastavnice rekle da ne moramo mi to naučiti napamet nego opisati, jer kada radite onda znate što radite i onda samo to opišemo.“ (S5)

Osim što su se za natjecanja i smotre pripremali u školi, sudionici su se velikim dijelom pripremali i kod kuće. Svi sudionici osim S7 tvrde da su se dodatno pripremali kod kuće na različite načine. Sudionica S2 se za natjecanje Kros velikim dijelom pripremala trčeći u okruženju svog doma. Od preostalih sudionika, S1, S3, S4, S6 i S8 slažu se da je gradivo i zadatke potrebno dodatno proći kod kuće te navode da to čine tako da provjeravaju zadatke koje su riješili na nastavi, rješavaju zadatke s prijašnjih natjecanja te ponavljaju gradivo koje su obrađivali na nastavi. Isto tako, S1 navodi da je za uspjeh iz natjecanja u sviranju gitare potrebno vježbati i kod kuće i na nastavi. Neki sudionici ističu da je nužno pripremati se kod kuće jer smatraju da vrijeme utrošeno u pripreme na dodatnoj nastavi nije dovoljno kako bi se postigao uspjeh.

„Mislim, možda neki to jako brzo skuže pa, možda im je i dosta to jedanput tjedno, al nekako, volim i malo to doma proučit. Isto ne volim previše, pošto kada previše jednostavno imam osjećaj da ću zadnji dan sve zaboravit jer kao da će mi glava eksplodirati jer je prepuna.“ (S1)

„A iz geografije većinom ne radimo baš nešto na satu, ali doma moramo naučiti gradivo jer ako ne znamo gradivo onda džabe idemo na dodatnu jer opet pita se nešto vezano za gradivo, ako ne i proširuje se.“ (S6)

S obzirom na to da je na Smotri učeničkih zadruga izlaganjem predstavljala svoju školu, sudionica S5 navodi da je svoje izlaganje intenzivnije uvježbavala kod kuće kako bi umanjila strah koji je osjećala zbog javnog nastupa. Nadalje, sudionicima se postavilo pitanje: „*Je li ti u pripremama pomagao učitelj mentor? Ako da, na koji način?*“. Sudionicima S1, S3, S4, S6 i S8 dodatne nastave vodili su njihovi učitelji mentori te im pripremali listiće sa zadacima koje su rješavali. Sudionik S4 objašnjava kako su mu učitelji mentori pomagali tijekom priprema:

„*Objašnjavali su mi kako mogu te zadatke primiti, bolje si ih razumjeti i riješiti.*“ (S4)

Iz odgovora sudionika vidljivo je da su njihovi mentori u nekim situacijama primjenjivali strategiju suradničkog učenja. Kao što je već pojašnjeno, na dodatnoj nastavi geografije učenici su grupno ponavljali gradivo, a S1 ističe da su na dodatnoj nastavi matematike rješavali zadatke u parovima. Sudionici S5 i S7 također su radili u grupama te navode da su im učiteljice mentorice pomagale u izradi figurica na susretima učeničke zadruge. Osim toga, pomogle su im u osmišljavanju govora za izlaganje kao i u uvježbavanju istoga.

„*Tako da su na početku nastavnice nam pomagale, radimo sa nastavnicama po skupinama, a na kraju radimo mi. Izaberemo s kim želimo raditi, dogovorimo se i nastavnice onda zajedno rade. Znači, nastavnice i mi jer onda ako netko nešto ne zna kako napraviti vidi od nastavnica. I tako, na početku znači nastavnica, a na kraju mi sami radimo.*“ (S5)

Osim pomoći učitelja mentora, htjelo se ispitati na koji način su učenicima u pripremama pomagali njihovi roditelji. Stoga se sudionicima postavilo sljedeće pitanje: „*Jesu li ti u pripremama pomagali roditelji? Ako da, na koji način?*“. Većina sudionika (S1, S2, S3, S4, S5 i S6) tvrdi da su im u pripremama na neki način pomagali njihovi roditelji. Neki sudionici (S1, S3, S4 i S6) ističu da su im roditelji pomagali u pronalasku zadataka za vježbanje kao i u objašnjavanju zadataka. S3 navodi da mu je majka učiteljica hrvatskog jezika te mu je intenzivnije pomagala u pripremama za natjecanje iz tog područja. Slično tvrdi i S6 kojoj će otac, inače nastavnik engleskog jezika, ove godine pomagati u pripremama za natjecanje. Također, S3 i S6 dodaju kako su ih roditelji ispitivali naučeno gradivo kako bi provjerili koliko su zapravo naučili. I ostalim sudionicima pomagali su njihovi roditelji, a sudionica S5

koja je sudjelovala na državnoj razini Smotri učeničkih zadruga ističe kako joj je u pripremama posebno pomogla majka.

„Meni je doma jako mama pomagala kad smo morali izraziti se, kad smo to predstavljali za školu, to mi je pomogla.“ (S5)

Sudionica S2 ističe da je od oca imala podršku u treninzima za natjecanje.

„Pa, tata me nekako najviše gurao jer i on, pa, nije baš da je u sportu, ali puno puta tako nešto radi sa mnom.“ (S2)

S druge pak strane, sudionici S7 i S8 tvrde da im roditelji nisu pomagali u pripremama.

„Pa, ne baš. Jednostavno daju nam suglasnost i oni to potpišu i onda idem.“ (S7)

Nadalje, sudionicima se postavilo sljedeće pitanje: *„Jesi li u pripreme za natjecanje ili smotru ulagao svoje slobodno vrijeme?“*. Kao što je već pojašnjeno, većina sudionika u svoje slobodno vrijeme rješavala je zadatke, ponavljala gradivo i uvježbavala izlaganje. Jedna sudionica (S6) čak ističe kako se za natjecanja pripremala kad god bi za to našla vremena.

„Jesam. Za natjecanje sam se pripremala i u školi i kod kuće, u slobodno vrijeme, u školsko vrijeme, predati i to. Uglavnom kad god sam stigla bi se pripremala, kad god nađem vremena.“ (S6)

Osim ulaganja slobodnog vremena u pripreme kod kuće, neki učenici (S5, S6 i S7) navode kako su na pripreme za natjecanja ili smotru dolazili u školu. S5 i S7, učenici koji su sudjelovali u izvannastavnoj aktivnosti učeničke zadruge, na susrete su dolazili nekim danima u popodnevnim satima nakon škole, dok sudionica S6 ističe kako su se neke pripreme odvijale i tijekom praznika.

„Mi smo vam, nakon nastave, možda oko 4 popodne, imali dolje u likovnom kabinetu. I onda tko ide, tko predstavlja, smo još znali doma vježbati i sa nastavnicom kada je trebalo, da nastavnica vidi jesmo li opušteni. Na početku dok nastavnica nije objasnila bilo je jako nekako stresno, bojali smo se, ali onda kad smo imali satove s nastavnicom je to bilo zapravo

jako opušteno i bezveze smo se bojali. Tako da smo znali imati sa nastavnicom još neke satove, ali i svi zajedno imamo oko 4 sata popodne nakon škole.“ (S5)

„Imali smo prošle godine za uskrsne praznike čini mi se, ili za zimske, nisam sigurna.“ (S6)

S obzirom na razne aktivnosti pomoću kojih se pripremaju za natjecanja i smotre, kao i trud uložen u samostalne pripreme, nastojalo se saznati koliko vremena je to oduzimalo sudionicima te im se postavilo sjedeće pitanje: *„Koliko dugo su trajale pripreme?“*. S1 ističe da se kod kuće pripremala svaka dva dana u razdoblju od mjesec dana prije natjecanja. S4 tvrdi da je ulagao otprilike pola sata dnevno, ovisno o danu, na pripreme koje su trajale ukupno 3 mjeseca. Otprilike toliko trajale su i pripreme sudionika S3. S5 ističe da je tjedno sudjelovala na jednome do dva susreta Učeničke zadruge koji su se održavali kroz nekoliko mjeseci prije smotre, a na uvježbavanje izlaganja s kojim je bila zadovoljna utrošila je mjesec dana. S njom se slaže sudionik S7 koji se za istu smotru pripremao mjesec dana. S6 navodi da je u pripreme tjedno ulagala jedan do dva sata po predmetu, odnosno po natjecanju. Također, ističe da se s pripremama počinje u desetom mjesecu, dva do tri mjeseca prije natjecanja. Slično se pripremala i S8 koja je od početka školske godine sudjelovala na dodatnim nastavama za koje tvrdi da su trajale sat i pol do dva sata tjedno. S2 ne navodi vremensko razdoblje priprema za natjecanje Kros s obzirom na to da se za natjecanje nije posebno pripremala, već je sudjelovala na redovnim treninzima sportskih izvanškolskih aktivnosti.

Nastavno na pitanje o vremenskom trajanju, sudionicima se postavilo sljedeće pitanje: *„Jesi li uz pripreme mogao uspješno obavljati ostale obaveze u školi?“*. Nastojalo se saznati jesu li daroviti učenici koji se pripremaju za natjecanja preopterećeni pripremama, „pate“ li zbog toga njihove redovne školske obaveze ili izvanškolske aktivnosti. Bez obzira na različite odgovore o vremenskom trajanju priprema, svi sudionici navode kako su imali dovoljno vremena za sve obaveze s kojima su se susretali te da nisu nailazili na probleme. Sudionice S1 i S6 nadodaju kako su u slučaju prenatrpanog rasporeda „usporile“ pripreme za natjecanja, a ostale obaveze izvršavale su redovito.

„Uvijek bi prvo riješila naprimjer zadaću iz normalne nastave i onda bih tek nakon toga rješavala dodatne zadatke. Znam da se nastavnici ne bi ljutili ako ne nešto ne stignem, jer ipak, koliko god su mi natjecanja bitna, neka ocjena za naprimjer neki ispit ili tako nešto, to mi je ipak bitnije od natjecanja koje mogu ponovit naprimjer sutra nakon ispita.“ (S6)

Drugim se istraživačkim pitanjem nastojalo saznati na koji način su se daroviti učenici pripremali za natjecanja i smotre na kojima su sudjelovali, a u analizi rezultata vidljivo je da su se učenici pripremali na dodatnim nastavama, sudjelujući u izvanškolskim aktivnostima, ali i kod kuće. Pripremali su se samostalno, ali su im u pripremama pomagali njihovi mentori i roditelji. U nastavku slijedi prikaz različitih čimbenika koji su utjecali na darovite učenike i njihovo sudjelovanje na natjecanjima i smotrama.

8.4 Utjecaj okoline na darovite učenike i njihovo sudjelovanje na natjecanjima i smotrama

Uz razloge za sudjelovanje i načine na koji su se daroviti učenici pripremali, u ovome radu potrebno je ispitati i ostale čimbenike koji su potencijalno utjecali na darovite učenike i njihovo sudjelovanje u natjecateljskim aktivnostima. Istraživačkim pitanjem *„Koji čimbenici su utjecali na darovite učenike i njihovo sudjelovanje na natjecanjima ili smotrama?“* nastojalo se ispitati jesu li, i koji su to čimbenici utjecali na učenike da sudjeluju na natjecanjima ili smotrama. Pitanja predviđena za dobivanje odgovora na ovo istraživačko pitanje odnosila su se na pritisak za sudjelovanje, utjecaj njihove okoline, ponajviše njihove obitelji, prijatelja i učitelja te značaj nagrada i pohvala.

Iako su učenici potvrdili da su se na sudjelovanje na natjecanjima odlučili zbog vlastitog interesa ili poziva učitelja, bilo je potrebno utvrditi jesu li osjećali pritisak za sudjelovanjem te je li ih itko na sudjelovanje prisilio. U literaturi se ponekad spominje termin prisile kao oblik vanjske motivacije na učenike. Najčešće se govori o učiteljima koji vrše prisilu, no u ovom istraživanju sudionike se nije ograničavalo na pitanja vezana samo za njihove učitelje, već se ovo pitanje postavilo u otvorenom obliku te je glasilo: *„Jesi li osjećao/la pritisak za sudjelovanje?“*, a ako je bilo potrebno produbilo se dodatnim pitanjem: *„Je li te itko prisiljavao na sudjelovanje? Npr. tvoji učitelji, vršnjaci ili roditelji?“*. Svi sudionici osim S7 (S1, S2, S3, S4, S5, S6 i S8) tvrde da prisile nije bilo, bilo od učitelja, roditelja ili okoline.

„Ne, nije uopće. Bila je moja odluka.“ (S4)

„Pa, nitko me nije prisiljavao. Više bih ja sama sebe prisiljavala kada znam da mogu bolje, a nisam to napravila.“ (S6)

Ispitanik S7 navodi da je određeni pritisak za sudjelovanje osjećao od strane njegovih roditelja i brata i sestre koji su ga poticali da sudjeluje na natjecanjima, međutim u ovom slučaju ne radi se o prisiljavanju učenika na sudjelovanje.

„A, roditelji možda malo su mi rekli da idem. (...) Pitali su me dal ima tih kakvih natjecanja. Imam ja i stariju sestru i brata, brat je na fakultetu a sestra u srednjoj, pa mi uvijek govore oni da idem na sva ta natjecanja i da učim.“ (S7)

Osim toga, S7 navodi da je ponekad osjećao pritisak kada bi ga učiteljica likovne kulture poticala da dođe na susrete učeničke zadruge te se prisjeća ga je podsjećala da idu na smotru te se za istu treba pripremati, međutim, i u ovom slučaju ne radi se o prisiljavanju učenika već o poticanju na aktivnost.

Sljedeće pitanje koje se postavilo sudionicima glasilo je: *„Smatraš li da će tvoje sudjelovanje i rezultat utjecati na tvoju budućnost, točnije tvoj upis u srednju školu i na tvoju buduću karijeru? Ako da, na koji način?“*. Ovim pitanjem nastojalo se saznati sudjeluju li učenici na natjecanjima i smotrama kako bi dobili dodatne bodove, ostvarili lakši upis u srednju školu ili bi im to na neki drugi način povoljno utjecalo na budućnost. Između ostaloga, i ovo mogu biti pokazatelji utjecaja vanjskih motivatora na učenike koji se ovim istraživačkim pitanjem nastojao ispitati. Sudionici S1, S3, S4, S6, S7 i S8 ističu da vjeruju da sudjelovanjem na natjecanjima ili smotrama dobivaju određene bodove koji im se ubrajaju u bodove potrebne za upis u srednju školu. Takav stav najsnažnije od svih sudionika zagovara S6:

„Da. Jer opet tako ti bodovi i to, možda nije puno, ali opet za razliku od drugih donijet će mi nešto i ako mi nešto bude, nedaj Bože, falilo onda će mi to možda nadopuniti ili dodati. Onda mi može jednostavno pomoći to, kao što sam rekla, da ne budem na granici, da ne budem pod stresom.“ (S6)

Osim toga, S6 želi biti učenica generacije te si i na taj način olakšati upis u srednju školu.

„Da, računam jer želim biti, imam cilj, imam motivacije, imam znanje koje mi treba. To se bira kao, svih 8 godina treba preć s 5.0 i onda ako je više učenika, prednost uvijek donose neka natjecanja, dobri rezultati i to. I onda budući da idem na dosta natjecanja, još idem u glazbenu školu, vjerujem da će mi to pomoć i da ću vjerojatno imat možda naprimjer neku prednost ispred učenika koji ne ide nikad na nikakva natjecanja i ne bave se ni sportom niti sviraju nešto nego samo idu ovako u redovnu školu i imaju 5.0 ali ne idu na natjecanja. Mislim da ja imam prednost pred njima koja idem, koja treniram, idem u glazbenu školu, idem u redovnu nastavu, ne izostajem i još idem na natjecanja na kojima imam dobre rezultate. I vjerujem da mi to donosi prednost neku, možda ne neku veliku ali barem malo jer i to malo je cijenjeno.“ (S6)

Nadalje, S1 smatra da bi joj sudjelovanje na natjecanju moglo pomoći i u redovitoj nastavi u slučaju da dobije lošiju ocjenu. S4 misli da sudjelovanje ima utjecaj, no s obzirom na to da je sudjelovao na natjecanjima do četvrtog razreda, a sada je učenik predmetne nastave, smatra da je puno bitnije kakve će rezultate ostvariti od petog do osmog razreda. Sudionik S7 također napominje da očekuje da će njegovi rezultati na natjecanjima povoljno utjecati na njegove šanse upisa u srednju školu.

„Mislim, to je negdje zapisano da sam ja bio tamo i onda će oni to vidit. I vidit će da sam dobar i onda će me valjda primit.“ (S7)

Osim rezultata koji bi mogao povoljno utjecati na upis u srednju školu, sudionik S3 ističe da bi mu iskustvo sudjelovanja i pripremanja za natjecanja moglo koristiti u srednjoškolskom okruženju i ispunjavanju nastavnih zahtjeva.

„Pa možda čak i hoće. Jer planiram upisati gimnaziju pa onda bi to bilo korisno, te sve dodatne nastave, jer u gimnaziji se i puno traži više i puno se piše i tako i dodatnih stvari se puno uči pa onda bi mi to moglo koristit.“ (S3)

Za razliku od ostalih sudionika, S2 tvrdi da ne zna hoće li sudjelovanje na natjecanju imati utjecaja na njenu budućnost, dok S5 misli da neće jer je sudjelovala na smotri, a ne na natjecanju.

Nadalje, orijentiranost na dobivanje pohvala ili nagrada značajan je pokazatelj vanjske motiviranosti pojedinca. Stoga se jedno od bitnijih pitanja postavljenih učenicima odnosilo na dobivanje pohvala ili nagrada nakon završenog natjecanja ili smotre: „*Jesi li nakon završenog natjecanja ili smotre dobio/la pohvalu ili nagradu od svog učitelja, pedagoga, psihologa, ravnatelja, vršnjaka ili roditelja?*“. Svi sudionici odgovaraju potvrdno na ovo pitanje te nude pojašnjenja. S7 ističe da su mu učitelji rekli „bravo“ nakon ostvarenog rezultata te pojašnjava situaciju koja se dogodila na satu likovne kulture koju smatra nekim oblikom nagrade:

„Jedanput, pod likovnim smo kao radili Frankopansku kulu od papira, ali sam ja svoju izgubio, a mi smo pod keramikom uvijek radili od gline Frankopansku kulu. Pa mi je učiteljica dala 5 jer sam joj rekao da sam izgubio tu kulu, ali je rekla da nema veze jer sam napravio puno kula od gline pa mi je dala 5.“ (S7)

Ostali učenici navode kako su nakon sudjelovanja dobili nagrade od organizatora natjecanja, škole, učitelja i svoje obitelji. Sudionici S1, S4, S5, S8 navode kako su na samome natjecanju dobili zahvalnice i pohvalnice. Sudionica S2 dobila je medalju za svoj rezultat na Krosu od organizatora natjecanja, a S5 poklon vrećicu.

„Dobila sam od škole knjigu. Dobili smo čokolade, šalice, šalicu, onda olovku, kemijsku, baš je bilo jako lijepo. A od tamo (na susretu) smo dobili neki blokić, olovku, tu pohvalnicu ili zahvalnicu, ne znam što je to bilo. I što smo još dobili? Mislim da smo možda još čokoladu dobili.“ (S5)

Sudionici S3, S6, S8 ističu kako su od učitelja mentora dobili nagradu nakon sudjelovanja, najčešće čokoladu.

„Naprimjer, nastavnica iz geografije, uvijek kada dođem do županijskog, nije bitno kako sam ja riješila neki ispit, kad god se vratimo, možda nakon par dana ili nešto, uvijek mi kupi čokoladu ili nešto takvo. Svim svojim učenicima kupi čokoladu ili nešto, neke bombone, kekse ili nešto, zato što smo ipak išli s njom i što smo ipak došli na županijsko natjecanje, što smo osvojili neki rezultat.“ (S6)

Sudionici S3, S5, S6, S8 navode da im je ravnateljica škole dodijelila pohvalnice, a nekima i prigodne vrećice s poklonima na svečanosti koja se održava u školskoj dvorani prilikom koje se nagrađuje sve učenike koji su postigli određena postignuća u školskim natjecanjima ili smotrama, kao i za zapažena postignuća u izvanškolskim aktivnostima.

„U školi je ravnateljica nagrađivala, to je bilo u petom mjesecu prošle školske godine. Na kraju svake godine ravnateljica nagradi učenike za sudjelovanje na natjecanjima i na županijskim natjecanjima ako je postignut uspjeh, najčešće prva ti mjesta su dobili nagrade.“
(S3)

Nadalje, sudionici S1, S3, S6 i S8 ističu kako su od svojih roditelja ili baka i djedova dobili neku sitnicu kao nagradu za postignuće. Od svih sudionika, kada je u pitanju nagrađivanje, ističe se sudionica S6 koja je, osim što je vrlo motivirana intrinzično, jako ekstrinzično motivirana, ponajviše nagradom koju je dogovorila s roditeljima.

„Dogovorila sam se s roditeljima da ako budem učenica generacije da će mi kupiti pianino, to je jedna vrsta klavira. Budući da želim ići u srednju glazbenu i super mi ide pa bi htjela da mi kupe pa su mi rekli pa mi je to isto dodatna motivacija da učim, da pišem zadaće, da pređem s 5.0, da mi se ostvari želja da ga imam.“ (S6)

Osim nagrada, učenici ističu da su ih za njihovo postignuće pohvalili njihovi roditelji (S3, S6), učitelji (S1, S2, S3, S5, S6, S7 i S8) i prijatelji (S3, S8). Sudionica S2 istaknula je situaciju kojom ju je njezina učiteljica mentorica javno pohvalila, zbog čega je S2 bilo drago.

„Pa, vidjela sam da je nastavnica iz tjelesnog, mama mi je pokazala, na Facebooku objavila za učenike iz naše škole rezultate sa Krosa pa sam vidjela posebno su istaknuli moje ime.“
(S2)

Nakon što su upitani o pohvalama i nagradama, nastojalo se provjeriti koliki značaj za sudionike imaju dobivene pohvale i nagrade. Stoga se sudionicima postavilo sljedeće pitanje: *„Znači li ti puno pohvala od učitelja ili roditelja zbog tvog sudjelovanja i rezultata?“*. Samo S2 ističe da joj pohvala ne znači, dok sudionici S6 pohvala puno znači.

„Pa puno mi znače. Ne mora bit od učitelja nego i ovako općenito. Pohvala uvijek meni samoj ako me netko pohvali onda mi to dokaže da ne mislim samo ja da sam dobra, dobro nešto napravila, imam dobar uspjeh, nego mi oni pokažu da sam stvarno ostvarila neki dobar uspjeh i da mogu bit zadovoljna i da mogu bit ponosna na sebe. I sretna sam što su nastavnici zadovoljni sa mojim uspjehom kad su sretni što sam ja nešto ostvarila s njihovim predmetom ili tako nešto.“ (S6)

Sudionica S5 ističe kako joj pohvala koju dobije znači puno više nego materijalna nagrada.

„Više mi znači kada nas netko pohvali nego kada nešto dobijemo. To je, ne znam, nekako je ljepši osjećaj kada te netko pohvali. Mislim, lijepo je kada dobiješ nešto, kada ti netko nešto da, ali pohvala je opet pohvala.“ (S5)

Osim što joj pohvala puno znači, S6 ističe da joj puno znači nagrada koju dobije za sudjelovanje, no slaže se da bi sudjelovala na natjecanjima i u slučaju da ne dobije nikakvu nagradu te naglašava da, iako ju motiviraju, nagrade nisu cilj koji sudjelovanjima želi dostići.

„I onda sam sretna jer opet onda škola cijela zna što sam ja osvojila i tako i onda taj poklon mi isto puno znači. Motivira me isto da nastavim i dalje, sljedeće godine bit još bolja. (...) Ovako mi znači, ali sada da nema, nema veze, ne bi mi smetalo zato jer ipak to je za mene.“ (S6)

Preostalim sudionicima, S1, S3, S4, S7 i S8, pohvale imaju umjeren značaj, drago im je i osjećaju se bolje nakon što ih je netko pohvalio. Osim S6, sudionici S4 i S8 slažu se da im je bitno dobiti nagradu s obzirom na uloženi trud. Međutim, iz razgovora sa sudionicima može se zaključiti da većini sudionika dobiti pohvalu ili nagradu nije jedan od glavnih ciljeva prilikom sudjelovanja na natjecanjima ili smotrama te uglavnom ne računaju na nju kao poticaj. Osim toga, neki sudionici navode određene povlastice koje su imali zbog sudjelovanja na natjecanjima. Kao što je već navedeno, S7 dobio je dobru ocjenu iz likovne kulture iako je izgubio zadanu skulpturu. Isto tako, već spomenuto u poglavlju o pripremama je i opravdano izostajanje sudionice S6 sa sata razrednika kako bi se mogla pripremati za natjecanje. Osim toga, S6 i S8 slažu se da su bile oslobođene pisanja domaće zadaće iz matematike, a S6 je bila oslobođena pisanja nekih ispita iz informatike. Sve ovo može

poslužiti kao vanjski motivator za učenike koji se pripremaju za natjecanja, ali i za ostale učenike koji razmišljaju o prijavljivanju na natjecanja ili smotre.

Osim o čimbenicima poput pohvale ili nagrade, učenike se upitalo i o načinu na koji je njihova okolina utjecala na njihovu motivaciju za pripremanje i sudjelovanje na natjecanjima i smotrama: „*Kako je okolina reagirala na tvoje sudjelovanje?*“. Osim toga, postavilo se i sljedeće potpitanje: „*Jesi li imao/la podršku svoje okoline? Npr obitelji, braće i sestara, prijatelja, vršnjaka, učitelja, pedagoga?*“. Iz svih razgovora sa sudionicima dalo se zaključiti da je njihova okolina pozitivno reagirala na njihovo sudjelovanje. Njihovi učitelji, roditelji, obitelj i prijatelji generalno su djelovali poticajno na sudionike, pružali su im podršku tijekom priprema, ali i nakon sudjelovanja, bez obzira na njihov rezultat, što će detaljnije biti objašnjeno u nastavku. Svi se sudionici slažu da su dobivali i osjećali podršku svojih učitelja prilikom priprema za natjecanje ili smotru na koju su išli.

„*Pa, bili su sretni i podržavali su me i htjeli su da napravim najbolje što mogu.*“ (S4)

Sudionica S5 navodi da su učiteljice koje su pripremale nju i njezinog kolegu za izlaganje na smotri pružale podršku prilikom uvježbavanja izlaganja, ali i upoznale ih s načinima nošenja sa stresom prilikom izlaganja. Osim elementa podrške, bitan faktor koji može utjecati na motivaciju darovitih učenika jest ponos njihovih učitelja. U skladu s time, sudionicima su se postavila sljedeća pitanja: „*Jesu li tvoji učitelji bili ponosni na tebe? Koliko ti je to značilo?*“. Svi sudionici ističu kako su njihovi učitelji mentori izrazili da su ponosni na njih zbog njihova truda i rezultata te tvrde da im je drago zbog toga. Osim učitelja mentora, i ostali učitelji iskazali su ponos na njihove uspjehe sudionicima S1, S3 i S5. S4 ističe da mu je ponos njegove učiteljice puno značio.

„*Dosta zapravo jer sam dovoljno vremena potrošio na to i htio sam biti prvi pa mi je puno značilo.*“ (S4)

Kako bi se ispitalo ima li odnos s učiteljima i očekivanja koje učenici imaju za taj odnos utjecaja na darovite učenike i njihovo sudjelovanje u natjecateljskim aktivnostima, sudionicima se postavila sljedeća pitanja: „*Smatraš li da će tvoje sudjelovanje i plasman utjecati na tvoj odnos s tvojim učiteljima? Ako da, na koji način?*“. Svi sudionici osim S2 i

S7 navode da je njihovo sudjelovanje i rezultat utjecalo u pozitivnom smislu na odnos s njihovim učiteljima. Tvrde da se učitelji prema njima odnose s poštovanjem, podržavaju ih i pohvaljuju, a S3 i S8 ističu da su ih učitelji tješili zbog lošijeg rezultata što je na njih djelovalo ohrabrujuće. Za razliku od njih, S7 misli da se ništa nije promijenilo te da nema utjecaja na odnos, a S2 navodi da je primijetila da učitelji od nje očekuju više nego od ostalih učenika.

„Pa na nastavi, onako nije da će me ocjenjivat drugačije nego očekuju, misle da ću biti među boljima.“ (S2)

Osim o podršci učitelja, sudionike se upitalo o podršci koju su im pružali njihovi roditelji. Na upit smatraju li da su imali podršku svojih roditelja većina sudionika (S1, S2, S3, S4, S5, S6 i S8) odgovorila je potvrdno. Sudionici S3 i S6 ističu da podršku roditelja imaju bez obzira kakav rezultat ostvarili na natjecanju.

„Oni su vjerovali u mene i tako i čak kad je bio taj loš rezultat iz hrvatskog, rekli su mi - ma dobro, pa sve će bit dobro, bit će druge godine bolje i tako. (...) Da, da, oni su me podržavali, podržavaju me, potiču i tako.“ (S3)

„Oni su uvijek, bila ja prva ili zadnja, oni su sretni, jer ipak nije to zadnja na svijetu nego u našoj županiji, a kad gledamo ovako neki nisu došli na školsku ili županijsku razinu. Nisu uopće došli do tamo. Onda me oni uvijek podržavaju i uvijek ako sam ja, ne znam, naprimjer, imala sam veća očekivanja za neka natjecanja prošle godine i pretprošle isto, i onda oni meni kažu– pa nema veze, pa druge ćeš bolje, ti si barem došla tamo.“ (S6)

S druge pak strane, ispitanik S7 ne navodi da je od roditelja imao podršku prilikom sudjelovanja, već objašnjava da ga potiču da sudjeluje na natjecanjima te potpišu suglasnost za sudjelovanje. Sudionice S5 i S8 posebno ističu da su roditelji bili ponosni na njih zbog njihova truda i zalaganja, ali i rezultata koji su postigle. Neki sudionici (S5 i S6) ističu podršku ostatka obitelji poput baka, djedova i ostalih članova njihove proširene obitelji.

„Pa, moji roditelji su, i baka i djed, su bili jako ponosni zato što mogu sudjelovati i mogu ići na takvo nešto. To je iskustvo, baš lijepo iskustvo. Em su bili sretni, em su bili ponosni.“ (S5)

Nakon toga, sudionicima se postavilo pitanje „*Je li tvoje sudjelovanje i plasman utjecalo na tvoj odnos s tvojim roditeljima, braćom i sestrama? Ako da, na koji način?*“ kako bi se utvrdilo je li njihovo sudjelovanje na natjecanju ili smotri utjecalo na obiteljsku dinamiku i motivaciju učenika za sudjelovanje. Kao što je navedeno ranije u analizi rezultata, svi sudionici osim S7 ističu kako su od svoje obitelji imali podršku prije, tijekom i nakon natjecanja ili smotre. Sudionica S5 opisuje kako je zbog njezinih uspjeha došlo do promjene dinamike odnosa između njezinog brata i nje:

„Moj brat je puno stariji od mene, njega to nije baš pretjerano zanimalo, ali imam osjećaj da me nekako doživljavao kao ozbiljniju, da sam ozbiljnija i bio je jako ponosan na mene. Ja sam takav osjećaj imala. Kad sam ja postala starija i kad je on postao stariji, sad se više slažemo, prije smo se kao brat i sestra tukli i to sve. A sad i razgovaramo jedan s drugim i tako.“ (S5)

Sudionica S6 također navodi kako postoji natjecateljski duh između njenog starijeg brata i nje koji ju motivira da ostvari što bolji rezultat. Naime, oboje sudjeluju na natjecanjima te se vole natjecati tko će ostvariti bolji uspjeh. Osim toga, opisuje situaciju koja negativno utječe na njenog brata zbog njezinih priprema na natjecanja. Naime, S6 ide na dodatnu nastavu iz nekoliko predmeta koje se održavaju na nultom satu, odnosno predsatu nekoliko dana u tjednu. S6 i njenog brata roditelji voze u školu te danima kada idu u školu ranije zbog predsata njezin brat nema što raditi do početka nastave. Ovo predstavlja veliko opterećenje kako za S6 tako i za njenog brata i ostatak obitelji. Bez obzira na to, S6 to nije obeshrabrilo u pripremama te dodaje da je njezin brat sretan i ponosan zbog njezinih rezultata.

Sudionica S1 smatra da njezini roditelji misle da je odgovornija zbog toga što je uspješna na natjecanjima. U nekoliko rečenica opisala je kako ona to prepoznaje:

„Pa, ne znam, možda lakše razgovaram s njima ponekad ili o nekim malo težim temama. Nije to sad nikakve strašne teme ili nešto, nego recimo onako, ne znam... Recimo krenula sam čistit apartmane naše. (...) Mislim da oni misle da sam malo odgovornija i da su ponosni na mene.“ (S1)

S4 ističe da nije došlo do promjena u odnosu s njegovim roditeljima.

„Pa ne, ja mislim da je sve ostalo jednako, da se niš nije promijenilo.“ (S4)

Uz učitelje i roditelje, ovim istraživačkim pitanjem htjelo se provjeriti jesu li učenici imali podršku svojih prijatelja, kako je sudjelovanje utjecalo na njihov odnos te je li to imalo utjecaja na njihovo sudjelovanje u natjecateljskim aktivnostima. Na pitanje: *“Jesi li imao/la podršku svojih prijatelja?”* svi se sudionici slažu da su im prijatelji pružali podršku tijekom perioda priprema i sudjelovanja. Generalno ih je zanimalo kako im idu pripreme, kako im je bilo na natjecanju ili smotri, poticali su ih i bili su im podrška. Neki učenici navode da su ih prijatelji poticali da budu što bolji u svojim izvedbama.

„Rekli su da budem najbolji, jer jesam.“ (S7)

Nadalje, sudionice S1 i S6 primijetile su naznake negativnih emocija, točnije zavisti njihovih prijatelja iz razreda, no to na njih nije imalo posebnog utjecaja.

„Vjerujem da ima uvijek neke možda ljubomore što sam ja ostvarila možda bolji rezultat koji oni nisu uspjeli, ali vjerujem da su prijatelji iz razreda i ostalih razreda mislim da su uvijek sretni što ja osvojim jer opet, jer opet jednostavno, onda to i pred nastavnicima tako i njihov razred usput uzdižem i tako. I onda mislim da su i oni sretni za mene ako su pravi prijatelji.“ (S6)

Sudionicima istraživanja postavilo se pitanje o tome je li njihovo sudjelovanje i plasman utjecalo na njihov odnos s prijateljima: *„Je li tvoje sudjelovanje i rezultat utjecalo na tvoj odnos s tvojim prijateljima iz razreda? Ako da, na koji način?”*. Slično kao i za učitelje i obitelj, ovim pitanjem htjelo se saznati imaju li odnosi s prijateljima i očekivanja od odnosa, kao i reakcija prijatelja na sudjelovanje utjecaja na darovite učenike i njihovo sudjelovanje na natjecanjima ili smotrama. Svi sudionici navode kako značajnih promjena u razredu nije bilo. Njihovi prijatelji bili su ponosni na njih i čestitali im i pružali podršku, a nakon toga su nastavili s normalnom razrednom dinamikom u kojoj se nitko ne ističe zbog uspjeha. Osim toga, S2 i S4 navode da im nisu odgovarale pohvale i čestitke prijatelja iz razreda. Sudionica S2 tvrdi da joj smeta kad ju svi hvale i očekuju najbolje od nje, a sudionik S4 ističe kako mu prevelika pažnja smeta te se osjeća neugodno.

„Pa, nisam ništa baš primijetio, osim, čestitali su mi često što se meni nekako ne sviđa. (...) Ja samo ne volim da ljudi previše pričaju o meni zato što se onda osjećam neugodno.“ (S4)

Trećim se istraživačkim pitanjem nastojalo dobiti odgovore na pitanje utjecaja različitih čimbenika na darovite učenike i njihovo sudjelovanje u natjecateljskim aktivnostima. Dobiveni odgovori pokazuju da su učenici bili motivirani vanjskim čimbenicima, pohvalama, nagradama, percepcijom utjecaja sudjelovanja i ostvarenih rezultata na njihovu budućnost, a najviše podrškom svoje okoline. U nastavku slijedi prikaz iskustva sudjelovanja sudionika na natjecanjima ili smotrama te utjecaja na njihovu želju za ponovnim sudjelovanjem.

8.5 Iskustvo sudjelovanja darovitih učenika na natjecanjima i smotrama

Prethodna istraživačka pitanja dala su uvid u razloge za sudjelovanje, načine pripremanja darovitih učenika za sudjelovanje u natjecateljskim aktivnostima kao i utjecaj različitih čimbenika na sudjelovanje. Zadnjim, četvrtim istraživačkim pitanjem *„Kako daroviti učenici gledaju na iskustvo sudjelovanja na natjecanjima ili smotrama te utječe li to na njihovu želju za ponovnim sudjelovanjem?“* nastojalo se ispitati kako učenici gledaju na vlastito iskustvo sudjelovanja na natjecanju i smotri, koje su emocije osjećali prilikom sudjelovanja te jesu li utjecale na njihovu motivaciju, kao i ima li ono utjecaja na želju učenika za ponovnim sudjelovanjem na nekom natjecanju i smotri. Pitanja koja su na to pokušala dati odgovor bila su sljedeća: *„Objasni mi kako si se osjećao/la prije, tijekom i nakon svog sudjelovanja na natjecanju ili smotri.“*, *„Je li ti se svidjelo sudjelovati? Imaš li želju opet se prijaviti? Zašto?“*, *„Jesi li bio/la pod stresom zbog sudjelovanja? Ako da, zašto?“*, *„Je li ti bilo neugodno na natjecanju ili smotri? Ako da, zašto?“* i *„Jesi li osjećao/la ponos ili sram u odnosu na svoj rezultat?“*.

Sudionicima je najprije postavljeno sljedeće pitanje: *„Je li ti se svidjelo sudjelovati?“*. Svi se sudionici slažu u tome da im se svidjelo sudjelovati.

„Je, jako mi se svidjelo, bilo je jako uzbudljivo i ne znam, bilo je dobro.“ (S4)

„I iskreno bilo mi je jako lijepo. Bilo je onako baš, imali smo vremena za bit sa prijateljima, tamo smo se upoznali sa njima i tako, bilo je baš lijepo.“ (S5)

Sudionica S6 ističe da sudjelovanjem na natjecanjima uvijek nauči nešto novo, upozna se i druži s prijateljima koje je stekla na natjecanjima. Osim toga, kao i sudionici S1, svidjele su joj se radionice koje se organiziraju za učenike koji su sudjelovali na natjecanjima dok se provjeravaju ispiti i čekaju rezultati.

„Pa, da, sviđa mi se jer uvijek upoznam i uvijek naučim nešto novo i provedem vrijeme sa nekim prijateljima iz škole, iz razreda i sa poznanicima koje ne vidim tako često, naprimjer njih sa natjecanja. Drago mi je kad ih opet vidim, kad pričamo. Dok čekamo rezultate, dok pregledavaju ispite, uvijek su neke radionice i tako i onda mi je to zanimljivo.“ (S6)

Kako bi se utvrdilo kako su učenici reagirali na proces natjecanja, koje emocije su osjećali te jesu li one utjecale na darovite učenike i njihovo sudjelovanje, s učenicima se razgovaralo o tome kako su se osjećali prije, tijekom i nakon što je natjecanje ili smotra završila, a prvo pitanje koje im se postavilo glasillo je: *„Objasni mi kako si se osjećao/la prije, tijekom i nakon svog sudjelovanja na natjecanju ili smotri.“* Prvo će se obraditi odgovori koji obuhvaćaju period prije natjecanja. Svi sudionici navode jednu ili više negativnih emocija koje su osjećali prije nego što su došli i počeli s natjecanjem ili izlaganjem. S1 navodi da je bila uzbuđena, nervozna i zabrinuta zbog natjecanja, ali smatra da je to uobičajeno za ispitne situacije.

„Mislim na svakom natjecanju mi se desilo... Ne postoji nešto gdje ne može bit barem trunčica nervoze, to je jednostavno za mene normalno. Ali kasnije se osjećam bolje.“ (S1)

S2 tvrdi da ju je bilo strah jer nije znala s čim se susreće s obzirom na to da nikad nije sudjelovala na takvom natjecanju. I S5 je osjećala veliki strah prije nego što je počela s izlaganjem. Iskustvo sudionice S8 prije natjecanja bilo je obilježeno stresom i tremom. S3 tvrdi da je prije sudjelovanja bio pod stresom i bio je nervozan, kao i S7 koji je osim nervoze osjećao i uzbuđenje zbog izlaganja. Sudionica S6 tvrdi da je tijekom priprema za natjecanja bila samopouzdana i imala je vjere u sebe, no prije samog natjecanja osjećala je veliku nervozu, isto kao i S4 koji navodi:

„Pa, na početku sam se osjećao vrlo nervozno. Bio sam skoro siguran da neću uspjeti dobro napisati.“ (S4)

Tijekom trajanja natjecanja ili izlaganja na smotri, sudionicima se znatno poboljšalo stanje te se više od pola njih (S1, S2, S4, S5 i S7) osjećalo bolje. Iako su osjećali negativne emocije povezane s ispitnom anksioznošću, nijedan sudionik ne ističe da je to negativno utjecalo na njih već su se fokusirali na vlastitu izvedbu. Sudionica S8 još se uvijek malo bojala, a S3 i S6 i dalje su bili pod stresom i osjećali nervozu. Potrebno je istaknuti odgovor sudionice S6 koja je sklona perfekcionizmu i izrazito motivirana ostvariti dobar rezultat na natjecanju te je njezino rješavanje ispita popraćeno ispitnom anksioznošću.

„I za vrijeme rješavanja, pa tad nam isto nekad, ako naprimjer neki odgovor nisam sigurna, onda me malo isto hvala nervoza i pokušavam se sjetiti svega što smo obradili i tako, pokušavam se većinom sjetiti svega. Za većinu znam odgovore samo se moram još prisjetiti nešto detaljnije možda o njima. A najgore mi je bilo kada znam točno odgovor, na vrhu jezika mi je bilo, znala sam gdje se nalazi u bilježnici, podcrtano kojim markerom i sve, na kojoj stranici, nisam se mogla sjetiti naziva, bila je neka planina u pitanju. Onda mi je tako to najgore kad neki detalji se traže i onda nisam baš sigurna i onda me strah da ću pogriješiti pa tako. Isto kad traje još uvijek natjecanje nervozna sam koliko vremena, strah me uvijek da neću stići jer mi brzo prođe dok ja nešto izračunam, dok razmišljam, prođe mi vrijeme koje ja nisam računala da će mi toliko vremena proći. I većinom gledam u vrijeme, ali ne znam, nekad mi možda malo fali da bi se sjetila nekog zadatka ili primjera ili tako nečega.“ (S6)

Kad se sudionike upitalo kako su se osjećali kad je smotra ili natjecanje završilo, većina njih izražava vrlo pozitivne emocije. Osim sudionika S3 i S6, ostali su se osjećali znatno bolje, bili su sretni te navode kako su odahnuli i osjećali olakšanje. Sudionik S3 navodi da je osjećao nervozu zbog objave rezultata, dok S6 opisuje da nakon završetka natjecanja s prijateljicama provjeravala odgovore i nervozno iščekivala objavu rezultata.

„Na kraju sam imala osjećaj kao da sam odahnula i bila sam jako vesela nekako.“ (S5)

Na pitanje „Jesi li osjećao/la ponos ili sram u odnosu na svoj rezultat?“ neki sudionici (S3, S4 i S8) navode da su nakon završetka natjecanja osjećali sram zbog ostvarenog rezultata. Iako je bio u vrhu poretka, S4 objašnjava da je takvog karaktera te misli da nije zaslužio

dobro mjesto koje je osvojio iako je ponosan na sebe, a S8 je osjećaja sram zbog rezultata koje je osvojila. Suprotno, sudionici S2 i S7 tvrde da nisu osjećali sram.

„Nekako, bio sam ponosan na sebe zato što je to dobar rezultat i nisam to očekivao, al me bilo sram zato što, ne znam, ja sam samo takav neki, mislim da nisam to zaslužio ili tako nešto.“ (S4)

„Pa sram jesam zbog tog zadnjeg mjesta.“ (S8)

Sudionici S1, S2, S3, S4, S5, S6 i S7 tvrde da su bili ponosni na sebe zbog sudjelovanja a i rezultata koje su postigli, dok S8 ne navodi je li bila ponosna ili ne. Sudionica S5 ističe kako je osjećala veliki ponos zbog sebe, ali i ostalih koji su pomagali njoj i njezinom kolegi na državnoj smotri.

„Pa nekako bila sam ponosna na sebe i na (kolegu) i na nastavnice i zapravo na sve, zato što smo se trudili i pripremali i vidi se uspjeh. Da se nismo trudili, ne bi se vidjelo. Tako da, može se reć da sam bila jako ponosna na nas.“ (S5)

Sudionicima se postavilo sljedeće potpitanje: *„Je li ti bilo neugodno na natjecanju ili smotri? Ako da, zašto?“*. Sudionici S2, S4, S5, S6 i S7 tvrde da se nisu osjećali neugodno, dok S8 navodi da joj je bilo neugodno i sram zbog loše riješenog ispita koji je polučio loš rezultat.

„Pa, očekivala sam naravno bolje. I onda sam mislila da će možda nastavnici biti razočarani pa sam se zato malo neugodno osjećala.“ (S8)

Sa sudionicima se razgovaralo o stresu na natjecanju ili smotri na što ih je potaknulo sljedeće potpitanje: *„Jesi li bio/la pod stresom zbog sudjelovanja? Ako da, zašto?“*. Sudionici S1, S2, S4, S5, S6 i S8 u nekoj su mjeri osjećali stres prije sudjelovanja jer su smatrali da se nisu dovoljno pripremili. Osim toga, S8 objašnjava da joj stres uzrokuje pritisak da ne razočara druge.

„A ne znam. Ja se tako bojim da neću baš ostvarit dobre rezultate i da će netko bit razočaran sa mnom.“ (S8)

S5 je istaknula da je stres osjećala jer se bojala pogriješiti tijekom izlaganja, ali je stres nestao čim je počela s izlaganjem i opustila se. Suprotno, sudionici S3 i S7 tvrde da stres nisu osjećali, a S7 to ukratko objašnjava:

„Pa, ne, nije za ocjenu.“ (S7)

S obzirom na to da se svim sudionicima svidjelo sudjelovati unatoč ponekim negativnim emocijama vezanim uz sudjelovanje, ne čudi da su svi sudionici pozitivno odgovorili na sljedeće pitanje: *„Imaš li želju opet se prijaviti?“*. Navode da žele ponovno sudjelovati ako im se za to pruži prilika.

„Rado bi ja ako mogu.“ (S1)

„Pa htjela bi sudjelovati još puno puta na natjecanjima.“ (S2)

Kad su bili upitani je li ih na to potaklo dobro iskustvo prilikom sudjelovanja na natjecanju i smotri, sudionici S1, S3, S6 i S7 dali su potvrđan odgovor. Sudionica S6 to detaljnije opisuje:

„Pa, većinom, kad sam prvi put pokušala, malo sam bila nervozna, pošto nisam znala točno kako to ide, al kad sam vidjela da je dosta zanimljivo i zabavno i jednostavno sam odlučila da bi, ako dobijem mogućnost ići, zato što, zabaviš se i... da.“ (S1)

„Kada osvojim neko dobro mjesto, kao naprimjer drugo i treće mjesto županijsko mjesto prošlih godina, to mi daje motivaciju da i ove godine budem još bolja i da onda vidim, onda vidim stvarno da mogu i da mogu dat sve od sebe i da nešto ne osvojim, bitno je uvijek pokušati, i ako pokušam nemam što izgubiti i to je to.“ (S6)

Budući da izražavaju želju za ponovnim sudjelovanjem, ispitanike se upitalo planiraju li ove školske godine sudjelovati na nekim natjecanjima ili smotrama. Sedmero sudionika (S1, S2, S3, S5, S6, S7 i S8) napominju da već imaju planove za sudjelovanje na ovogodišnjim natjecanjima, dok sudionik S4 tvrdi da nema. S ispitanicom S5 nisam razgovarala o toj temi.

„Na geografiju ponovno, na hrvatski, onda sam se ove godine još odlučio i za povijest. Onda natjecanje iz šaha i tako.“ (S3)

„Da. Ove godine planiram ići na geografiju, matematiku, informatiku, engleski, povijest, hrvatski. Ići ću možda na Lidrano, to ovisi hoćemo li imati skupinu za igrokaz ili tako nešto. Ići ću na Klokani i Dabar, natjecanje iz sudokua i to je više manje sve.“ (S6)

Zadnje istraživačko pitanje nastojalo je ispitati iskustvo sudjelovanja učenika na natjecanju i smotri, njihovo emocionalno stanje i utjecaj na sudjelovanje kao i želju za ponovnim sudjelovanjem. Rezultati ukazuju na to da su učenici imali pozitivno iskustvo sudjelovanja. Negativne emocije koje su osjećali u nekim fazama sudjelovanja nisu imale negativan utjecaj na motivaciju učenika prilikom sudjelovanja. Unatoč tome, učenici imaju želju ponovno sudjelovati na natjecanjima i smotrama.

Kako bi se obuhvatili svi čimbenici koji su utjecali na sudjelovanje učenika na natjecanja i smotrama, a koji se potencijalno nisu predvidjeli pripremom intervjua, sudionicima se postavilo pitanje: *„Postoji li neki razlog za sudjelovanje koji je utjecao na tebe, a da ga nismo već spomenuli?“* Svi sudionici se slažu da se već postavljenim pitanjima obuhvatilo sve čimbenike te ništa nisu nadodali. Osim toga, posljednje pitanje za sudionike glasilo je: *„Želiš li reći još nešto što smatraš važnim za ovu temu, a da nije bilo spomenuto ranije?“*. Istaknuo se odgovor ispitanice S6 koja je izrazila želju za organizacijskim promjenama natjecanja. Istaknula je da je prošle školske godine naišla na situaciju kada nije mogla sudjelovati na natjecanju Lidrano jer se održavalo u isto vrijeme kao i natjecanje iz matematike na kojem je odabrala sudjelovati. Navodi da je to utjecalo i na ostale učenike koji su trebali sudjelovati u igrokazu budući da bez nje nisu mogli sudjelovati kao ekipa.

„Pa ja bi htjela da se promijene nekada datumi natjecanja. Prošle godine je bila situacija kad nisam mogla sudjelovati na natjecanju zato jer su bila 2 natjecanja u isto vrijeme. To je bilo tada natjecanje iz matematike i u isto vrijeme je bilo natjecanje iz Lidrana. I ja sam imala igrokaz i cijeli igrokaz nije mogao nastupati zato jer sam ja rekla da ću ići na matematiku jer sam ipak imala veće šanse da neki rezultat ostvarim nego sa igrokazom. I to mi je rekla i nastavnica iz hrvatskog da se ona neće ljutiti što ja idem na matematiku, a ne na taj Lidrano.“ (S6)

Sličnu situaciju imala je i sudionica S1 koja se odmah nakon natjecanja iz matematike morala zaputiti u drugi grad na natjecanje iz gitare po lošim vremenskim uvjetima. Ovi komentari sudionica S1 i S6 otvaraju prostor za potencijalno novo istraživanje organizacijskog aspekta natjecanja i smotri.

9. Rasprava

Cilj istraživanja stavova darovitih učenika o sudjelovanju u natjecateljskim aktivnostima bio je ispitati stavove darovitih učenika o motivaciji za sudjelovanje, kao i o samome sudjelovanju na natjecanjima i smotrama. U skladu s ciljem, postavljena su četiri istraživačka pitanja. Prvim istraživačkim pitanjem „*Kako su se daroviti učenici odlučili sudjelovati na natjecanjima ili smotrama?*“ nastojalo se ispitati razloge darovitih učenika za sudjelovanje u natjecateljskim aktivnostima. Sudionici istraživanja odlučili su se prijaviti na natjecanje ili smotru potaknuti upitom njihova učitelja ili učiteljice. Osim toga, neki sudionici su za neka natjecanja na koja su išli samostalno izrazili interes. Nadalje, svi sudionici istraživanja potvrdili su da su posjedovali unutarnju motivaciju za sudjelovanje, što je značajno više od rezultata dobivenih istraživanjem Janeš i suradnica (1996) u kojem je nešto više od polovice učenika izrazilo intrinzičnu motivaciju. Iz dobivenih odgovora vidljivo je da su sudionici orijentirani na ovladavanje zadatkom, odnosno sudjelovanjem žele naučiti nešto novo, steći znanja i vještine te dokazati svoju kompetentnost. Većini sudionika su predmeti iz kojih su sudjelovali na natjecanju ili smotri zanimljivi, vole gradivo koje uče, zainteresirani su za predmete i htjeli su se okušati u natjecanju. Neki sudionici posebno naglašavaju zabavu kao razlog sudjelovanja. Da je sloboda izbora i samostalno uključivanje, kao i unutarnja motivacija za sudjelovanje bitna potvrđuje i istraživanje Valjan Vukić (2016) o izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima učenika. S obzirom na zainteresiranost sudionika za područje natjecanja, ne čudi da se petero sudionika želi baviti time u budućnosti. Drugo istraživačko pitanje glasil je „*Kako su se daroviti učenici pripremali za sudjelovanje na natjecanjima ili smotrama?*“. S obzirom na nedostatak literature o pripremama darovitih učenika, ovim istraživačkim pitanjem htjelo se saznati kako su se daroviti učenici pripremali za sudjelovanje, kojim metodama su se koristili te tko im je u tome pomagao. Nadalje,

nastojalo se dobiti uvid u trajanje priprema kao i u mogućnost obavljanja svih obaveza uz pripremanje za natjecanje ili smotru. Kao oblik priprema za natjecanja i smotre većina sudionika navela je sudjelovanje na dodatnim nastavama što je u skladu s navedenim u Nastavnom planu i programu za osnovnu školu. (NN, 102/2006). Najviše učenika koji su se pripremali na dodatnoj nastavi sudjelovalo je na natjecanjima iz matematike i geografije. Slični rezultati dobiveni su u istraživanju Janeš i suradnica (1996) koje je također pokazalo da su pripreme u obliku dodatne nastave najčešće imali učenici koji su sudjelovali na natjecanjima iz prirodoslovno-matematičkog područja. Učenici koji su išli na dodatnu nastavu najčešće su se pripremali rješavajući zadatke s prijašnjih natjecanja ili ponavljajući gradivo s redovite nastave. Za razliku od tih sudionika, ostali su se pripremali u sklopu izvanškolskih aktivnosti poput sudjelovanja na susretima učeničke zadruge škole ili na sportskim treninzima, čiju važnost za učenike potvrđuje i istraživanje izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti Šiljković i suradnica. (Šiljković i sur., 2007) Također, neki sudionici su se za natjecanja i smotre pripremali samostalno ili uz pomoć roditelja kod kuće. Nekoliko sudionika svoje su slobodno vrijeme koristili za pripreme za natjecanja i smotre na način da su dolazili na susrete učeničke zadruge ili su dolazili u školu na pripreme za vrijeme školskih praznika. S obzirom na to da daroviti učenici školsko gradivo koje obuhvaća područja njihove nadarenosti mogu obraditi brže i bolje nego ostali učenici u razredu, tijekom intervjua javilo se pitanje pripremanja učenika tijekom redovite nastave. Sudionici S1, S3 i S6 navode da su se na nekim satima redovne nastave pripremali za natjecanja, a S6 je čak izbivala s nekih sati razredne nastave kako bi se mogla pripremati s mentoricom te nadodaje da joj je taj način pripreme odgovarao. Većina sudionika naglašava da su im u pripremama pomagali njihovi učitelji mentori, a važnost učitelja u radu s učenicima u izvannastavnim aktivnostima potvrdila je i Valjan Vukić (2016) u svome istraživanju izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti učenika. Osim učitelja mentora, i roditelji sudionika su im pomagali u rješavanju zadataka i uvježbavanju izlaganja. Kao što je prikazano, učenici su se pripremali na razne načine, a u pripreme su ulagali različite količine vremena, ovisno o individualnim potrebama. Najčešće su ulagali 1 do 2 sata tjedno, a pripremali se 1 do 3 mjeseca prije natjecanja ili smotre. Slične rezultate dobile su Janeš i suradnice (1996) u istraživanju kojim je dobiveno da se najviše učenika pripremalo nekoliko sati dnevno tijekom nekoliko mjeseci. Bez obzira

na način i trajanje priprema, sudionici se slažu da su imali dovoljno vremena za sve svoje obaveze te da nisu nailazili na probleme. Na temelju rezultata zaključuje se da su se svi učenici na neki način pripremali za sudjelovanje na natjecanju ili smotri te da su pripreme pozitivno djelovale na njihovo sudjelovanje i rezultat koji su ostvarili. Trećim istraživačkim pitanjem „*Koji čimbenici su utjecali na darovite učenike i njihovo sudjelovanje na natjecanjima ili smotrama?*“ pokušalo se saznati jesu li sudionike istraživanja na sudjelovanje motivirali okolinski faktori poput njihove obitelji, prijatelja ili učitelja te jesu li osjećali pritisak za sudjelovanjem. Suprotno informacijama iz relevantne literature u kojoj se navodi da učitelji nekad na pogrešan način prisilom pokušavaju motivirati učenike (Banić, 2009), ovo istraživanje pokazalo je da se učenike ne prisiljava na sudjelovanje na natjecanjima ili smotrama, pogotovo ne od strane učitelja. Većina sudionika istraživanja navodi da vjeruju da će sudjelovanjem na natjecanjima ili smotrama ostvariti dodatne bodove koji će im utjecati na upis u srednju školu. Osim toga, sudionica S1 smatra da će joj sudjelovanje u nekoj mjeri pomoći u redovitoj nastavi u slučaju da dobije lošu ocjenu. S druge strane, S3 ističe da će mu sudjelovanje na natjecanju i iskustvo priprema olakšati prijelaz u srednju školu zbog većih nastavnih zahtjeva. Može se primijetiti da su učenici koji smatraju da će im sudjelovanje i rezultat pomoći u budućnosti stariji, odnosno pohađaju viši razred od onih koji to ne misle ili nisu sigurni. Ovi rezultati u skladu su s istraživanjima koja pokazuju da se učenici s dobi usmjeravaju na izvedbu, odnosno orijentiraju se na vanjske pokazatelje školskog uspjeha koji im mogu poslužiti prilikom upisa u srednju školu i nastavka školovanja. (Raboteg-Šarić i sur., 2009) Osim toga, neki sudionici navode određene povlastice koje su imali zbog sudjelovanja na natjecanjima ili smotrama poput dobivanja dobre ocjene na temelju zadatka koji je odradio u sklopu priprema na susretima učeničke zadruge sudionika S7, zatim opravdano izostajanje sudionice S6 radi priprema za natjecanje te oslobađanja pisanja ispita sudionice S6 i oslobađanja pisanja zadaća koje navode sudionice S6 i S8. Nadalje, sudionici navode da su za sudjelovanje i rezultat koji su postigli dobivali pohvale ponajviše od svojih učitelja i roditelja, kao i nagrade koje su im darovali organizatori natjecanja ili smotre, ravnateljica škole i roditelji, a neki navode da su nagrade dobivali i od učiteljice mentorice. Sudionici istraživanja navode da im dobivene pohvale puno znače, dok nagrade imaju manji značaj. Međutim, sudionicima dobivanje pohvala ili nagrada nije jedan

od primarnih ciljeva prilikom sudjelovanja te uglavnom ne računaju na njih kao poticaj i ne motiviraju ih značajno na sudjelovanje. Osim pohvala, nagrada i sličnih vanjskih ciljeva, Grgin (2004) u vanjske motivatore ubraja i okolne utjecaje koji pojedince navode prema učinkovitijem učenju. Sukladno tome, sudionike se upitalo o utjecaju njihove okoline na njihovu motivaciju. Rezultati istraživanja pokazuju da su sudionici imali podršku svojih učitelja, obitelji i prijatelja prije i nakon sudjelovanja. Njihovo sudjelovanje generalno je pozitivno utjecalo na odnos s njihovim učiteljima, obitelji i prijateljima te je to djelovalo poticajno na sudionike. Samo jedna sudionica (S2) navodi da učitelji od nje očekuju više nego od ostalih učenika zbog sudjelovanja. Iako u području obrazovanja darovitih ne postoje istraživanja ove tematike, pozitivan odnos učenika i njihovih učitelja, prijatelja i obitelji može pozitivno djelovati na motivaciju učenika na učenje, a istraživanje Lalić-Vučetić i Ševkušić (2021) pokazalo je da su učitelji svjesni ove činjenice kao i da prepoznaju važnost svoje uloge u radu s učenicima. Nadalje, neki sudionici ističu kako im se poboljšala dinamika u obitelji što na njih djeluje motivirajuće, a S6 opisuje natjecateljstvo između njenog brata i nje koje ju motivira na što bolju izvedbu. Kada su opisivali odnos s prijateljima, neki sudionici navode da su primijetili naznake zavisti kod svojih prijatelja iz razreda. Zavist se javlja kada osoba želi nešto što drugi posjeduje, u ovom slučaju znanje i uspjeh svojih kolega iz razreda. (Milivojević, 2010) Iako neki sudionici navode da su uočili ovu emociju kod prijatelja iz razreda, to na njih nije imalo značajnog utjecaja. Zadnje istraživačko pitanje postavljeno u ovom istraživanju glasillo je *„Kako daroviti učenici gledaju na iskustvo sudjelovanja na natjecanjima ili smotrama te utječe li to na njihovu želju za ponovnim sudjelovanjem?“*. Ovim istraživačkim pitanjem nastojalo se ispitati kako je izgledalo njihovo iskustvo sudjelovanja, koje emocije su osjećali te kako je to utjecalo na njihovo sudjelovanje i želju za ponovnom prijavom na natjecanje ili smotru. Svi sudionici istraživanja imaju pozitivno iskustvo sudjelovanja te naglašavaju da im se svidjelo sudjelovati na natjecanju ili smotri na kojem su sudjelovali. Osim toga, za neke sudionike značajno je stjecanje novih iskustava i prijatelja te pohađanje radionica koje se održavaju za sudionike. Ovim istraživanjem dobiveni su drugačiji rezultati u odnosu na istraživanje Janeš i suradnica (1996) koje je pokazalo da učenici imaju želju da im se organiziraju aktivnosti koje će ispuniti vrijeme čekanja do objave rezultata. S obzirom na povezanost emocija i motivacije

pojedince, ispitalo se kako su se sudionici osjećali prije, tijekom i poslije sudjelovanja. Period prije sudjelovanja na natjecanju ili smotri za sve sudionike uglavnom je obilježila trema, odnosno neka vrsta strepnje koja je karakteristična za situacije poput natjecanja. (Milivojević, 2010) Također, javila se i ispitna anksioznost, no s obzirom na to da se radilo o relativno blagom intenzitetu, nije negativno utjecala na učenike, već je služila kao motivator. (Erceg Jugović i Lauri Korajlija, 2012) Kad je natjecanje ili smotra započela, kod većine ispitanika emotivno stanje se popravilo te su se fokusirali na izvedbu, dok je nakon došlo skoro do potpunog smirivanja većine sudionika i javljanja pozitivnih emocija poput sreće. Gotovo svi sudionici navode da su zbog sudjelovanja i ostvarenog rezultata osjećali ponos, dok ispitanica S8 posebno ističe emociju srama koja se javlja kada osoba procjenjuje da je nekim svojim postupkom pridonijela da neka značajna osoba o njoj ima negativno mišljenje. (Milivojević, 2010) Konkretno, S8 osjećala je sram zbog nezadovoljstva rezultatom zbog čega je mislila da će razočarati svoje učitelje. Osim toga, kod većine sudionika javile su se i druge negativne emocije poput stresa jer su se osjećali nesigurno zbog straha od neuspjeha. S obzirom na to da se svim sudionicima svidjelo sudjelovati unatoč negativnim emocijama koje su popratile njihovo sudjelovanje, ne iznenađuje činjenica da svi sudionici imaju želju ponovno se prijaviti i sudjelovati na nekom natjecanju ili smotri. Gotovo pola sudionika navodi da im je u toj odluci pomoglo pozitivno iskustvo prilikom prijašnjih sudjelovanja na natjecanjima ili smotrama, a skoro svi sudionici već imaju planove za sudjelovanje na ovogodišnjim natjecanjima. Već spomenuto istraživanje Janeš i suradnica (1996) ukazalo je na problematiku vremenskog organiziranja natjecanja, odnosno preklapanja termina natjecanja. Rezultati ovog istraživanja ukazuju na isti problem čime se zaključuje da se ova problematika nije razriješila u gotovo tri desetljeća između ova dva istraživanja. Međutim, ovi rezultati mogu služiti kao poticaj za buduća istraživanja sa svrhom unaprjeđenja sustava održavanja natjecanja i smotri.

10. Zaključak

Daroviti učenici se uz učenike s poteškoćama ubrajaju u skupinu učenika s posebnim potrebama. Između ostalog, karakteriziraju ih visokorazvijene sposobnosti, izražena motivacija za radom kao i postizanje viših postignuća od vršnjaka. U skladu s time, daroviti učenici imaju posebne odgojno-obrazovne potrebe koje se zadovoljavaju raznim oblicima odgojno-obrazovnog rada. Učenike se može akcelerirati, grupirati ili se sadržaj koji se obrađuje može obogaćivati. Isto tako, učenici mogu sudjelovati u izvannastavnim aktivnostima, kao i uključiti se u dodatnu ili izbornu nastavu. Ovo istraživanje posebno se bavilo temom natjecanja i smotri kao oblikom odgojno-obrazovne podrške darovitim učenicima. Natjecanja i smotre jedan su od najčešćih oblika rada koji se u današnjoj Republici Hrvatskoj pruža darovitim učenicima. Svako ponašanje, pa tako i sudjelovanje na ovakvim manifestacijama potaknuto je motivacijom pojedinca. U skladu s time, cilj je ovog empirijskog istraživanja bio ispitati stavove darovitih učenika o motivaciji za sudjelovanje, kao i o samome sudjelovanju na natjecanjima i smotrama. Ovim istraživanjem nastojali se utvrditi razlozi za sudjelovanje kao i načini na koje su se daroviti učenici pripremali za natjecanja i smotre, koji su čimbenici utjecali na njih i njihovo sudjelovanje, kako je izgledalo njihovo iskustvo sudjelovanja, koje su emocije osjećali te je li utjecalo na njihovu motivaciju i želju za daljnjim sudjelovanjem na natjecanjima i smotrama. Pomoću četiri istraživačka pitanja rezultati ovog istraživanja pokazali su da su se daroviti učenici odlučili na sudjelovanje samostalno i na poziv učitelja, pripremali su se putem raznih oblika odgojno-obrazovne podrške poput dodatne nastave i izvannastavnih aktivnosti, ali i samostalnim pripremama koje su imale pozitivan utjecaj na njihovo sudjelovanje i ostvareni rezultat. Sudionici su bili izrazito motivirani za sudjelovanje na natjecanju ili smotri na kojoj su sudjelovali, kako unutarnjim tako i vanjskim čimbenicima poput pohvala, nagrada i podrškom okoline. Iako je njihovo sudjelovanje u određenoj mjeri bilo obilježeno ispitnom anksioznošću, sudionicima se svidjelo sudjelovati na natjecanjima i smotrama te su motivirani ponovno se prijaviti i sudjelovati.

Na kraju, potrebno je napomenuti nekoliko ograničenja ovog istraživanja. Naime, istraživanje se temeljilo na periodu prošle školske godine 2021./2022., a provodilo se ove

školske godine 2022./2023. Stoga nije bilo moguće ispitati učenike koji su prošle školske godine sudjelovali na natjecanjima i smotrama osmih razreda te su završili svoje osnovnoškolsko obrazovanje. S obzirom na to da su pohađali završni razred osnovne škole, može se pretpostaviti da bi njihovi odgovori o utjecaju sudjelovanja na upis u srednju školu bili značajni za ovo istraživanje. Nadalje, s obzirom na to da se ispituje iskustvo sudjelovanja u prošloj školskoj godini, moguće je da se sudionici nekih detalja nisu sjećali. Osim toga, moguće ograničenje ovog istraživanja je mali uzorak zbog čega rezultate nije moguće generalizirati. Također, bitno je napomenuti da se u ovom istraživanju pristupilo samo potencijalno darovitim učenicima prema procjeni pedagoginje škole zbog neujednačenog procesa identifikacije u Republici Hrvatskoj. Postoji mogućnost da bi proces identifikacije ukazao na drugačije učenike od onih istaknutih kao potencijalno darovitih i odabranih za ovo istraživanje. Isto tako, postoji mogućnost dvostruke posebnosti kod nekih učenika, odnosno postojanja teškoće u razvoju kod darovitih učenika, te da zbog toga nisu bili uočeni kao potencijalno daroviti učenici i pozvani sudjelovati u ovome istraživanju. Osim problematike uzorka ovog istraživanja, bitno je napomenuti da je ovo istraživanje moje prvo samostalno istraživanje i prvo samostalno provođenje intervjua te je potrebno uzeti u obzir neiskusnost u provedbi istraživanja i potencijalnu subjektivnost u interpretaciji rezultata. U skladu s time, prilikom drugog provođenja istraživanja veću pozornost posvetila bih nekim situacijama za koje nisam imala drugu priliku u trenutku provođenja. Naprimjer, veću pozornost posvetila bih detaljnijem razgovoru sa sudionicima o njihovom mišljenju da su razočarali svoje učitelje ako su postigli lošiji rezultat, odnosno ispitala bih je li to uistinu tako. Također, detaljnije bih propitala sudjelovanje nekih učenika na pripremama koje su se odvijale izvan redovne nastave ili tijekom praznika, kao i opterećenje darovitih učenika i njihovih obitelji pripremama i sudjelovanjem na natjecanjima i smotrama. Na kraju, dodatno bih se osvrnula na odgovore kojima sudionici otvaraju neke nove teme. S obzirom na neiskusnost, ovim i sličnim situacijama posvetila bih veću pozornost prilikom drugog provođenja jer su mi se tek pri analizi rezultata otvorila nova pitanja. Unatoč ograničenjima, smatram da je ovaj rad doprinio boljem razumijevanju sudjelovanja darovitih učenika na natjecanjima ili smotrama kao i njihovoj motivaciji za isto te je otvorio prostor za nova istraživanja ove tematike. Iako se ovo istraživanje dotaknulo nekih elemenata rada s darovitima, stvara se potreba dodatnih

istraživanja odgojno-obrazovne podrške darovitim učenicima te kvaliteti iste, kao i unutarnjim i vanjskim čimbenicima koji darovite učenike motiviraju na sudjelovanje, posebice za pedagogiju bitnog utjecaja učitelja mentora na motivaciju i rad s darovitim učenicima.

11. Literatura

Adžić, D. (2011) Darovitost i rad s darovitim učenicima, Kako teoriju prenijeti u praksu. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja* [online], LVII (25). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/106725> [08. svibnja 2023.]

Agencija za odgoj i obrazovanje (2021) *Opća pravila za provedbu natjecanja i smotri učenika osnovnih i srednjih škola Republike Hrvatske u školskoj godini 2022./2023* [online]. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje. Dostupno na: <https://www.azoo.hr/app/uploads/2022/02/Op%C4%87a-pravila-1.pdf> [07. veljače 2024.]

Agencija za odgoj i obrazovanje (2023) *Program rada Agencije za odgoj i obrazovanje za 2023. godinu* [online]. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje. Dostupno na: <https://www.azoo.hr/app/uploads/2022/12/Program-rada-AZOO-2023..pdf> [07. veljače 2024.]

Altun, F., Yazici, H. (2014) Perfekcionizam, školska motivacija, stilovi učenja i akademski uspjeh darovitih i nedarovitih učenika. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje* [online], 16 (4). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/196316> [15. svibnja 2023.]

Ballam, N. (2014). "Let's all hold hands and cross the line together!": Competition, motivation and gifted learners. *Set: Research Information for Teachers* [online], (1). Dostupno na: <http://dx.doi.org/10.18296/set.0007> [29. svibnja 2023.]

Banić, S. (2009) Motivacija učenika kao uvjet uspjeha. *Matematika i škola* [online], I (5). Dostupno na: <https://mis.element.hr/list/2/broj/5/clanak/6/motivacija-ucenika-kao-uvijet-uspjeha> [09. svibnja 2023.]

Bognar, L. (2000) Kvalitativni pristup istraživanju odgojno-obrazovnog procesa. U: Matijević, M., ur., *Zbornik Učiteljske akademije u Zagrebu*. Zagreb: Učiteljska akademija u Zagrebu, str. 45-54.

Bognar, L. i Dubovicki S. (2012) Emotions in the teaching process. *Croatian Journal of Education* [online], 14 (1). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/79596> [12. prosinca 2023.]

Braun, V. i Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research In Psychology* [online], 3 (2). Dostupno na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1191/1478088706qp063oa> [30. studenoga 2023.]

Burić, I. (2008) Uloga emocija u obrazovnom kontekstu – teorija kontrole i vrijednosti. *Suvremena psihologija* [online], 11 (1). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/81400> [12. prosinca 2023.]

Cindrić, M., Miljković, D., Strugar, V. (2010) *Didaktika i kurikulum*. Zagreb: IEP-D2.

Cvetković-Lay, J., Sekulić Majurec, A. (1998) *Darovito je, što ću s njim?*. Zagreb: Alinea.

Čudina-Obradović, M. (1991) *Nadarenost: razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje. Drugo izdanje*. Zagreb: Školska knjiga.

Duvnjak, K. i Cvetković-Lay, J. (2017) *Priručnik za rad s darovitim učenicima u razrednoj nastavi – Mali vodič za provedbu projektne nastave u prirodoslovlju* [online]. Zagreb: Bioteka – udruga za promicanje biologije i srodnih znanosti. Dostupno na: http://udruga.bioteka.hr/wp-content/uploads/2018/01/Panda-Priru%C4%8Dnik_final.pdf [09. svibnja 2023.]

Erceg Jugović, I. i Lauri Korajlija, A. (2012) Povezanost ispitne anksioznosti s perfekcionizmom. *Psihologijske teme* [online], 21 (2). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/89531> [12. prosinca 2023.]

Etički kodeks istraživanja s djecom (2020) Drugo revidirano izdanje [online]. Dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Obitelj%20i%20djeca/Eti%C4%8Dki%20kodeks%20istra%C5%BEivanja%20s%20djecom%20-%20integrirani%20tekst%20s%20prilozima.pdf> [18. prosinca 2023.]

Fereday, J. i Muir-Cochrane, E. (2006). Demonstrating Rigor Using Thematic Analysis: A Hybrid Approach of Inductive and Deductive Coding and Theme Development. *International Journal of Qualitative Methods* [online], 5(1). Dostupno na: <https://doi.org/10.1177/160940690600500107> [30. studenoga 2023.]

George, D. (2005) *Obrazovanje darovitih: Kako identificirati i obrazovati darovite i talentirane učenike*. Zagreb: Educa.

Grgin, T. (2004) *Edukacijska psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Jakšić, J. (2003) Motivacija. Psihopedagoški pristup. *Kateheza* [online], 25 (1). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/168425> [09. svibnja 2023.]

Janeš, J., Peranić-Ševeljević, M., Rubignoni-Cecić, A., Tuhtan-Maras, T. (1996) Što učenici misle o svojim pripremama i provedbi županijskih natjecanja i susreta. U: Giron, M., ur., *Učenici koji mogu i žele više*. Rijeka: Biblioteka Ureda za prosvjetu, kulturu, informiranje, šport i tehničku kulturu Županije primorsko-goranske, str. 181-186.

Jukić, T., Jakovčević, P. (2012) Nadarenost kao pedagoški problem: empirijsko istraživanje na uzorku osnovnih škola. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu* [online], 61 (4). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/94778> [13. svibnja 2023.]

Kadum, S. i Hozjan, D. (2015) *Darovitost u nastavi*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.

Karijašević, L. (2013) Izazovi učitelja u radu s darovitom djecom. *Metodički obzori* [online], 8 (17). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/156472> [09. svibnja 2023.]

Koludrović, M., Reić Ercegovac, I. (2013) Motivacija i školski uspjeh: dobne i spolne razlike u ciljnim orijentacijama. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju* [online], 154 (4). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/204646> [09. svibnja 2023.]

Koren, I. (1989) *Kako prepoznati i identificirati nadarenog učenika*. Zagreb: Školske novine: Prosvjetni savjet SR Hrvatske.

Koren, I. (2011) Tjelesno – zdravstveni status osoba s visokim intelektualnim sposobnostima. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju* [online], 152 (2). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/123104> [15. svibnja 2023.]

Kosanović, Ž. M. (2019) Različiti pristupi u radu sa darovitim učenicima. *Pedagogija* [online], LXXIV. Dostupno na: www.forumpedagoga.rs/wp-content/uploads/2018/07/Pedagogija-3-2019.pdf#page=43 [09. svibnja 2023.]

Lalić-Vučetić, N. i Ševkušić, S. (2023) Motivating Students to Learn is a Creative Act: A Qualitative Study on Teachers' Beliefs. *Croatian Journal of Education* [online], 25 (2). Dostupno na: <https://doi.org/10.15516/cje.v25i2.4701> [20. veljače 2024.]

Letić Lungulov, M. M., Džinkić, O. S. (2020) Strukturalne razlike u motivu postignuća kod učenika darovitih u različitim domenama. *Annual Review of the Faculty of Philosophy, Novi sad* [online], 45 (1). Dostupno na: <https://godisnjak.ff.uns.ac.rs/index.php/gff/article/download/2150/2060/5515> [07. veljače 2024.]

Mejovšek, M. (2008) *Metode znanstvenog istraživanja u društvenim i humanističkim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Milas, G. (2009) *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. 2. izd. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Milivojević, Z. (2010) *Emocije: Psihoterapija i razumijevanje emocija*. 7. izd. Zagreb: Mozaik knjiga.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2011) *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje* [online]. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH. Dostupno na: http://mzos.hr/datoteke/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf [09. svibnja 2023.]

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2017) *Nacionalni dokument okvira za poticanje iskustava učenja i vrednovanje postignuća darovite djece i učenika*. Prijedlog nakon javne rasprave [online]. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH. Dostupno na: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/NacionalniKurikulum/Okviri/Okvir%20za%20poticanje%20iskustava%20u%C4%8Denja%20i%20vrednovanje%20postignu%C4%87a%20darovite%20djece%20i%20u%C4%8Denika.pdf> [29. svibnja 2023.]

Mlinarević, V., Zrilić, S. (2021) *Integralan pristup darovitosti – perspektiva u odgoju i obrazovanju*. Zagreb; Zadar; Osijek: Hrvatska sveučilišna naklada; Sveučilište u Zadru; Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

Mori, I. (2021). Važnost natjecanja za učenike srednjih škola i njihove mentore. *Varaždinski učitelj* [online], 4 (7). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/264519> [29. svibnja 2023.]

Narodne novine (2006) *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb: Narodne novine d.d. 102.

Narodne novine (1991) *Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika*. Zagreb: Narodne novine d.d. 34.

Narodne novine (1993) *Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika*. Zagreb: Narodne novine d.d. 90.

Narodne novine (2012) *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (Pročišćeni tekst)*. Zagreb: Narodne novine d.d. 126.

Palekčić, M. (2015) Kritičke napomene o odnosu psihologije i nastavne prakse: Primjer „intrinzične motivacije za učenje“. U: Palekčić, M., ur., *Pedagojska teorijska perspektiva: Značenje teorije za pedagogiju kao disciplinu i profesiju*. Zagreb: Erudita, str. 269-286.

Pavlin-Bernardić, N. (2008) Obrazovanje darovitih učenika. U: Vlahović-Štetić, V., ur., *Daroviti učenici: Teorijski pristup i primjena u školi*. Drugo dopunjeno i izmijenjeno izdanje. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, str. 51-60.

Raboteg-Šarić, Z., Šakić, M., Brajša-Žganec, A. (2009) Kvaliteta života u osnovnoj školi: povezanost sa školskim uspjehom, motivacijom i ponašanjem učenika. *Društvena istraživanja* [online], 18 (4-5 (102-103)). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/66601> [09. svibnja 2023.]

Sekulić-Majurec, A. (2002) Novosti u pedagoškom pristupu darovitoj djeci i učenicima. U: Vrgoč, H., ur., *Poticanje darovite djece i učenika*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor. (26. škola pedagoga), str. 46-57.

Šiljković, Ž., Rajić, V. i Bertić, D. (2007) Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. *Odgojne znanosti* [online], 9 (2 (14)). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/23549> [20. veljače 2024.]

Škoda Đurin, J., Mikulić, G., Ćurković, N. (2020) Nominacijski upitnici u identifikaciji darovitih učenika. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju* [online], 161 (3-4). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/249647> [10. svibnja 2023.]

Tkalac Verčić, A., Sinčić Ćorić, D. i Pološki Vokić, N. (2014). *Priručnik za metodologiju istraživačkog rada u društvenim istraživanjima: kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje*. 2. izd. M.E.P.

Trškan, D. (2006) Motivacijske tehnike u nastavi. *Povijest u nastavi* [online], IV (7 (1)). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/24875> [09. svibnja 2023.]

Valjan Vukić, V. (2016) Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika – višestruke perspektive. *Školski vjesnik* [online], 65 (1). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/177319> [20. veljače 2024.]

Vizek Vidović, V. (2008) Osobine darovite djece. U: Vlahović-Štetić, V., ur., *Daroviti učenici: Teorijski pristup i primjena u školi*. Drugo dopunjeno i izmijenjeno izdanje. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, str. 24-47.

Vizek Vidović, V., Rijavec, M., Vlahović-Štetić, V., Miljković, D. (2014) *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP: VERN.

Vlahović-Štetić, V. (2008) *Daroviti učenici: Teorijski pristup i primjena u školi*. Drugo dopunjeno i izmijenjeno izdanje. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.

Vojnović, N. (2008) Stanje, problemi i potrebe u području skrbi o darovitim učenicima u hrvatskom školskom sustavu. U: Vlahović-Štetić, V., ur., *Daroviti učenici: Teorijski pristup i primjena u školi*. Drugo dopunjeno i izmijenjeno izdanje. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, str. 81-118.

Winner, E. (2005) *Darovita djeca: mitovi i stvarnost*. Lekenik: Ostvarenje.

Zidar, L., Begić, V., Bastić, M. i Radanović, I. (2018). Razumijevanje koncepata ravnoteže i međuovisnosti kod učenika u dobi od 13 godina. *Educatio biologiae* [online], (4). Dostupno na: <https://doi.org/10.32633/eb.4.3> [29. svibnja 2023.]

Zrilić, S., Marin, D. (2017) Zakonski okvir odgoja i obrazovanja darovitih učenika u Republici Hrvatskoj. *Magistra Iadertina* [online], 12 (1). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/195774> [13. svibnja 2023.]

12. Prilozi

12.1 Prilog 1: Izjava povjerenstva za etičnost u pedagoškim istraživanjima

Zagreb, 31. kolovoza 2023.

IZJAVA POVJERENSTVA ZA ETIČNOST U PEDAGOŠKIM ISTRAŽIVANJIMA

Povjerenstvo za etičnost u pedagoškim istraživanjima Odsjeka za pedagogiju Filozofskoga fakulteta
u Zagrebu u sastavu:

- doc. dr. sc. Ana Blažević Simić
- dr. sc. Zoran Horvat
- dr. sc. Ružica Jurčević

na sastanku Povjerenstva održanome 31. kolovoza 2023. godine zaključilo je da se niže navedeni prijedlog istraživanja može proglasiti valjanim sa stajališta etike istraživanja.

Naslov predloženoga istraživanja: Motivacija darovitih učenika za sudjelovanje na natjecanjima i smotrama

Program: Diplomski studij pedagogije

Mentor: izv. prof. dr. sc. Ante Kolak

Voditeljica istraživanja: Marija Rendulić

doc. dr. sc. Ana Blažević Simić

Predsjednica Povjerenstva za etičnost u pedagoškim istraživanjima

12.2 Prilog 2: Protokol intervjua

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za pedagogiju

Ivana Lučića 3

10 000 Zagreb

Protokol intervjua

Naziv istraživanja: **Stavovi darovitih učenika o sudjelovanju u natjecateljskim aktivnostima**

Istraživačica: Marija Rendulić

Mentor: dr. sc. Ante Kolak

Ime i prezime: _____

Dob: _____

Razredni odjel: _____

Pitanja za polustrukturirani intervju:

1. Koji rezultat si postigao/la na natjecanju ili smotri?
2. Kako si se odlučio/la za sudjelovanje na natjecanju ili smotri?
3. Jesi li zainteresiran/a za područje kojim si se bavio/la na natjecanju ili smotri? Vidiš li svoju budućnost u tome?
4. Opiši mi proces pripreme za natjecanje ili smotru.
 - 4.1. Je li ti u pripremama pomagao učitelj mentor? Ako da, na koji način?
 - 4.2. Jesu li ti u pripremama pomagali roditelji? Ako da, na koji način?

- 4.3. Koliko dugo su trajale pripreme?
- 4.4. Jesi li uz pripreme mogao uspješno obavljati ostale obaveze u školi?
- 4.5. Jesu li u pripreme za natjecanje ili smotru ulagao svoje slobodno vrijeme?
5. Objasni mi kako si se osjećao/la prije, tijekom i nakon svog sudjelovanja na natjecanju ili smotri.
 - 5.1. Je li ti se svidjelo sudjelovati? Imaš li želju opet se prijaviti? Zašto?
 - 5.2. Jesi li bio/la pod stresom zbog sudjelovanja? Ako da, zašto?
 - 5.3. Je li ti bilo neugodno na natjecanju ili smotri? Ako da, zašto?
 - 5.4. Jesi li osjećao/la ponos ili sram u odnosu na svoj rezultat?
6. Jesi li osjećao/la pritisak za sudjelovanje?
 - 6.1. Je li te itko prisiljavao na sudjelovanje? (npr. tvoji učitelji, vršnjaci ili roditelji)
7. Smatraš li da će tvoje sudjelovanje i rezultat utjecati na tvoju budućnost, točnije tvoj upis u srednju školu i na tvoju buduću karijeru? Ako da, na koji način?
8. Je li tvoje sudjelovanje i rezultat utjecalo na tvoj odnos s tvojim roditeljima, braćom i sestrama? Ako da, na koji način?
9. Je li tvoje sudjelovanje i rezultat utjecalo na tvoj odnos s tvojim prijateljima iz razreda? Ako da, na koji način?
10. Smatraš li da će tvoje sudjelovanje i rezultat utjecati na tvoj odnos s tvojim učiteljima? Ako da, na koji način?
11. Jesu li tvoji učitelji bili ponosni na tebe? Koliko ti je to značilo?
12. Jesi li nakon završenog natjecanja ili smotre dobio/la pohvalu ili nagradu od svog učitelja (ili pedagoga, psihologa, ravnatelja, vršnjaka, roditelja)?
 - 12.1. Znači li ti puno pohvala od učitelja ili roditelja zbog tvog sudjelovanja i rezultata?
13. Kako je okolina reagirala na tvoje sudjelovanje?
 - 13.1. Jesi li imao/la podršku svoje okoline (obitelji, braće i sestara, prijatelja, vršnjaka, učitelja, pedagoga)?
14. Postoji li neki razlog za sudjelovanje koji je utjecao na tebe, a da ga nismo već spomenuli?
15. Želiš li reći još nešto što smatraš važnim za ovu temu, a da nije bilo spomenuto ranije?

12.3 Prilog 3: Informativno pismo za roditelje

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za pedagogiju

Ivana Lučića 3

10 000 Zagreb

Informativno pismo za roditelje

Naziv istraživanja: **Stavovi darovitih učenika o sudjelovanju u natjecateljskim aktivnostima**

Istraživačica: Marija Rendulić

Mentor: dr. sc. Ante Kolak

Poštovani roditelji,

istraživanje naziva „Stavovi darovitih učenika o sudjelovanju u natjecateljskim aktivnostima“ provodim ja, Marija Rendulić, u svrhu izrade diplomskog rada na studiju pedagogije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, pod mentorstvom dr. sc. Ante Kolaka.

Cilj je ovog empirijskog istraživanja metodom polustrukturiranog intervjua ispitati stavove darovitih učenika o motivaciji za sudjelovanje, kao i o samome sudjelovanju na natjecanjima i smotrama. Njihovo je sudjelovanje u ovom istraživanju važno jer se njime nastoji saznati što i na koji način motivira darovite učenike da se prijave i sudjeluju u natjecanjima i smotrama te kako se za njih pripremaju, o čemu ne postoji mnogo znanstvenih istraživanja. Sudjelovanjem u ovom istraživanju dati će vrijedne uvide u ovom području koji će pomoći odgojno-obrazovnim djelatnicima da bolje i kvalitetnije surađuju s darovitim učenicima kako bi ih na bolji način poticali na iskazivanje sposobnosti.

Sudionici ovog istraživanja potencijalno su daroviti učenici predmetne nastave osnovne škole koji su sudjelovali minimalno na županijskoj razini natjecanja ili smotre. Pod pojmom potencijalno darovitih učenika podrazumijevaju se učenici koje su mentori odabrali za sudjelovanje na natjecanju ili smotri sukladno njihovim izraženim interesima, vještinama i mogućnostima iz područja natjecanja. Istraživanje će se provesti postupkom polustrukturiranog intervjua s učenicima u očekivanom trajanju od 20 minuta. Od intervjua učenici mogu odustati u bilo kojem trenutku, bez navođenja razloga odustajanja, a na isto ću podsjetiti učenike tijekom intervjua ukoliko primjetim znakove nelagode ili oklijevanja. Ako uočim da je postupak prikupljanja podataka na bilo koji način uznemirio ili povrijedio sudionika i/ili njemu bliske osobe, poduzet ću neposredne i/ili naknadne mjere kako bi se umanjili negativni učinci istraživanja, odnosno osigurati ću psihološko rasterećenje pružanjem psihosocijalne podrške i drugih oblika pomoći, ovisno o specifičnim potrebama sudionika istraživanja. (Etički kodeks istraživanja s djecom, 2020) Intervjui će se snimati diktafonom, a pristup snimci imat ću samo ja, Marija Rendulić, kako bih izradila transkript intervjua, nakon čega će biti trajno izbrisana najkasnije 30 dana od provedbe intervjua. Pristup transkriptima intervjua, koji će biti anonimizirani i neće sadržavati identifikacijske podatke, imat ću ja, istraživačica, i moj mentor, dr. sc. Ante Kolak, a čuvati će se u digitalnom obliku pohranjeni na računalu pod lozinkom 5 godina od datuma obrane diplomskog rada u sklopu kojeg se provodi ovo istraživanje te će nakon toga biti uništeni. Svi prikupljeni podaci koristit će se isključivo u svrhu pisanja znanstvenog rada u kojem će se dijelovi intervjua parafrazirati i/ili citirati. Identitet učenika bit će poznat meni, istraživačici, no anonimnost svih sudionika istraživanja osigurati će se korištenjem šifri umjesto imena i prezimena te izostavljanjem svih identificirajućih podataka o njima samima, njihovim obiteljima, prijateljima i učiteljima koji bi mogli dovesti do prepoznavanja. Međutim, prema Etičkom kodeksu istraživanja s djecom (2020), ukoliko tijekom istraživanja dođe do neočekivanih spoznaja o ugrozi sudionika ili drugih osoba, dužna sam o tome obavijestiti druge osobe i u tom slučaju ne mogu garantirati anonimnost sudionika.

Prema Etičkom kodeksu istraživanja s djecom (2020, 11) „za dijete do četrnaest godina informirani pristanak, u pravilu pismeni, prvo daje roditelj, pri čemu je dovoljno dobiti

informirani pristanak jednog roditelja u slučaju zajedničke roditeljske skrbi.“, a „nakon dobivenog roditeljskog pristanka potrebno je zatražiti pristanak od djeteta“. U skladu s time, ukoliko Vaše dijete ima manje od četrnaest godina, kako bi moglo sudjelovati u ovome istraživanju, potrebno je da Vi svojim potpisom date pristanak za sudjelovanje Vašeg djeteta. Prije provedbe intervjua, učenici će biti informirani o svim važnim elementima istraživanja te će, uz Vaš pristanak, dati pismeni pristanak za sudjelovanje u istraživanju.

Rizici kojima se učenici izlažu sudjelovanjem u ovom istraživanju minimalni su, odnosno ne veći od onih kojima su izloženi u svakodnevnom životu.

Ukoliko imate pitanja ili nedoumice o ovome istraživanju i/ili Vas zanimaju rezultati istraživanja, slobodno mi se obratite na email adresu: marija.rendulic27@gmail.com

S poštovanjem,

Marija Rendulić

12.4 Prilog 4: Obrazac za informirani pristanak roditelja

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za pedagogiju

Ivana Lučića 3

10 000 Zagreb

Informirani pristanak roditelja

Naziv istraživanja: **Stavovi darovitih učenika o sudjelovanju u natjecateljskim aktivnostima**

Istraživačica: Marija Rendulić

Mentor: dr. sc. Ante Kolak

Svojim potpisom potvrđujem da sam pročitao/la i razumijem informativno pismo i **dajem pristanak za sudjelovanje mojeg djeteta u istraživanju** „Stavovi darovitih učenika o sudjelovanju u natjecateljskim aktivnostima“ koje provodi studentica Marija Rendulić pod mentorstvom dr. sc. Ante Kolaka na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Mjesto i datum: _____

Ime _____ i _____ prezime _____ sudionice/sudionika
istraživanja: _____

Ime i prezime roditelja: _____

Vlastoručni potpis roditelja: _____

12.5 Prilog 5: Informativno pismo za sudionike

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za pedagogiju

Ivana Lučića 3

10 000 Zagreb

Informativno pismo za sudionike

Naziv istraživanja: **Stavovi darovitih učenika o sudjelovanju u natjecateljskim aktivnostima**

Istraživačica: Marija Rendulić

Mentor: dr. sc. Ante Kolak

Poštovana učenice/učeniče,

istraživanje naziva „Stavovi darovitih učenika o sudjelovanju u natjecateljskim aktivnostima“ provodim ja, Marija Rendulić, u svrhu izrade diplomskog rada na studiju pedagogije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, pod mentorstvom dr. sc. Ante Kolaka.

Cilj je ovog empirijskog istraživanja metodom polustrukturiranog intervjua ispitati stavove darovitih učenika o motivaciji za sudjelovanje, kao i o samome sudjelovanju na natjecanjima i smotrama. Vaše je sudjelovanje u ovom istraživanju važno jer se njime nastoji saznati što i na koji način motivira darovite učenike da se prijave i sudjeluju u natjecanjima i smotrama te kako se za njih pripremaju, o čemu ne postoji mnogo znanstvenih istraživanja. Sudjelovanjem u ovom istraživanju dati ćete vrijedne uvide u ovom području koji će pomoći odgojno-obrazovnim djelatnicima da bolje i kvalitetnije surađuju s darovitim učenicima kako bi ih na bolji način poticali na iskazivanje sposobnosti.

Sudionici ovog istraživanja potencijalno su daroviti učenici predmetne nastave osnovne škole koji su sudjelovali minimalno na županijskoj razini natjecanja ili smotre. Pod pojmom potencijalno darovitih učenika podrazumijevaju se učenici koje su mentori odabrali za sudjelovanje na natjecanju ili smotri sukladno njihovim izraženim interesima, vještinama i mogućnostima iz područja natjecanja. Istraživanje će se provesti postupkom polustrukturiranog intervjua s Vama u očekivanom trajanju od 20 minuta. Od intervjua možete odustati u bilo kojem trenutku, bez navođenja razloga odustajanja, a na isto ću Vas podsjetiti tijekom intervjua ukoliko primjetim znakove nelagode ili oklijevanja. Ako uočim da je postupak prikupljanja podataka na bilo koji način uznemirio ili povrijedio sudionika i/ili njemu bliske osobe, poduzet ću neposredne i/ili naknadne mjere kako bi se umanjili negativni učinci istraživanja, odnosno osigurati ću psihološko rasterećenje pružanjem psihosocijalne podrške i drugih oblika pomoći, ovisno o specifičnim potrebama sudionika istraživanja. (Etički kodeks istraživanja s djecom, 2020) Intervjui će se snimati diktafonom, a pristup snimci imat ću samo ja, Marija Rendulić, kako bih izradila transkript intervjua, nakon čega će biti trajno izbrisana najkasnije 30 dana od provedbe intervjua. Pristup transkriptima intervjua, koji će biti anonimizirani i neće sadržavati identifikacijske podatke, imat ću ja, istraživačica, i moj mentor, dr. sc. Ante Kolak, a čuvati će se u digitalnom obliku pohranjeni na računalu pod lozinkom 5 godina od datuma obrane diplomskog rada u sklopu kojeg se provodi ovo istraživanje te će nakon toga biti uništeni. Svi prikupljeni podaci koristit će se isključivo u svrhu pisanja znanstvenog rada u kojem će se dijelovi intervjua parafrazirati i/ili citirati. Vaš identitet bit će poznat meni, istraživačici, no anonimnost svih sudionika istraživanja osigurati će se korištenjem šifri umjesto imena i prezimena te izostavljanjem svih identificirajućih podataka o njima samima, njihovim obiteljima, prijateljima i učiteljima koji bi mogli dovesti do prepoznavanja. Međutim, prema Etičkom kodeksu istraživanja s djecom (2020), ukoliko tijekom istraživanja dođe do neočekivanih spoznaja o ugrozi sudionika ili drugih osoba, dužna sam o tome obavijestiti druge osobe i u tom slučaju ne mogu garantirati anonimnost sudionika.

Prema Etičkom kodeksu istraživanja s djecom (2020, 11) „za dijete do četrnaest godina informirani pristanak, u pravilu pismeni, prvo daje roditelj, pri čemu je dovoljno dobiti

informirani pristanak jednog roditelja u slučaju zajedničke roditeljske skrbi.“, a „nakon dobivenog roditeljskog pristanka potrebno je zatražiti pristanak od djeteta“. Prije Vašeg sudjelovanja u istraživanju, Vaši roditelji bit će obaviješteni o provedbi ovog istraživanja putem Informativnog pisma za roditelje te će biti potrebno da svojim potpisom daju informirani pristanak za Vaše sudjelovanje u ovome istraživanju. Ukoliko Vaši roditelji pristanu na Vaše sudjelovanje u istraživanju, Vi ćete tada, ako i sami želite sudjelovati u istraživanju, dati informirani pismeni pristanak na sudjelovanje.

Rizici kojima se izlažete sudjelovanjem u ovom istraživanju minimalni su, odnosno ne veći od onih kojima ste izloženi u svakodnevnom životu.

Ukoliko imate pitanja ili nedoumica o ovome istraživanju i/ili Vas zanimaju rezultati istraživanja, slobodno mi se obratite na email adresu: marija.rendulic27@gmail.com

S poštovanjem,

Marija Rendulić

12.6 Prilog 6: Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za pedagogiju

Ivana Lučića 3

10 000 Zagreb

SUGLASNOST ZA SUDJELOVANJE U ISTRAŽIVANJU

Naziv istraživanja: **Stavovi darovitih učenika o sudjelovanju u natjecateljskim aktivnostima**

Istraživačica: Marija Rendulić

Mentor: dr. sc. Ante Kolak

Svojim potpisom izražavam **svoj pristanak za sudjelovanje u istraživanju** i potvrđujem da sam informiran/a:

- o cilju, postupku i očekivanome trajanju istraživanja
- o mogućim rizicima i dobitima istraživanja
- da je moje sudjelovanje u istraživanju u potpunosti dobrovoljno
- da imam pravo odustati u bilo kojemu trenutku provođenja istraživanja bez pojašnjavanja razloga odustajanja
- da će mi biti pružena psihosocijalna podrška i drugi oblici pomoći ako mene ili meni bliske osobe na bilo koji način uznemiri ili povrijedi postupak prikupljanja podataka
- da će intervju biti sniman diktafonom na mobilnom uređaju

- da će pristup snimci imati samo istraživačica, a pristup transkriptu intervjua imat će istraživačica i mentor
- da će se ova suglasnost čuvati na računalu, zaštićena lozinkom, 5 godina od datuma obrane diplomskog rada u sklopu kojeg se provodi ovo istraživanje
- da će se anonimizirani transkripti intervjua čuvati na računalu, zaštićeni lozinkom i odvojeni od suglasnosti, 5 godina od datuma obrane diplomskog rada u sklopu kojeg se provodi ovo istraživanje
- da će se pojedini dijelovi intervjua citirati/parafrazirati u diplomskome radu
- da će se u oblikovanju diplomskoga rada Vaša anonimnost štititi u maksimalnoj mjeri koju kvalitativno istraživanje omogućava
- da tijekom intervjua ne smijete iznositi identificirajuće podatke o obiteljima, prijateljima i nastavnicima pa svi primjeri koje iznosite moraju biti anonimizirani
- da sa zakonskom obavezom istraživačice da obavijesti odgovarajuće osobe u slučaju da tijekom intervjua dođe do neočekivanih spoznaja o ugrozi samih sudionika istraživanja (tj. Vas) ili drugih osoba
- o tome da su o Vašem potencijalnom sudjelovanju u istraživanju obaviješteni Vaši roditelji, koji su na Vaše sudjelovanje pristali tako što su pročitali Informativno pismo za roditelje i potpisali Informativni pristanak roditelja
- te da ste prije potpisivanja ove Suglasnosti za sudjelovanje u istraživanju imali priliku sve eventualne nejasnoće iz ovoga dokumenta razriješiti s Marijom Rendulić, studenticom koja provodi ovo istraživanje.

Mjesto i datum: _____

Ime i prezime sudionice/sudionika istraživanja:

Vlastoručni potpis: _____

12.7 Prilog 7: Kodovi i teme

Kodovi	Naziv teme / istraživačkog pitanja
Poziv učitelja na sudjelovanje	Motivacija darovitih učenika za sudjelovanje na natjecanjima i smotrama
Samostalni interes za sudjelovanje	
Zainteresiranost za područje natjecanja	
Zanimljivost predmeta natjecanja	
Ljubav prema predmetu	
Želja za sudjelovanjem	
Zabava	
Stjecanje novih iskustava	
Širenje vlastitog znanja o nekom području	
Želja za isprobavanjem novih stvari	
Želja za daljnjim bavljenjem područjem interesa u budućnosti	
Pohađanje dodatne nastave	Pripreme darovitih učenika za sudjelovanje na natjecanjima i smotrama
Rješavanje zadataka s prijašnjih natjecanja	
Ponavljanje gradiva s redovne nastave	
Sudjelovanje u izvanškolskim aktivnostima	
Pripremanje na redovnim nastavnim satima	
Pripremanje kod kuće	
Pomoć mentora u pripremama	
Pripremanje uz pomoć suradničkog učenja	
Pomoć roditelja u pripremama	
Ulaganje slobodnog vremena u pripreme	
Dolazak u školu izvan redovnih školskih sati	
Vremensko trajanje priprema	
Uspješno obavljanje ostalih obaveza	
Izostanak prisile za sudjelovanje	

Poticanje na sudjelovanje od obitelji	Utjecaj okoline na darovite učenike i njihovo sudjelovanje na natjecanjima i smotrama
Ostvarivanje dodatnih bodova za upis u srednju školu	
Utjecaj sudjelovanja na ishode u redovnoj nastavi	
Dobivanje pohvala od učitelja	
Dobivanje pohvala od roditelja	
Dobivanje pohvala od prijatelja	
Dobivanje nagrada od organizatora natjecanja ili smotre	
Dobivanje nagrada od učitelja mentora	
Dobivanje nagrada od ravnatelja škole	
Dobivanje nagrada od obitelji	
Dobivanje nagrada od roditelja	
Značaj pohvala i nagrada	
Povlastice zbog sudjelovanja	
Pozitivna reakcija okoline	
Učitelji pružaju podršku za sudjelovanje	
Učitelji izražavaju ponos	
Sudjelovanje i rezultat imalo pozitivan utjecaj na odnos s učiteljima	
Učitelji imaju veća očekivanja	
Roditelji pružaju podršku za sudjelovanje	
Sudjelovanje i rezultat imalo pozitivan utjecaj na odnos s obitelji	
Pozitivne promjene u odnosu s braćom	
Prijatelji pružaju podršku za sudjelovanje	
Zavist prijatelja iz razreda	

Odnos s prijateljima ostaje isti nakon sudjelovanja	
Pozitivno iskustvo sudjelovanja	Iskustvo sudjelovanja darovitih učenika na natjecanjima i smotrama
Negativne emocije prije sudjelovanja	
Poboljšanje emotivnog stanja tijekom sudjelovanja	
Pozitivne emocije nakon sudjelovanja	
Osjećaj srama zbog ostvarenog rezultata	
Osjećaj ponosa zbog ostvarenog rezultata	
Osjećaj neugode zbog ostvarenog rezultata	
Osjećaj stresa prilikom sudjelovanja	
Želja za ponovnim sudjelovanjem	
Želja za ponovnim sudjelovanjem potaknuta dobrim prethodnim iskustvom	
Postojanje planova za nova natjecanja	
Želja za organizacijskim promjenama	